

Eija Heimo, Pasi Oksanen & Olli Pusa

Strategista kumppanuutta

*Perhekeskus Pihapiirissä
& Pihapiirin kustannusanalyysi*

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
CENTRALFÖRBUNDET FÖR BARNSKYDD

SUOMEN KUNTALIITTO
FINLANDS KOMMUNFÖRBUND

TEKIJÄT

Strategista kumppanuutta Perhekeskus Pihapiirissä:
Eija Heimo ja Pasi Oksanen

Pihapiirin kustannusanalyysi:
Olli Pusa

ULKOASU
Jyri Heimo, Arktios Oy

ISBN 951-755-968-2
© Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto
2005

www.harava.net

LUKIJALLE

Harava-projekti oli lastensuojelujärjestöjen ja julkisen sektorin laaja, valtakunnallinen yhteishanke, jota toteutettiin vuosina 2000-2004 kolmella pilottialueella: Keski-Suomen ja Varsinais-Suomen maakunnissa sekä Länsi-Pohjan alueella. Hankkeen koordinaattoreina toimivat Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto. Hankkeen päärahoittajina olivat Raha-automaatti-yhdistys, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä Euroopan sosiaalirahasto. Näiden lisäksi hanketta rahoittivat alueiden sairaanhoitopiirit, maakuntien liitot ja erityishuollon kuntayhtymät, Kemi-Tornion kehittämiskeskus ja Suomen Kuntaliitto. Varsinais-Suomessa hanketta rahoitti Varsinais-Suomen liitto, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri ja Varsinais-Suomen erityishuoltojärjestöjen kuntayhtymä.

Hankkeessa tuotettiin yhteistoiminta- ja palvelumalleja lasten ja nuorten psykososiaalisiin palveluihin. Kehittämistyö kohdentui erityisesti palvelujen rakenteisiin. Haravan käynnistymistä edelsi parin vuoden mittainen valmistelutyö, jossa valittiin maakunnalliset toiminta-alueet, linjattiin tulevaa toimintaa, päätettiin yhteistyökumppaneista ja kehittämistoiminnan rahoituksesta. Varsinais-Suomessa kehittämistyön painopiste oli ehkäisevissä palveluissa ja rakenteellisen tason muutosprosesseissa.

Raisiossa toteutetun hankkeen taustalla vaikuttivat Varsinais-Suomen Haravan käynnistysvertaissa ja Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeen ohjausryhmässä tehdyt painopistevalinnat ehkäisevän työn kehittämisestä maakunnassa, Varsinais-Suomen Haravan asiantuntijaryhmän tekemät suositukset matalan kynnyksen perhetoimintayksikön perustamisesta ja Raision kaupungin tekemät päätökset panostaa ehkäisevään työhön lasten ja nuorten palveluissa. Taustalla vaikuttivat myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin omat hankesuunnitelmat, jotka koskivat kehittämistyötä psyykkisesti oireilevien lasten parissa (Eemeli-projekti). Taustalla oli lisäksi lastensuojelujärjestöjen ja paikallisten vapaaehtoistyöntekijöiden halu tehdä työtä yhdessä raisiolaisten lasten hyvinvoinnin eteen.

Julkaisun ensimmäisen osan ovat kirjoittaneet Varsinais-Suomen Haravan projektipäälliköt Pasi Oksanen ja Eija Heimo. Ensimmäisessä osassa kuvataan Raision kaupungin, lastensuojelujärjestöjen, Raision seurakunnan ja vapaaehtoistyöntekijöiden välisen strategisen kumppanuuden rakentumista. Työskentelyä konkretisoitiin suunnittelemalla ja toteuttamalla näiden toimijoiden väliseen yhteistyön perustuva matalan kynnyksen Perhekeskus Pihapiiri. Keskeisiä kumppaneita olivat Raision kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Raision seurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri, Turun Ensi- ja turvakoti ry, Pelastakaa Lapset ry, Luovuutta elämään ry sekä Raisiossa toimivat, lasten ja nuorten parissa työskentelevät paikallisyhdistykset, vapaaehtoiset ja vanhemmat. Hankkeen käynnistyessä asetettiin tavoitteeksi sellaisen pysyvän, pitkäjänteisen yhteistyömuodon luominen, jossa ammatillinen työ, vapaaehtoistyö sekä vanhempien omat vertaisryhmät toimivat kiinteässä yhteistyössä lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi.

Julkaisun toisen osan kirjoittamisesta on vastannut YTT, dosentti Olli Pusa. Siinä kuvataan Perhekeskus Pihapiiriin liittyntä kustannusanalyysia ja sen tuloksia.

KIITOKSET

Haluamme lämpimästi kiittää kaikkia hankkeeseen osallistuneita Raision kaupungin työntekijöitä, järjestöjen ammattilaisia ja vapaaehtoisia sekä Perhekeskus Pihapiirin asiakkaita. He ovat omalla innostuksellaan ja sitoutumisellaan tehneet Pihapiiristä tärkeän palvelumuodon ja kohtaamispaikan lapsiperheille Raisiossa.

Eija Heimo
Varsinais-Suomen Harava 2000-2004

Pasi Oksanen
Varsinais-Suomen Harava 2000-2004

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

OSA I

STRATEGISTA KUMPPANUUTTA PERHEKESKUS PIHAPIIRISSÄ..... 6

Eija Heimo ja Pasi Oksanen

1. Johdanto	6
1.1 Harava – yhteistoimintaa lapsen hyväksi	6
1.2 Kehittämistyön kohdentuminen Varsinais-Suomen Haravassa	7
2. Kumppanuudella kohtia parempaa palvelua.....	9
2.1 Kumppanuuden lähtökohdat.....	9
2.2 Järjestöjen ja kaupungin kumppanuudella lisäarvoa palveluihin	11
2.3 Palvelustrateginen kumppanuus -hanke ja matalan kynnyksen Perhekeskus Pihapiiri.....	14
3. Strategista kumppanuutta käytännössä	17
3.1 Perhekeskus Pihapiirin toiminta	17
3.2 Kumppanuusjohtaminen ja käytännön toiminnan ohjaus.....	26
4. Toimintamalli strategisesta kumppanuudesta	31
4.1 Strategisen kumppanuuden lähtökohdat ja onnistumisen edellytykset	31
4.2 Strategisen kumppanuuden portaat.....	34
5. Kannattiko kumppanuus?	37
5.1 Perhekeskustoiminta pysyväksi palveluksi	37
5.2 Arviointia toiminnasta	38
5.3 Kustannusanalyysi osana Pihapiirin kokonaisarviointia	39
LÄHTEET.....	45
LIITTEET	47

OSA II

PIHAPIIRIN KUSTANNUSANALYYSI..... 54

Olli Pusa

1. Hankkeen taustaa	55
1.1 Valtakunnallinen Harava.....	55
1.2 Pihapiiri osana Haravaa	55
1.3 Osapuolet ja projektit.....	56
2. Pihapiirin tavoitteita.....	58
2.1 Varhainen puuttuminen ongelmiin.....	58
2.2 Matala sisääntulokynnys	59
2.3 Useita toimintoja samassa yhteydessä	59
2.4 Kumppanuus.....	59

3. Kustannusanalyysin tyyppejä.....	61
3.1 Kustannus-vaikuttavuus analyysi	61
3.2 Kustannus-utiliteettianalyysi	61
3.3 Kustannus-seuraus analyysi.....	61
3.4 Kustannus-hyötyanalyysi.....	61
3.5 Kustannus-analyysi.....	62
4. Erilaisia tutkimusasetelmia	63
4.1 Satunnaisotokseen perustuvat menetelmät	63
4.2 Kvasikokeelliset menetelmät	63
4.3 Käytännölliset lähestymistavat	64
4.4 Laadullinen analyysi.....	64
5. Tutkimusasetelman ja tutkimustavan valitseminen Pihapiirille.....	65
5.1 Volyymit	65
5.2 Tietojen keruumenetelmät	65
5.3 Vertailuryhmien löytäminen	66
5.4 Pihapiirin tutkimuksen menetelmät	66
6. Pihapiirin jäsentely.....	67
6.1 Toimintoihin jako	67
6.2 Mitä vertaillaan.....	69
6.3 Lähestymistapaan liittyviä ongelmia	69
7. Kustannus- ja volyymitiedot.....	70
7.1 Kustannustiedot toimijoittain	70
7.2 Volyymitiedot	70
7.3 Kustannusten vertailutiedot	70
7.4 Kustannusten jako jäsentelyn mukaan.....	71
7.5 Kehittämiskustannukset.....	72
8. Kustannuslaskelmat	73
8.1 Päivähoitopalvelujen kustannus	73
8.2 Arvioitu päivähoitopaikkojen säästö	73
8.3 Lopputulos päivähoidon kustannuksista.....	75
8.4 Arvio harmaan vyöhykkeen kustannuksista	76
8.5 Kriisivyöhykkeen kustannukset.....	77
9. Arvioita kustannuslaskelmien tuloksista ja epävarmuuksista	79
9.1 Tulosten tulkintaa	79
9.2 Tuloksiin liittyviä epävarmuuksia	79
9.3 Mitä näkökulmia ei pystytty tutkimaan	79
10. Kehittämisaatuksia jatkosta.....	81
LIITTEET	82

OSA I

STRATEGISTA KUMPPANUUTTA PERHEKESKUS PIHAPIIRISSÄ

Eija Heimo ja Pasi Oksanen

1. JOHDANTO

1.1. HARAVA – YHTEISTOIMINTAA LAPSEN HYVÄKSI

Harava-hankkeen lähtökohtana oli, että kehittämistyön kohteet nousivat alueellisista ja paikallisista tarpeista ja ilmiöistä ja että niissä toteutettiin Haravassa määriteltyjä toimintaperiaatteita:

- lapsen etu: toiminnan tulee edistää lasten ja nuorten hyvinvointia
- avoimuus: yhteistyötä tehdään yli perinteisten sektorirajojen
- yhdenvertaisuus: jokaisen tekemä työ on yhtä arvokasta
- ennakkoluulottomuus: uusia asioita kokeillaan rohkeasti

Haravassa kehittämistyö kohdistui ennen kaikkea lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen rakenteisiin, jolloin:

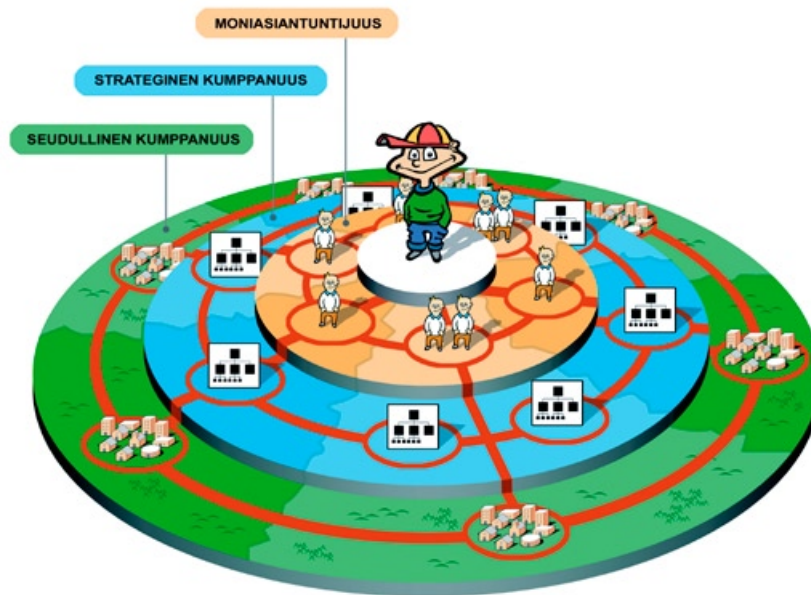
- työn keskeisenä kohteena olivat erilaiset palveluorganisaatiot ja niissä toimivat ammattilaiset ja vapaaehtoiset
- maakuntien kehittämistarpeet ja toiminnan kohteet nostettiin esiin valtakunnallisista ja maakunnallisista ohjelmista sekä paikallisista tarveselvityksistä

Näihin perustuen Haravassa kehitettiin yhteistoiminta- ja palvelumalleja, joissa:

- on ollut keskeistä järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyö palvelujen suunnittelussa ja tuottamisessa. Yksityiset palvelut sen sijaan jäivät vähäiselle huomiolle
- palvelut liittyivät sekä kuntien kesken järjestettäviin palveluihin että alue- seutu- ja maakunnittain järjestettyihin palveluihin
- kehittämistyötä tehtiin erityisesti sosiaali-, terveys- ja opetussektoreilla
- kehittämistyössä pyrittiin laajempiin palvelukokonaisuuksiin, palveluketjuihin ennaltaehkäisevästä työstä erityispalveluihin
- huomiota kiinnitettiin myös ihmisten omaan aktiivisuuteen ja omiin voimavaroihin

Yhteistoiminta- ja palvelumallien lisäksi Haravassa selvitettiin, millä tavalla ja miksi mallit toimivat tai miksi ne eivät toimineet.

Kunnissa konkreettisessa kehittämistyössä olivat mukana työyhteisöjen ja organisaatioiden omat työntekijät, millä pyrittiin takaamaan, että kehittämistyöstä tuli osa normaalia työn kehittämistä. Parhaimmillaan mukana toiminnassa oli yli 500 ammattilaista, 200 organisaatiota ja 60 kuntaa. (Anttila, Rousu 2004.)

Kuvio 1. Harava 2000-2004. Palvelujen pirstaleisuudesta kokonaisuuksien hallintaan

Haravan käynnistäessä kehittämistoimintaansa, lapsia koskevassa palvelujärjestelmässä koettiin puutteita erityisesti eri toimijoiden työnjaoissa ja yhteistyössä, henkilöstön ammattitaidon ylläpitämisessä sekä palvelujen tehokkuudessa ja vaikuttavuudessa. Palvelujärjestelmiin haettiin uusia, tarkoituksenmukaisia ja tehokkaita toimintatapoja ja yhteistyön rakenteita. Palvelujen järjestämisessä korostettiin kuntien, kolmannen sektorin ja yksityisten tahojen verkostoitumista ja yhteistyön kehittämistä sekä asiakkaiden omaa osallisuutta.

1.2. KEHITTÄMISTYÖN KOHDENTUMINEN VARSINAIS-SUOMEN HARAVASSA

Palvelustrateginen kumppanuus –hankkeen ja perhekeskustyön lähtökohdat määriteltiin jo syksyllä 2000, jolloin Harava -projekti käynnistyi Varsinais-Suomessa. Hankkeen moniammatillisessa käynnistämistä-verstaassa valittiin maakunnan keskeiseksi painopisteeksi **ehkäisevien psykososiaalisten palvelujen kehittäminen** lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Verstaaseen osallistui runsas joukko lasten ja nuorten palvelujen parissa työskenteleviä henkilöitä sekä työntekijätasolta että johtotasolta kaikista Varsinais-Suomen viidestä seutukunnasta. Kyseisessä verstaassa kartoitettiin julkisen sektorin ja järjestöjen edustajien näkemyksiä lasten, nuorten ja lapsiperheiden psykososiaalisen tuen tarpeista ja visioitiin varsinaissuomalaisen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia tukevia palveluja ja käytäntöjä vuodelle 2004. Osallistujien yhteisenä visiona oli, että vuonna 2004 Varsinais-Suomeen on luotu asiakaslähtöisiä palvelujärjestelmiä, joissa:

- peruspalvelut tukevat lapsen ja nuoren tervettä kehitystä
- palvelujärjestelmät tarjoavat asiakkaan tarvitsemia palveluja oikeaan aikaan, oikeassa paikassa ja alueellisesti tasapuolisesti
- puuttumiselle on olemassa selkeät ohjeet
- hoito- ja palveluketjut ovat kaikkien käytettävissä ja tieto palveluista on kaikkien saatavilla (informaatio-teknologia)
- varsinaissuomalaiset vanhemmat voivat itse osallistua palvelujärjestelmien kehittämiseen

Keinoiksi, joiden avulla nämä visiot tavoitetaan, mainittiin:

- vanhemmuutta tukevat työkäytännöt ja verkostot, jotka antavat mahdollisuuden riittävän varhaiseen ongelmiin puuttumiseen
- lapsille ja nuorille on palvelupisteitä, joissa on matala kynnyks keskustella ongelmista

Ehkäisevien palvelujen tarkempaa sisällöllistä määrittelyä varten perustettiin Varsinais-Suomen Haravan ohjausryhmän rinnalle asiantuntijaryhmä, jossa oli mukana eri alojen tutkijoita ja paikallistaloudella kehittämistyössä mukana olevia ammattilaisia. Asiantuntijat tarkastelivat palvelujen kehittämistä sekä alle kouluikäisten että sitä vanhempien lasten näkökulmasta. Työn lähtökohtina olivat lapsen, nuoren ja lapsiperheen kehitysvaiheet, niihin liittyvät kipupisteet, siirtymävaiheet ja nivelkohdat, kuten siirtyminen äitiysneuvolasta lastenneuvolaan, lastenneuvolasta kouluterveydenhuoltoon, päivähoitoon tulo ja siirtyminen päivähoitosta kouluun. Työskentelynsä pohjalta ryhmä laati **suosituksen matalan kynnyksen perhetoimintakeskuksen kehittämisestä lapsiperheiden kohtaamispaikaksi ja vanhemmuuden tukemiseksi**. Asiantuntijaryhmän mukaan silloisesta palvelujärjestelmästä puuttui yhtenäinen, moniammatillinen, ehkäisevä psykososiaalinen palvelukeskus, joka sisältää toimivat yhteen sovitettut palvelujärjestelmät ja palveluverkot (perhetyöntekijät, palveluohjaus, palvelusuunnitelmat, varhainen puuttuminen ja tukeminen, ”työkalupakit”, verkostotyö).

Olemassa olevien palvelujärjestelmien kehittämisen ja niitä täydentävien matalan kynnyksen perhepalveluyksiköiden ja -verkostojen tarve nostettiin samaan aikaan laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun myös sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten ohjelmien valmistelutyössä (esimerkiksi Valtioneuvoston periaatepäätös sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi 2003, Sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpanosuunnitelma 2003, Opas lastenneuvolatoiminnan järjestämiseksi kunnissa 2004, Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004-2007). Näiden hankkeiden valmistelussa kiinnitettiin erityistä huomiota ennaltaehkäisevään työhön, moniammatilliseen ja suunnitelmalliseen yhteistyöhön sekä sellaisten toimintojen ja rakenteiden vahvistamiseen, joilla voidaan tukea tehokkaasti perheitä ja vanhempia.

2. Kumppanuudella kohtia parempaa palvelua

2.1. KUMPPANUUDEN LÄHTÖKOHDAT

- *Raision strategiset linjaukset ja aiempi kehittämistoiminta*
- *lastensuojelujärjestöjen toimintalinjaukset yhteistyöstä kuntien kanssa*

Kun Haravan koordinoima hanke käynnistettiin, Raision kaupungilla oli jo olemassa hyvät valmiudet ehkäisevien palvelujen kehittämiseen ja monipuolisen perhekeskuksen synnyttämiseen sekä taloudellisuuden että varhaisen puuttumisen näkökulmasta. Kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden osastossa oli jo jonkin aikaa mietitty kevyempiä ja kustannuksiltaan edullisempia palvelurakennevaihtoehtoja Raision kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointiselonteon (2001) edellyttämällä tavalla. Selonteossa oli kiinnitetty huomiota ennaltaehkäisevän työn ja eri hallintokuntien välisen yhteistyön lisäämiseen.

Raision kaupunki oli lisäksi syksyllä 2001 hyväksynyt strategiansa vuosille 2002-2005, jossa keskeisinä kriittisinä menestystekijöinä pidettiin kaupungin palvelujen uudelleen kohdentamista ja toimintatapojen uudistamista. Sen mukaan sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistyssektorin palvelujen kehittämisen lähtökohtana oli voimavarojen siirtäminen muista palveluista syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan ja myös toimintojen sisällöllinen kehittäminen tehostamaan ongelmien ehkäisyä. Tähän liittyviksi kriittisiksi menestystekijöiksi oli kirjattu mm. seuraavat näkökulmat:

- asiakasryhmien erilaiset tarpeet otetaan huomioon peruspalvelujen kohdentamisessa ja saatavuudessa
- syrjäytymistä torjutaan siirtämällä harkitusti voimavaroja ennaltaehkäisevään toimintaan
- tehokkuuden paranemisen vapauttamia voimavaroja kohdennetaan ennaltaehkäisyyn
- varhainen puuttuminen

Tavoitteena oli, että vuoteen 2005 mennessä olisi ennaltaehkäisevän ja korjaavan toiminnan rajat määritelty ja sosiaali- ja terveystoimen ja sivistystoimen budjeteista 5% siirtynyt ennaltaehkäiseviin palveluihin. Lisäksi yhteistyöllä, toimintaprosessien järkipäätämällä ja organisaatorakenteiden muuttamisella tavoiteltiin palveluihin kustannustehokkuutta. Tavoitteena oli tehostaa yhteistyötä kaupungin hallintokuntien välillä, naapurikuntien kanssa sekä kaupungin ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken. (Raision kaupungin strategia 2002-2005)

Raision perhepalvelutoimisto ja päivähoito olivat syksyllä 2001 sopineet keskinäisen yhteistyön kehittämistä. Tarkoituksena oli keventää ja poistaa päällekkäisyyksiä lastensuojelun ja päivähoidon työmenetelmissä ja palveluissa sekä kehittää matalan kynnyksen työmuotoja tukemaan varhaista puuttumista ja vanhemmuutta. Valmistelutyössä keskityttiin tuossa vaiheessa avoimen päiväkotitoiminnan uudelleen käynnistämiseen, joka oli jouduttu lopettamaan vuonna 1997 säästösyistä. Kaupunki oli käynnistänyt keskustelut avoimesta päiväkodista Raision seurakunnan, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistyksen ja myös kaupungin ydinkeskustan yrittäjien kanssa. Ajatuksena oli, että Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistyksen paikalliset vapaaehtoistyöntekijät ja Raision seurakunta olisivat osallistuneet avoimen päiväkodin toimintojen toteuttamiseen yhdessä kaupungin työntekijöiden kanssa. Yrittäjät puolestaan olisivat tuoneet omia palvelujaan päiväkotiin perheiden saataville. Fyysisten tilojen toivottiin järjestävän seurakunnan tai yrittäjien kautta, koska kaupungilla ei ollut tarjota omia tiloja toiminnalle.

Sopivaa maaperää Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeelle muokkasi myös Raisiossa aiemmin tehty kehittämistyö Palmuke-projektissa (1996-1999) ja sen Post-Palmuke -jatkohankkeessa (1999-2000), johon kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö oli osallistunut. Hankkeessa oli mukana Raision lisäksi Hämeenlinnan kaupunki ja sitä koordinoi Stakes ja Sosiaalikehitys Oy. Projektissa kehitettiin verkostosuuntautunutta työtettä ja sektorirajat ylittäviä palvelurakenteita sekä tuettiin henkilöstön voimavaroja uusien työmenetelmien kehittelyn avulla. Kehittämistyön lähtökohtana oli laajasti ymmärretty lastensuojelu, jossa yhteistyöverkosto koostui useista eri ammattiryhmistä sosiaali- ja terveydenhuollon alueella. Raisiossa yhteistyötahoina olivat sosiaalitoimi, päivähoito, perheneuvola, äitiys- ja lastenneuvola, kouluterveydenhuolto, oppilashuoltotyöryhmä, erityisnuorisotyö, lasten ja nuorten psykiatrinen poliklinikka ja mielenterveysyksikkö.

Palmuke -projektissa keskeisiä yhteistyömuotoja olivat verkostopalaverit sekä viranomaisten kesken että viranomaisten ja asiakkaiden välillä. Tärkeinä keinoina olivat myös lapsen tilanteeseen kohdistuvan huolen varhainen ja selkeä puheeksi ottaminen huoltajien kanssa sekä perheelle tarjottu tuki siinä yksikössä, jossa ongelma havaittiin. Projektissa kehitettiin työskentelymenetelmiä huolen eri vyöhykkeille. Kiinnostuksen kohteena olivat erityisesti ns. "huolen harmaalle vyöhykkeelle" sijoittuneet lapset, joiden tilanne ei vielä ollut akuutissa kriisissä. Tässä vaiheessa työntekijöiden omat voimavarat eivät yleensä riittäneet, vaan he tarvitsivat avukseen muita osapuolia. Pulmatilanteiden ehkäisyyn kehiteltiin ns. "alueseulat", joissa asukkaat, työntekijät ja poliitikot selvittivät yhdessä asuinalueen huolenaiheita ja yhteistyötarpeita. Post-Palmuke -hankkeen aikana kehiteltiin lisäksi malli verkostokonsulttityöskentelyyn. Eri ammateissa ja yksiköissä toimivia työntekijöitä koulutettiin verkostokonsulteiksi ja he muodostivat konsulttipankin, josta kunnan muut työntekijät voivat tilata konsultin oman työnsä tueksi.

Haravaan liittyvän hankesuunnitelman valmisteluvaiheessa Raisiossa oli kunnallisessa päivähoitossa 54 % lapsista, kotihoidon tuen piirissä 19 % ja yksityisen hoidon piirissä 8 % 0-6 -vuotiaista lapsista. Päivähoitolapsista vajaat 11 % oli sellaisia, joista toinen tai molemmat vanhemmat olivat kotona. Näistä lapsista yli puolet oli sellaisia, joille päivähoito oli yhtenä lastensuojelun avohuollon toimenpiteenä. Lisäksi "huolen harmaan vyöhykkeen" ja kriisiryhmän lapsia oli noin 7 % eli 150 lasta. (Pöytäkirja 2002.) Raisiossa lähtökohtana yhteiselle kehittämishankkeelle oli tarve vähentää kunnallisten päivähoitopaikkojen tarvetta ja kehittää uudenlainen tukimuoto lastensuojelun avohuoltoon, jonka avulla voitaisiin tukea vanhemmuutta ja arjessa selviytymistä. Avoimen päiväkodin oletettiin vähentävän päivähoitopaikkojen tarvetta vuosittain n. 10-15 paikalla.

Myös hankkeeseen osallistuneilla lastensuojelujärjestöillä oli aiempaa paremmat edellytykset yhteistyön syventämiseen kuntasektorin kanssa. Varsinaissuomalaiset lastensuojelujärjestöt (17 eri järjestöä) olivat jo syksystä 2000 alkaen verkostoituneet keskenään Harava -hankkeen toiminnassa ja tehneet linjauksia suunnitelmallisen yhteistyön käynnistämisestä kuntien kanssa. Järjestöt olivat organisoituneet neuvottelukunnaksi ja laatineet sekä keskinäiselle yhteistyölleen että kuntayhteistyölle tavoitteet ja toimintalinjaukset. Järjestöjen keskeisenä tavoitteena oli vahvistaa omaa rooliaan kunnallisessa, seudullisessa ja maakunnallisessa lastensuojelutyössä sekä siihen liittyvässä palvelutuotannossa ja vaikuttamisessa. Tarkoituksena oli lisätä kuntien tietoisuutta lastensuojelujärjestöjen palveluista, erityisosaamisesta, vapaaehtoistyöstä sekä järjestöissä tehtävästä kehittämistoiminnasta. Tässä Haravan järjestöprosessissa olivat mukana Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri, Pelastakaa Lapset ja Turun Ensi- ja Turvakoti ry, jotka osallistuivat myös Raisiossa toteutettuun kokeiluhankkeeseen.

2.2. JÄRJESTÖJEN JA KAUPUNGIN KUMPPANUUDELLA LISÄARVOA PALVELUIHIN

Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeen rakentuminen Varsinais-Suomen Haravassa

Syksyllä 2001 Haravan ohjausryhmän kokouksessa keskusteltiin eri organisaatioissa vireillä olevasta visio- ja strategiatyöskentelystä ja siitä, miten näihin liittyviä suunnitelmia saataisiin linkitettyä nykyistä paremmin yhteen. Raision sosiaali- ja terveystoiminnan edustajan kertoessa kaupungissaan käynnissä olevasta organisaatiouudistuksesta syntyi idea kytkeä järjestönäkökulma osaksi tätä uudistusta jo sen ideointi- ja suunnitteluvaiheessa. Tällaisen yhteissuunnittelun katsottiin tarjoavan uusia mahdollisuuksia julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön niin käytännön lastensuojelutyön kuin palvelurakenteiden tasolla.

Idean pohjalta järjestettiin suunnittelupalaveri, jossa tunnusteltiin mahdollisuuksia yhteiseen toimintaan. Siihen osallistivat Haravan edustajien lisäksi Raision kaupungin sosiaali- ja terveystoiminnan edustajat sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin ja Pelastakaa Lapset ry:n edustajat. Tilaisuuteen pyydettiin mukaan myös Turun Ensi- ja turvakodin edustaja, mutta hän oli estynyt saapumaan paikalle. VTM Paavo Viirkorpi kutsuttiin mukaan konsultiksi palaveriin ja myöhemmin myös antamaan asiantuntija-apua työverstaaseen.

Neuvotteluissa todettiin, että jos kumppanuuteen perustuvan palvelutuotannon suunnitteluun ja keilutoimintaan päädytään, on siitä saatavan lisäarvon oltava todellista molemmille osapuolille sekä palvelujen suunnitteluvaiheessa että tuotantovaiheessa, jotta yhteistyö mielletäisiin järkeväksi. Jo tuossa vaiheessa korostettiin sitä, että kaikkien mukana olevien organisaatioiden ja niiden työntekijöiden on saatava todellista hyötyä ja tukea omalle työlleen. Kumppanuuden onnistumisen kannalta tämän nähtiin olevan jopa olennaisempaa kuin asiakkaan kokeman palvelun lisäarvo. Lisäksi oltiin yksimielisiä siitä, että olisi tärkeää pystyä yhdessä tunnistamaan ne asiakastarpeet, joihin haluttiin vastata.

Raision Pihapiiri-hankkeen alustava valmistelu ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Eemeli -projekti yhdistyivät Varsinais-Suomen Haravan Palvelustrategisen kumppanuuden ja Matalan kynnyksen perhepalveluyksikön hankesuunnitelmiin.

Yhteisen hankkeen valmistelua jatkettiin Haravan johdolla alkutalvesta 2002 työverstaassa, jossa mietittiin syvemmin yhteisen hankkeen käynnistämisen mahdollisuuksia ja myös alueellisia palvelutarpeita ja käytettävissä olevia voimavaroja. Tavoitteena oli löytää kaupungin ja järjestöjen välille konkreettisia yhteistyömenetelmiä lasten ja nuorten palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi haettiin yhteisymmärrystä siitä, missä roolissa kukin osapuoli voisi toimia palveluja tuottaessa ja kenelle koko kehittämisprosessin ohjaus voisi kuulua.

Edellä mainittuun työverstaaseen osallistui sekä johtotason että työntekijätason edustajia Raision kaupungin eri hallintosektoreilta; sosiaali- ja terveystoimesta, päivähoidosta ja neuvolasta sekä järjestöjen edustajia Mannerheimin lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiristä ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistyksestä, Pelastakaa Lapset ry:stä ja Turun Ensi- ja Turvakodista sekä Raision seurakunnan edustaja. Verstaassa haettiin yhteistä näkemystä lasten ja nuorten psykososiaalisista palvelutarpeista Raisiossa ja mietittiin, miten palveluja voitaisiin kehittää yhdessä ja parantaa eri palvelujen välistä linkitystä. Tässä verstaassa nousi jo selkeästi esille ajatus Haravassa kehitteillä olevan perhepalveluyksikön linkittämisestä Pihapiiriin yhteiseksi hankkeeksi ja konkreettiseksi ko-

keilukohteeksi. Pihapiirissä kaupunki ja järjestöt suunnittelisivat ja toteuttaisivat palveluja ja toimintaa yhdessä matalan kynnyksen periaatteella.

Työverstaan aikana:

- käytiin läpi pulmakohtia järjestöjen ja kuntien toiminnassa sekä yhteistyössä
- rajattiin kehitettävää toimintaa asiakkaiden tarpeista lähtien (mitä kehitetään ja kenelle?)
- määriteltiin mukana olevat toimijat
- määriteltiin toiminnan rakenne (miten palvelut organisoidaan, toimijoiden roolit?)
- määriteltiin jatkotyöskentelyn aikataulutus, rahoitus ja vastuut

Osallistujien esille nostamat pulmat koskettelivat lähinnä yleisen tason ongelmia järjestöjen ja kuntien kesken. Tämä saattoi johtua siitä, että Raisiolla ja mukana olleilla järjestöillä oli yhteistyötä siihen asti ollut kohtuullisen vähän. Käynnistyneen yhteistyön tarkoituksena olikin hakea mahdollisuuksia edetä aiemmasta satunnaisesta ja hajanaisesta yhteistyöstä aitoon kumppanuuteen.

Järjestöjen ja kuntien toiminnassa ja yhteistyössä tunnistettuja pulmakohtia:

- yleisellä tasolla järjestön ja julkissektorin välinen yhteistyö toimii hyvin. Yhteistyössä havaitaan kuitenkin aika ajoin ongelmia, jotka hoitamattomina voivat aiheuttaa keskinäistä kitkaa ja vaikeuttaa yhteistyötä
- järjestöjen tarjoamia palveluja ei tunneta kunnissa. Järjestöjen palvelujen esille saaminen kunnissa on vaikeaa. Tähän on syynä järjestön oman tiedottaminen ja myös vaikeus löytää oikeita tiedotuskanavia kunnissa. Myös kuntien sisäinen informaation kulku vaikeuttaa järjestöjen palvelujen tiedottamista.
- kunnilla ja järjestöillä voi olla erilaisia tulkintoja tehtyjen sopimusten sisällöistä. On olemassa eräänlainen ”harmaa vyöhyke”, joka sisältää asioita, jotka yleensä jäävät hoitamatta, koska ei tiedetä, mihin ne kuuluvat tai kenen ne kuuluu hoitaa. Asia on hoidettavissa tekemällä selkeitä, yksityiskohtaisia sopimuksia, joista ilmenee, mitä kunta tietyllä rahasummalla saa järjestöltä.
- vastuukysymykset ovat jossain määrin selkiytymättömiä, mutta on mahdollista kirkastaa edellä mainittujen toimenpiteiden avulla

Työverstaassa ideoitiin lapsen odotukseen, syntymään sekä vauva- ja pikkulapsiaikaan liittyen kunnan ja järjestöjen yhteistä toimintakeskusta (perhekeskus, kohtaamispaikka, avoin päiväkot), jonka toiminta voisi myös polkuuntua Raision kaupunginosiin. Tässä vaiheessa keskuksen toimijarungoksi mietittiin kunnan sosiaali- ja terveystoimen työntekijöitä, alueella toimivia lasten ja nuorten palveluja tuottavia järjestöjä ja seurakuntaa. Mukaan toimintaan ajateltiin myös alueen yrittäjiä, ja koulutusyhteistyötä esimerkiksi paikallisen työväenopiston kanssa. Lähtökohtana oli, että jokainen taho toisi toimintaan omat resurssinsa ja osaamisensa tasaveroisen kumppanuuden periaatteella.

Työverstaan mukaan toimintaan voisi sisältyä esimerkiksi avoin päiväkot, tuki- ja vertaisryhmiä sekä tarvittaessa linkitys erityispalveluihin. Verstaassa katsottiin, että tämältyyppisellä uudella rakenteella voitaisiin korvata kunnan perinteistä päivähoitoa ja saada sitä kautta irrotettua myös toimintaresursseja keskuksen pyörittämiseen päivähoiton budjetista. Raision kaupungin aiempia suunnitelmia Pihapiirin perustamisesta voitaisiin käyttää pohjana uuden kehiteltävän keskuksen toiminnassa. Toimintaan voitaisiin saada lisäresurssia suuntaamalla myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton käynnistämän Eemeli-projektin sekä mahdollisesti Pelastakaa Lapset ry:n Eppu -projektin toimintaa (tukiperhetoimintaa) keskuksen yhteyteen. Todettiin, että tavoitteena tulisi olla sellaista toimintaa, jossa

ammattillinen työ, vapaaehtoistyö sekä esimerkiksi vanhempien vertaisryhmätyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi nivoutuisivat mahdollisimman hyvin yhteen. Lisäksi katsottiin, että kumppanuusmallin avulla voitaisiin myös arvioida, saadaanko sen kautta lisäarvoa kunnan ja järjestöjen toimintaan ja alueen asukkaiden hyväksi.

Yhteistyöryhmä valmistelemaan perhekeskus Pihapiirin toimintaa ja hankkeen toimintasuunnitelmaa

Työverstaassa perustettiin eri osapuolten edustajista koostuva **yhteistyöryhmä**, joka kokoontui alkuvuoden 2002 aikana kaikkiaan kolme kertaa. Ryhmässä käytiin läpi perhekeskuksen toimintaperiaatteita, tavoitteita ja perheille tarjottavien palvelujen ja toimintojen sisältöä. Samanaikaisesti ryhmän työskentelyn kanssa laadittiin Haravassa hankkeelle yhteinen toimintasuunnitelma, jota käytettiin pohjana, kun eri organisaatiot tekivät kevään 2002 aikana virallisia päätöksiä lähdöstään mukaan hankkeeseen.

Yhteistyöryhmään valittiin seuraavat edustajat Raision kaupungista, Raision seurakunnasta, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiristä, Pelastakaa Lapset ry:stä ja Varsinais-Suomen Harava -projektista:

- johtava sosiaalityöntekijä Helena Nurmilaakso
- hallintopäällikkö Pirjo-Riitta Ketola
- projektipäällikkö Maija Halonen, Eemeli-projekti, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri
- Kaisa Friman, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistys
- Aluesihteerit Eeva-Johanna Eloranta, Pelastakaa Lapset ry
- Raija Parantainen, Pelastakaa Lapset ry:n Raision yhdistys
- projektipäällikkö Eija Heimo ja projektipäällikkö Pasi Oksanen, Varsinais-Suomen Harava -projekti
- pastori Tiina Rautiainen, Raision seurakunta (nimettiin ryhmään myöhemmin seurakunnan edustajana)

Hankesuunnitelma esiteltiin vielä saman kevään aikana aiemmin alkutalvesta kokoontuneelle työverstaalle. Harava -hankkeen aikana työkokoukset ja -verstaat muodostuivat tärkeiksi yhteistyöfoorumiksi, joissa suunnittelua toteutettiin ja ideoita vietiin eteenpäin yhdessä sopien. Haravalla oli keskeinen rooli näiden tapaamisten valmistelijana, kokoonkutsujana, suunnittelijana, jäsentäjänä ja päätösten toteuttajana. Tärkeää oli kuitenkin jo tässä vaiheessa tiedostaa, kuka osapuolista ottaa Haravan jälkeen veto- ja koordinaatiovastuun, kun käytettävissä ei enää olisi erillistä projektia ja rahoitusta.

Mallia perhekeskuksen toimintaan haettiin Ruotsin perhekeskuksista, joissa vastaavanlaista ehkäisevää perhe- ja sosiaalityötä oli tehty jo 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Kevättalven 2002 työverstaassa perehdyttiin videon avulla Leksandin kaupungin perhekeskustyöhön. Videossa kuvattiin Leksandin mallia, jossa ennaltaehkäisevää perhetyötä oli kehitetty erityisesti perhevalmennuksiin liittyvässä systemaattisessa vanhempainryhmätoiminnassa. Lisäksi myöhemmin syksyllä 2002 tehtiin kongressimatka Leksandiin tutustumaan toimintamalliin paikanpäällä.

Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeessa keskeiset yhteistyökumppanit halusivat kehittää oman

suomalaisen sovellutuksensa, jossa kunta, lastensuojelujärjestöt, seurakunta, vapaaehtoiset ja asukkaat itse suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä palveluja lapsiperheille. Näiden tahojen haluttiin koostuvan saman pöydän ympärille, yhdistävän voimavaransa ja perustavan konkreettisen palvelupisteen, jossa eri ammatillisilla taustoilla toimivat työntekijät ja vapaaehtoiset työskentelisivät yhdessä ja asiakaslähtöisesti perheiden kanssa ja jonne perheitä voitaisiin ohjata muista palvelupisteistä. Tavoitteeksi asetettiin, että Perhekeskus Pihapiiri avaa ovensa 1.8.2002.

2.3 PALVELUSTRATEGINEN KUMPPANUUS –HANKE JA MATALAN KYNNYKSEN PERHEKESKUS PIHAPIIRI

Hankesuunnitelman laatiminen ja päätökset kehittämistyöstä keväällä 2002

Kevään 2002 aikana laadittiin Raision kaupungin ja seurakunnan välinen sopimus Wanhan Pappilan tilojen käyttämisestä perhekeskustoimintaan. Keväällä käynnistettiin myös sekä Raision kaupungin koko- ja osapäiväisen työntekijän että Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projektin vetäjän rekrytointi. MLL:n Varsinais-Suomen piirin alkuperäisten suunnitelmien mukaan Eemeli -projekti oli tarkoitus toteuttaa Turussa, mutta Perhekeskus Pihapiirin valmistelujen myötä se siirrettiin Raisioon toimimaan osittain Pihapiirissä ja osittain Mäntymäen päiväkodissa. Näin perhekeskuksen toimintaan saatiin huomattavasti lisää voimavaroja.

Haravan erillisinä valmistellut hankkeet ”Kunnan ja lastensuojelujärjestöjen yhteistyö palvelujen suunnittelussa” ja ”Matalan kynnyksen perhepalveluyksikkö” yhdistettiin Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeeksi, jonka konkreettiseksi kokeilukohteeksi otettiin matalan kynnyksen perhepalvelukeskuksen toteuttaminen. Sen toimintasuunnitelma hyväksyttiin maaliskuussa 2002 Haravan ohjausryhmässä, joka katsoi, että tällainen työ, jossa haetaan yhteisiä suunnittelufoorumeja, rakennetaan yhdessä toimintaa ohjaavia palvelustrategioita ja yhteistoiminnallisia palvelumalleja, on selkeästi Haravan tavoitteiden mukaista.

Yhteinen toimintasuunnitelma hyväksyttiin kevään 2002 aikana myös kaikkien muiden mukana olevien tahojen päätöksentekoeleimissä; järjestöjen hallituksissa sekä Raision seurakunnassa ja Raision kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Lautakunnan päätös vietiin tiedoksi kaupunginhallitukselle, jolla varmistettiin laajemmin päättäjien sitoutuminen hankkeeseen ja hankkeen kytkeytyminen osaksi Raision kaupungin strategioita. Tällä haluttiin varmistaa myös se, että kokeilutoiminnan päätyttyä Pihapiirillä olisi paremmat mahdollisuudet jäädä pysyväksi osaksi Raision peruspalvelurakennetta.

Osapuolet sitoutuivat kolmevuotiseen kokeiluhankkeeseen vuosille 2002-2004 ja vahvistivat samalla myös toimintaan suuntaamansa taloudelliset ja muut resurssit. Hankkeelle perustettiin yhteinen laajapohjainen ohjausryhmä. Ohjausryhmän tehtävänä oli käsitellä sekä Perhekeskus Pihapiirin että laajemman palvelustrategisen kumppanuuden kysymyksiä. Mukana olevien tahojen työntekijöille järjestettiin etukäteen toukokuussa infotilaisuus myöhemmin elokuussa toimintansa aloittaneen Perhekeskus Pihapiirin tavoitteista ja toiminnasta.

Palvelustrateginen kumppanuus-hankkeen (2002-2004) ja matalan kynnyksen Perhekeskus Pihapiirin tavoitteet

Yhteisen hankkeen nimeksi tuli ”**Palvelustrateginen kumppanuus**”, ja sille määriteltiin seuraavat tavoitteet:

- kehittää toimintamalli kunnan ja järjestöjen kumppanuuteen perustuvan palvelustrategian rakentamisesta. Toimintamalli perustuu kumppanuuteen ja strategiseen yhteissuunnitteluun, jossa on huomioitu kumppanuuden edellytykset, yhteistoiminnan rakenteet, sopimukset sekä ohjaus ja johtamiskäytännöt
- konkretisoida yhteistyötä toteuttamalla kumppanuusperiaatteella toimiva Perhekeskus Pihapiiri. Tuloksena syntyy toimintamalli matalan kynnyksen perhekeskuksesta, jossa kunta ja järjestöt (ammattilaiset ja vapaaehtoiset) tuottavat yhdessä ehkäiseviä psykososiaalisia palveluja

Perhekeskus Pihapiirin tavoitteiksi täsmennettiin:

- tarjota kotona oleville vanhemmille ja lapsille päivähoidoa kevyempi vaihtoehto
- kehittää avohuollon lastensuojelun ja terveydenhuollon tukimuotoja: varhainen puuttuminen, vertaistuki, monipuolinen vanhemmuuden tukeminen, verkostoituminen
- päällekkäistyöskentelyn vähentäminen: avohuollon päivähoitosijoitusten ja perhetyön samanaikaisuuden vähentäminen
- yhteistoimintamuotojen kehittäminen viranomais- ja järjestötahojen sekä vapaaehtoistyön kesken

Perhekeskus Pihapiirin kehittämistoiminta oli jo aiemmin hyväksytty kaupungin lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä koskevaan toimintaohjelmaan ennen Palvelustrateginen kumppanuus-hankkeen hyväksymistä sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Yhteisen Harava -hankkeen myötä Pihapiirin suunnitelmat laajenivat käsittämään piiritason järjestötoimijoita ja sitä kautta järjestöjen painoarvo palvelujen tuottamisessa, kumppanuudessa ja strategisessa suunnittelussa kasvoi.

Kumppanuushankkeella Rasion sosiaali- ja terveystoimisto tavoitteli seuraavia hyötyjä:

- päivähoitokustannusten säästö
- raskaampien lastensuojelutoimenpiteiden hillitseminen ja syrjäytymisen ehkäisy, varhaisen puuttumisen konkretisointi neuvolatyössä ja perheneuvolatyön osana
- avohuollon lastensuojelun tehokkaampi organisointi ja resurssien tarkoituksenmukaisempi kohdentuminen
- viranomaisresurssien ja kolmannen sektorin resurssien optimaalinen ja suunnitelmallinen käyttö

Perhekeskus Pihapiiri sisälsi useita Rasion kaupungin strategioiden mukaisia elementtejä:

- **vaikuttavuus:** palvelujen uudelleen kohdentaminen ja asiakastyytyvyydestä huolehtiminen
- **syrjäytymisen ehkäisy:** resurssien harkittu siirto hyvinvoivan väestön palveluista ja korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään toimintaan sekä tehokkuuden paranemisen vapauttamien voimavarojen kohdentaminen ennaltaehkäisyyn
- **varhainen ongelmiin puuttuminen:** perheen ja vanhemmuuden tukeminen ja lasten ongelmiin puuttuminen
- **organisaation rakenne ja prosessit:** nykyisten prosessien rationalisointi, laadun/kustannusten määrittäminen, työmenetelmien kehittäminen, yhteistyön hyödyntäminen, yhteistoiminnallisuuden lisääminen kolmannen sektorin kanssa.
- **taloudenhallinta:** toimintojen taloudellinen ja tehokas tuottaminen

Hanketta päätettiin siis viedä eteenpäin sekä palvelustrategisella suunnittelutasolla että toiminnan tasolla. Varsinais-Suomen Haravan valmistelemalle matalan kynnyksen perhepalveluyksikön osahankkeelle löytyi näin luonteva kokeilupaiikka ja yhteistyökumppanit. Hankkeen tuotokseksi nähtiin tuolloin kaksi toimintamallia, joista toinen kuvaa palvelustrategisen kumppanuuden ja toinen perhepalveluyksikön toimintaa ja edellytyksiä.

Hankkeen toimintasuunnitelman mukaisesti Palvelustrateginen kumppanuus -hanke käynnistyi toukokuun 2002 alusta ja Perhekeskus Pihapiirin toiminta 1.8.2002.

Varsinais-Suomen Haravan roolina oli Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeessa:

- mallintaa toimintaa, jossa kunta, järjestöt ja muut toimijat rakentavat yhteistä näkemystä lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen tarpeista, voimavarojen suuntaamisesta, kehitettävien palveluiden sisällöstä ja niiden keskinäisistä linkityksistä
- edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä palvelujen suunnittelussa, tuotannossa ja seurannassa
- selvittää, voidaanko järjestöjen, kuntien ja alueen muiden toimijoiden yhteisen suunnittelun, tavoitteenasettelun ja resurssien suuntaamisen avulla edistää asukkaiden hyvinvointia ja saada aikaan nykyistä paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavia palveluja

3. Strategista kumppanuutta käytännössä

3.1. PERHEKESKUS PIHAPIIRIN TOIMINTA

Toiminnan käynnistäminen

Palvelustrateginen kumppanuus-hankkeessa rakennettiin yhteistä näkemystä lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen tarpeesta, kehitettävien palvelujen sisällöistä, niiden keskinäisistä linkityksistä sekä voimavarojen käytöstä. Perhekeskus Pihapiiri toimi Harava-hankkeen aikana strategisen kumppanuuden kehittämisen konkreettisena kokeilupaikkana.

Perhekeskus Pihapiirin toiminta käynnistyi suunnitelmien mukaisesti elokuussa 2002 Raision seurakunnan omistamassa idyllisessä Wanhassa Pappilassa, kaupungin keskustassa, ensin kaksivuotisena kokeiluna ja vuoden 2005 alusta Raision kaupungin vakinaistamana toimintana. Keskuksen viralliset avajaiset järjestettiin Raisio-päivän yhteydessä 24.8.2002. Toiminta lähti alusta alkaen hyvin liikkeelle ja perheet löysivät Pihapiiriin välittömästi. Perhekeskus sijaitsee kaupungin ydinkeskustassa, jonne perheiden on helppo löytää. Keskeisen sijainnin katsottiin mahdollistavan yhteistyön myös paikallisten yrittäjien kanssa ja elävöittävän kaupungin ydinkeskustaa.

Pihapiiri toimii lasten, vanhempien, ammattilaisten ja vapaaehtoisten kohtaamispaikkana, jossa toiminnan sisällöt syntyvät asiakasperheiden tarpeista. Lähtökohtana on, että vanhemmille ja lapsille tarjottavat palvelut ovat helposti saatavilla ja että näiden palvelujen kautta havaitaan helpommin myös varhaisesta tuesta hyötyvät lapset ja perheet. Pihapiirissä on kehitetty uusia työtapoja ja luotu uudenlaista toiminta- ja palvelukulttuuria sekä kaupungin oman organisaation sisällä että yhteistyössä seurakunnan, järjestösektorin ammattilaisten, vapaaehtoisten ja palveluja käyttävien asukkaiden kanssa.

Toimintamuodot ja palvelut, tavoitteet

Toiminnan lähtökohtana oli alusta asti, että lapsiperheillä on mahdollisimman matala kynnys tulla Perhekeskus Pihapiiriin ja käyttää sen tarjoamia palveluja. Ehkäisevän työn näkökulmasta Pihapiiri on tarjonnut erinomaisen paikan, jossa lapsiperheet, eri alojen ammattilaiset ja vapaaehtoiset voivat kohdata ja tutustua toisiinsa.

Perhekeskus Pihapiirin asiakastyöhön liittyvät tavoitteet:

- tukea vanhemmuutta ja vanhempien arjessa selviytymistä
- mahdollistaa vertaistukea
- edistää sosiaalisten verkostojen syntymistä
- vahvistaa lapsiperheiden osallistumista
- ennaltaehkäistä lapsiperheiden ongelmien syntymistä
- tunnistaa lapsiperheiden ongelmat varhaisessa vaiheessa
- tarjota kevyttä psykososiaalista tukea vanhemmille ja lapsille
- ohjata lapset ja lapsiperheet tarvittaessa muihin palveluihin
- kehittää pitkäjänteisesti toimintaa yhdessä asiakasperheiden ja yhteistyötahojen kanssa

Pihapiirin toiminta on perustunut asiakaslähtöisyyteen, ryhmätoimintaan, vertaistukeen, neuvontaan, ohjaukseen sekä luovuuteen. Asiakkaat ovat voineet tulla mukaan toimintoihin sellaisena kuin ovat, ja heidän osallistumisensa on ollut vapaaehtoista. Toimintojen sisällöt ovat nousseet lasten ja vanhempien omista tarpeista ja vanhemmat ovat itse voineet osallistua niiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Ryhmien on todettu olevan toiminnan kantava voima. Niitä on perustettu aina sen mukaan kuin tarvetta on ilmennyt. Suurena apuna Pihapiirin toiminnassa ovat olleet perhekeskuksessa säännöllisesti käyvät äidit, jotka ovat auttaneet aktiivisesti uusia tulokkaita tuntemaan olonsa tervetulleeksi ja kotoisaksi. Monet vanhemmat ovat huomanneet osallistuessaan ryhmien kokoontumisiin, että muillakin lapsiperheillä on samoja ongelmia ja että heidän omat pulmansa ovat sitä kautta saaneet oikeat mittasuhteet.

Pihapiirin toiminnassa on korostunut **ennaltaehkäisevä toiminta**, ongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen, tarvittaviin palveluihin ohjaaminen sekä eri toimijoiden välinen yhteistyö ja verkostoituminen. Lapsiperheet ovat saaneet sekä vertaistukea että ammatillista tukea arjen käytäntöihin, pulmiin ja vanhemmuuteen. Lisäksi on vahvistettu myönteistä vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä sekä lasten ja vanhempien sosiaalisia verkostoja ja voimavaroja.

Perhekeskus Pihapiirissä työntekijät ja vapaaehtoiset ovat toimineet **kumppanuusperiaatteella**. Keväällä 2003 työntekijöiden ja keskuksen johdon yhteisessä palaverissa määriteltiin, mitä kumppanuudella tarkoitetaan käytännön tasolla. Sen mukaan Pihapiirin toiminnassa kumppanuus on sitoutumista arkiseen ja konkreettiseen toiminnalliseen yhteistyöhön, se on tasavertaisuutta, vastavuoroisuutta ja joustavuutta sekä eri osapuolten välistä kunnioitusta ja luottamusta.

Pihapiirin toimintaperiaatteisiin on lisäksi kuulunut **monitoimijaisuus**. Kukin yhteistyötaho on tuonut keskuksen toimintaan omat resurssinsa ja osaamisensa tasavertaisen kumppanuuden periaatteella. Tavoitteeksi asetettiin jo osahankkeen alussa sellaisen pysyvän ja pitkäjänteisen yhteistyömuodon luominen, jossa ammatillinen työ, vapaaehtoistyö sekä vanhempien omien vertaisryhmien toiminta voitaisiin yhdistää lasten ja heidän perheidensä hyväksi.

Pihapiirin tarjoamat palvelut ovat olennainen **osa** lasten ja perheiden muuta **palvelukokonaisuutta**. Pihapiirissä ovat käytössä ennaltaehkäisevän työn, lastensuojelun avohuollon ja myös terveydenhuollon eri tukimuodot. Lisäksi Pihapiiristä on rakennettu polut ja linkitykset muihin tarpeellisiin palveluihin. Pihapiiriin on esimerkiksi ohjattu perhetyöstä, perhepalvelutoimistosta, sosiaalitoimesta tai neuvolasta sellaisia perheitä, joiden on katsottu hyötyvän tämältyyppisestä toiminnasta. Lisäksi Pihapiirin kautta voidaan saada perheille tarvittaessa lisätukea julkisen sektorin ja järjestöjen muilta toimijoilta. Toimintaan on linkitetty tarpeen mukaan lastensuojelun avohuollon tukimuotoja ja erityisasiantuntemusta edellyttävää konsultaatiota.

Pihapiiriin toimintoihin on osallistunut päivittäin keskimäärin 35 kävijää, lähinnä äitejä ja lapsia. Kuukausittain eri perheitä käy keskimäärin 40, vaihdellen reilusta 30 perheestä jopa 68 perheeseen. Pihapiirin kävijämääriä on esitelty tarkemmin kustannusanalyysiosiossa (Pusa 2004).

PERHEKESKUS PIHAPIIRIN TOIMINNAN PERIAATTEITA:

- matala kynnyks astua sisään
- voi tulla sellaisena kuin on
- osallistuminen on vapaaehtoista
- luodaan henkilökohtainen kontakti
- ensimmäinen Pihapiirikäynti on tärkeä
- myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen lapsen ja vanhemman välillä
- vanhemmuuden/äitiyden tukeminen – arjen jakaminen
- vertaistuki
- varhainen puuttuminen
- asiakaslähtöisyys
- neuvonta ja ohjaus
- kumppanuus
- luovuus

Avoin perhetoiminta

Pihapiirin ydintoimintamuoto on avoin perhetoiminta, johon vanhemmat ja lapset ovat osallistuneet yhdessä. Toiminnan suunnittelu- ja käynnistysvaiheessa tätä työmuotoa kutsuttiin avoimeksi päiväkodiksi, mutta nimityksestä luovuttiin kuitenkin pian, koska se ei tuonut riittävästi esille perhetoiminnan laajuutta.

Perhekeskus Pihapiirin yhtenä tärkeänä toiminnan lähtökohtana ja periaatteena on ollut tarjota lapsille päivähoitoa kevyempi vaihtoehto erityisesti niissä tilanteissa, joissa toinen tai molemmat vanhemmat ovat kotona tai joissa päivähoito toimii avoimuuden tukitoimenpiteenä. Ennen Pihapiirin käynnistymistä kaupungin päivähoito selvitti raisiolaisille perheille suunnatun kyselyn avulla ne perheet, jotka olivat päivähoitopaikan sijasta halukkaita ilmoittamaan lapsensa Perhekeskus Pihapiirin avoimeen toimintaan ajalle elokuu 2002 - heinäkuu 2003. Samalla annettiin niille lapsille, jotka jättivät jo hallussaan olevan päivähoitopaikan käyttämättä, mahdollisuus palata myöhemmin entiseen hoitopaikkaansa niin halutessaan. Toiminnan avulla on näin pyritty korvaamaan kokopäiväisen päivähoidon tarvetta.

Avointa toimintaa on järjestetty Pihapiirissä kolmena päivänä viikossa. Siinä on korostunut luovuus, asiakaslähtöisyys ja vertaistoiminta. Osallistuminen avoimeen perhetoimintaan on ollut raisiolaisille perheille maksutonta eikä mukaan tuleminen ole edellyttänyt ennakoilmoittautumista. Vanhempien ei myöskään ole tarvinnut perustella, miksi he osallistuvat eri toimintoihin ja palveluihin. Avoimessa perhetoiminnassa lapsilla ja aikuisilla on ollut mahdollisuus olla ja leikkiä YHDESSÄ ja samalla tutustua toisiin lapsiin ja aikuisiin. Vanhemmat ovat voineet jakaa kokemuksiaan muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa ja järjestää keskinäistä vertaisryhmätoimintaa. Toiminta on rakentunut teemakuukausille, jolloin kulloinenkin teema on antanut puitteet koko perhekeskuksen arjelle. Asiakkaat ovat voineet seurata tapahtumia kuukausiohjelman avulla ja suunnitella omaa arkeaan Pihapiirin tarjonnan mukaan. Toiminta on sisältänyt mm. asiantuntijavierailuja ja -luentoja, laulu- ja leikkituokioita, askartelua ja maalausta, roolileikkejä, päiväretkiä, ulkoilua, näyttelyjä sekä teemoihin perustuvia päivä- ja iltakursseja. Näiden palvelujen avulla on harjoitettu mm. lasten ryhmätyötaitoja ja annettu lapsille mahdollisuus osallistua monipuoliseen ja lapsen omaa ikää vastaavaan toimintaan. Vanhemmat puolestaan ovat saaneet lasten kasvatukseen ja hyvinvointiin liittyvää tietoutta ja ohjausta ja samalla myös tukea vanhemmuuteen ja arjessa jaksamiseen.

Muskaritoiminta

Musiikkitoimintaa on järjestetty kahtena päivänä viikossa ja se on suunnattu niille lapsille, jotka ovat käyttäneet säännöllisesti perhekeskuksen palveluja. Lapset on jaettu neljään eri ikäryhmään. Nuorimmat ovat olleet neljän kuukauden ikäisiä ja vanhimmat kuusivuotiaita.

Äiti-vauva –ryhmät

Äiti-vauva -ryhmät ovat kokoontuneet kerran viikossa muskaritoiminnan jälkeen. Äidit ovat voineet keskustella kokemuksistaan muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa ja he ovat pitäneet ryhmää itselleen hyvin tärkeänä ja merkityksellisenä.

Äitien taideryhmä – Pihapiirin Picassot

Pihapiirin Picassot on tarjonnut äideille taideharrastustoimintaa, ja siihen on osallistunut kaikkiaan 8-10 Pihapiirin vakituista kävijää. Äideille on tarjottu mahdollisuus osallistua kiinnostuksensa mukaiseen toimintaan tutussa ympäristössä ja saada virikkeitä ja uusia onnistumisen kokemuksia lasten hoidon ja kasvatuksen lomassa. Harrastuksen kautta on haluttu tukea äitien hyvinvointia ja jaksamista.

Vanhempainryhmät

Vanhempainryhmiä vetivät ensin Pihapiirin kaupungin työntekijät yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen Piirin Eemeli-projektin työntekijän kanssa. Myöhemmin Pihapiirin työntekijän työpariksi tuli Eemeli-projektin työntekijä, joka siirtyi Vahvat vanhemmat –projektin johtoon ja jatkoi ryhmien vetämistä Pihapiirissä myös tässä uudessa työtehtävässään. Äitien keskusteluryhmät ovat olleet hyvin kysytyjä. Myös erilaisille lasten ja vanhempien yhteisille ryhmille on ollut selkeä tarve. Suunnitelmissa on alusta asti ollut neuvolan terveydenhoitajien saaminen mukaan ryhmätoimintojen vetämiseen yhteistyössä Pihapiirin työntekijöiden kanssa.

Lasten pienryhmätoiminta

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Eemeli-projekti järjesti lapsille suunnattuja ryhmätoimintoja Perhekeskus Pihapiirissä vuosina 2002 - 2004. Ryhmiä järjestettiin lasten erityistarpeiden mukaan.

Isä-lapsitoiminta

Myös Isä-lapsitoiminnasta Pihapiirissä vastasi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projekti. Toiminta painottui yhteiseen tekemiseen Raision kaupungin ja Pihapiirin alueella. Ohjatussa isätoiminnassa pyrittiin aktivoimaan Pihapiirin miehiä omaehtoiseen ryhmätoimintaan ja edesauttamaan samalla koko Pihapiiriä kehittymään ”yhteisönä” ja vahvistamaan ”me”-henkeä.

Lastenhoitopalvelut, Perjantaipesä Pihapiirissä

Toiminnasta on vastannut Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistys ja Luovuutta Elämään yhdistys sekä kaupungin työllistämä työntekijä. Perjantaipesään on mahtunut kerrallaan 12 yli kaksivuotiaasta lasta. Toiminta on tarkoitettu kaikille raisiolaisperheille vanhempien lyhytaikaisen asioiden hoidon, kaupassakäynnin tai harrastuksen ajaksi.

Pihapiirin käytännön toiminta vuonna 2004 rakentui seuraavasti:

- Kaikille avoin perhetoiminta maanantaisin klo 9-12 ja tiistaista torstaihin klo 9-14
- päivittäinen musiikkihetki ja luovaa toimintaa
- Teemakuukaudet, vierailut, retket, juhlat, teemaillat
- Hulivilimuskari 4-6 -vuotiaille, Naperomuskari 3-4 -vuotiaille, Taaperomuskari 1-3 -vuotiaille (mukana vetäjänä kaksi äitiä) sekä Palleromuskari noin yksivuotiaille ja heidän äideilleen
- Pihapiirin Picassot torstaisin klo 17-20 (vanhempien taideryhmä)
- Torstaisin äitien järjestämä soppapäivä sekä Eemeli-projektin toimintaa pojille
- Isien toimintaryhmät noin kerran kuukaudessa
- Perjantaipesä perjantaisin klo 10-13
- Vanhempien keskusteluryhmät (2 suljettua ryhmää 8-10 kertaa vuodessa) Ryhmien ajaksi järjestetty lastenhoito
- Uutena ryhmänä käynnistettiin Nuorten äitien ryhmä
- Eemeli-projektin ryhmä erityistä tukea vaativille 4-6 -vuotiaille lapsille

Pihapiirin henkilöstö ja vapaaehtoiset

Perhekeskuksessa työskentelevä henkilöstö on koostunut sekä ammatillisen taustan omaavista työntekijöistä että vapaaehtoistyöntekijöistä. Alkuvaiheessa Raision kaupungin sosiaali- ja terveystoimi osoitti Pihapiiriin yhden kokopäiväisen ja yhden puolipäiväisen työntekijän. Vuoden 2004 alussa Pihapiirin kokopäiväisen henkilöstön määrä nostettiin kahteen työntekijään. Alusta asti pidettiin tärkeänä, että keskuksessa työskentelee riittävän ammattitaitoista henkilökuntaa, joka pystyy tunnistamaan perheiden lisätuen tarpeet ja myös toimimaan näissä tilanteissa oikein. Tarkoituksena oli, että keskus olisi enemmän kuin pelkkä avoin päiväkotitai kohtaamispaikka. Perhekeskusta haluttiin käyttää myös avohuollon tukena.

Raision kaupunki suuntasi päivähoiton resursseja Pihapiiriin toimintaan, jolloin tuli mahdolliseksi palkata keskukseseen ammatillisen osaamisen omaavaa henkilöstöä. Lastentarhanopettaja siirrettiin jo olemassa olevasta henkilökunnasta Pihapiiriin kokopäiväiseksi työntekijäksi. Sosiaalitoimeen perustettiin uusi perhetyöntekijän vakanssi. Hänen työajastaan puolet suunnattiin perhekeskustyyöhön ja toinen puoli lastensuojelun perhetyöhön. Tästä syntyi luonteva yhteys Pihapiiriin ja lastensuojelutyön välille. Lastentarhanopettajan siirto perhekeskukseen katsottiin mahdolliseksi, koska avoimen perhetoiminnan kautta oletettiin kunnallisesta kokopäivähoidosta/osapäivähoidosta vähenevän noin 15 lasta.

Kokeiluajankana kaupungin työntekijöiden rinnalla Pihapiirissä työskentelivät Mannerheimin Lastensuojeluliiton Eemeli-projektin (2002 - 2004) kaksi työntekijää, sosiaalipsykologi ja psykiatrian sairaanhoitaja. Heidän työnsä kohdistui Raisiossa erityisesti 3-6 -vuotiaisiin, psykososiaalisesti oireileviin lapsiin ja heidän vanhempiansa, mutta he osallistuivat säännöllisesti myös Pihapiiriin avoimen perhetyön toimintaan ja toimivat työpareina kaupungin työntekijöiden kanssa ryhmien vetämisessä. Heidän työskentelynsä jakautui fyysisesti kaupungin Metsäaron päiväkodin ja Pihapiiriin kesken.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistys ja Luovuutta elämään ry järjestivät yhteisesti lastenhoidon Perjantaipesässä. Seurakunnan ja muiden yhdistysten tarjoamat palvelut, kuten esimerkiksi Turun Ensi- ja turvakoti ry:n perhekriiseihin liittyvät konsultaatiopalvelut ja Pelastakaa Lapset ry:n palvelut, sisältyivät perhekeskuksen toimintaan epäsäännöllisemmin ja tarpeen mukaan. Näiden tahojen työpanos kohdistui ennen kaikkea yhteissuunnittelussa, joka käsitti palvelustrategisen kumpuunpanuuden linjauksissa, suunnittelussa ja toimintaan.

Yhteistyökumppanien toiminta Pihapiirissä kokeiluvuosina 2002-2004

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri ja sen Eemeli-projekti

Perhekeskus Pihapiirin toiminnassa on ollut keskeisesti mukana sen suunnittelusta ja käynnistämisestä alkaen Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri ja sen Eemeli-projekti (2002-2004). Eemeli-projektin varsinaisen toiminta käynnistyi Perhekeskus Pihapiirissä syksyllä 2002. Projektissa kehitettiin perhetyön yksilö- ja ryhmätyömenetelmiä, joilla autettiin 3-6 -vuotiaita, psykososiaalisesti oireilevia lapsia ja heidän perheitään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Projektin tavoitteena oli varhainen puuttuminen, vanhemmuuden tukeminen ja vertaisryhmätoiminnan käynnistäminen. Projektissa kehitettiin Harava -hankkeen tavoin ennaltaehkäisevää työtä järjestöjen ja kunnan toimijoiden välillä. Tarkoituksena oli luoda lastenneuvolan, päivähoidon ja kasvatus- ja perheneuvolan välille varhaisen puuttumisen toimintamalli. Hankeen pääasiallinen kehittämistoiminta tapahtui Raision kaupungin Metsäaron päiväkodissa (Eemeli-projektin toimintasuunnitelma 2002).

Projektin molemmat työntekijät osallistuivat viikoittain säännöllisesti Pihapiirin avoimeen perhetoimintaan ja vetivät siellä sekä omia lasten ja vanhempien ryhmiä että toimivat työpareina kaupungin työntekijöiden kanssa. Eemeli -projektin toteuttamina Pihapiirissä ovat toimineet mm. lapsilähtöinen roolileikkikerho, poikaryhmä Majavat ja pienryhmä erityislapsille. Lisäksi Eemeli -projekti toteutti isä-lapsi -toimintaa. Projektin työntekijä veti vanhempainryhmiä (Halonen 2004) yhdessä kaupungin työntekijän kanssa. Eemeli-projektin projektipäällikkö toimi lisäksi kokopäiväisen työntekijän roolissa vakituisen työntekijän ollessa sairauslomalla, mikä oli Pihapiirin toiminnan jatkumisen kannalta korvaamaton apu.

Eemeli-projektin projektipäällikkö ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin toiminnanjohtaja osallistuivat Varsinais-Suomen Harava -hankkeen Raision ohjausryhmään sen käynnistämisestä alkaen ja Pihapiirin päivittäistä työtä luotsaamaan perustettuun johtoryhmään syksystä 2003 alkaen.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistys

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistys on tarjonnut ilmaista lastenhoitopalvelua raisiolaisille lapsille perjantaisin avoimena olevassa ”Perjantaipesässä”. Paikallisyhdistyksen palkkaama leikkipuiston työntekijä on ylläpitänyt kolmen tunnin mittaista lasten ryhmähoitoa yhdessä Luovuutta elämään -yhdistyksen jäsenten kanssa. Tähän ryhmään voi osallistua kerrallaan 12 yli kaksivuotiaasta lasta. Toiminnassa ovat olleet mukana myös Pihapiirin työharjoittelijat. Toiminta käynnistyi heti kokeilun alussa ja on jatkunut edelleen. Raision yhdistyksen edustaja on osallistunut lisäksi hankkeen ohjausryhmän toimintaan.

Raision seurakunta

Raision seurakunta on tarjonnut tilat Pihapiirin päivittäiselle toiminnalle Wanhassa Pappilassa. Seurakunta antoi Pihapiirin käyttöön pappilan ison salin, keittiön ja kaksi eteistilaa. Pihapiiri on saanut erikseen sopien käyttää myös luento- ja vierailutiloina samassa talossa sijaitsevia Raision Partiolipukuntien tiloja.

Seurakunnan ja Pihapiirin työntekijät ovat tehneet vuosittain yhteistyötä seurakunnan kolmiviikkosisä Kesäpäivä -tapahtumassa, jossa seurakunnan lastenhoitajat, isokset ja Pihapiirin työntekijät organisoivat lapsiperheille toimintaa Wanhassa Pappilan pihapiirissä. Tapahtumaan on liittynyt ulkoilua,

retkipäivä, kappelihartauksia, verstpäiviä, luontopolkuretkiä, ulkopelejä ja leikkejä. Moni Pihapiirin asiakas on käynyt seurakunnan perhekerhossa keskiviikkoisin, mikä on huomioitu Pihapiirin toiminnan suunnittelussa niin, että päällekkäisyyksiltä on välttytty ja että palvelut ovat täydentäneet toisiaan. Raision srk:n nuorisopappi vieraili Pihapiirissä kaksi kertaa kevätkauden 2004 aikana. Raision seurakunnan edustaja on osallistunut lisäksi hankkeen ohjausryhmän toimintaan.

Luovuutta Elämään ry

Pihapiirin arjessa on alusta lähtien ollut mukana vapaaehtoistyöntekijöinä seitsemän eläkeläisnaista, jotka ovat osallistuneet Perhekeskuksen lastenhoitotoimintoihin. He ovat tarjonneet lastenhoitoapua yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistyksen kanssa perjantaisin järjestetyssä Perjantaipesässä, joka on suunnattu yli kaksivuotialle lapsille. Luovuutta Elämään ry:n naiset ovat toimineet lastenhoitajina myös vanhempainryhmien aikana. He ovat lisäksi korvanneet vakinaisia työntekijöitä sairastapauksissa ja osallistuneet ahkerasti Pihapiirin juhlien ja tapahtumien järjestämiseen.

Vahvat Vanhemmat -projekti – Kolmen Perhetalon yhteisprojekti

Vahvat Vanhemmat -projekti alkoi Naantalissa, Kaarinan ja Raision perhetalojen yhteisenä hankkeena vuoden 2004 alusta. Perhekeskus Pihapiiri oli mukana projektissa kahden vuoden ajan. Projektin tarkoituksena oli kehittää ja tarjota nuorille raisiolaisille lapsiperheille erilaisia toimintamuotoja perhekeskuksen kautta sekä kouluttaa perhekeskuksen työntekijöitä ja yhteistyötahoja. Vuoden 2004 keväällä Pihapiirissä käynnistettiin nuorten äitien ryhmä. Sen toteuttamiseen osallistui Raision perhepalvelutoimisto (lastensuojeluyksikkö/perhetyöntekijät) sekä Raision kaupungin Monitori-yksikkö (työpari). Ryhmä kokoontui Pihapiirissä kerran viikossa neljä tuntia puolen vuoden ajan. Pihapiirissä kokoontui kevätkaudella myös pienten poikien ryhmä (tunne-elämän tukea tarvitsevien ryhmä). Se vetäjinä toimivat Pihapiirin työntekijä sekä Eemeli-projektin työntekijä. Ryhmä kokoontui viikoittain. Vahvat Vanhemmat -projekti tarjosi lisäksi Pihapiirin työntekijöille koulutusta ja kustansi Pihapiirin päätoimisten työntekijöiden työnohjauksen vuonna 2004.

Pelastakaa Lapset , Turun paikallistoimisto

Pelastakaa Lapset ry:n työntekijä on osallistunut Perhekeskus Pihapiirin avoimeen perhetoiminnan musiikkituokioiden vierailijavetäjänä. Lisäksi hän on käynyt avoimena toimintapäivänä kertomassa vanhemmille yhdistyksen kummitoiminnasta. Yhdistyksen ”nallesta” tuli Pihapiirin muskarien maskotti syksyllä 2002. Muskarilapset ristivät sen Taikanalleksi, koska se on kahden vuoden aikana johdattanut lapsia erilaisiin seikkailuihin musiikin maailmassa.

Pelastakaa Lapset, Turun paikallistoimiston aluesihteerin on osallistunut jäsenenä Varsinais-Suomen Harava -hankkeen Raision ohjausryhmään, jossa on kehitelty strategista kumppanuutta palvelujen tuottamisessa.

Turun Ensi- ja turvakoti ry

Turun Ensi- ja turvakoti ry:n työntekijä vieraili kevätkaudella 2004 Pihapiirin avoimessa perhetoiminnassa aiheena vauvahieronta. Turvakoti on tarjonnut työntekijöille mahdollisuuden konsultointiin perhekriiseissä ja perheille keskusteluapua ja ohjausta. Kriisitilanteissa perheet voidaan ohjata Turvakotiin ja sen ryhmätoimintoihin. Turun Ensi- ja turvakoti ry:n toiminnanjohtaja on osallistunut hankkeen ohjausryhmään sen käynnistämisestä alkaen ja Pihapiirin päivittäistä työtä johtavan johtoryhmän työhön syksystä 2003 alkaen.

Raision kaupungin eri sektoreiden toiminta Pihapiirissä

Perhepalvelu:

Perhepalvelun työntekijät ovat vierailleet viikoittain Pihapiirissä esimerkiksi saattaen perheitä mukaan toimintaan. Pihapiirin työntekijä on osallistunut Perhepalvelun viikkopalavereihin aina, kun tiedossa on ollut Pihapiirin asiakasta koskettava asia. Yhteistyö on ollut tehokasta ja toimivaa. Perhepalvelun kautta perustettiin alkuvuodesta 2004 ”nuorten äitien ryhmä”, joka kokoontui puolen vuoden ajan kerran viikossa neljän tunnin ajan Pihapiirissä. Vetäjinä toimivat Perhepalvelun perhetyöntekijät yhdessä Monitori-yksikön kahden työntekijän (psykologi, psykiatrian erikoissairaanhoitaja) kanssa.

Perheneuvola Perheneuvolan yhteistyö Pihapiirin kanssa on kytkeytynyt VaVu -projektin (varhainen vuorovaikutus) ja pikkulapsityöryhmän kautta. Pikkulapsityöryhmään on kuulunut useita kasvatus-, terveys- ja sosiaalialan ammattilaisia, joiden osaamista on voitu niveltää Pihapiirin yhteyteen esimerkiksi asiantuntijaluentoja tai teemailtoja kautta.

Erityispäivähoito:

Erityslastentarhanopettaja on vierailut Pihapiirin avoimessa perhetoiminnassa vuodesta 2003 alkaen. Vanhemmat ovat saaneet kysellä vapaasti heitä askarruttavista lasten kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä asioista. Käynnit on pyritty saamaan säännöllisiksi.

Lastenneuvola:

Terveydenhoitaja on osallistunut avoimeen perhetoimintaan kuukausittain kevättalvesta 2004 alkaen.

Fysioterapia:

Fysioterapeutti on käynyt kevättalvella 2004 vetämässä äideille venytys-jumppatuokion, jota on soveltaen jatkettu äiti-vauvajumpalla Pihapiirissä.

Kehitysneuvola:

Puheterapeutti on vierailut syksyllä 2003 Pihapiirissä.

Liikuntatoimi:

Liikuntatoimi on järjestänyt ulkoliikuntapäiviä Pihapiirissä pari kertaa vuosittain.

Kulttuuritoimi:

Sekä Pihapiirin ”Picassojen” eli äitien taidenäyttely että lasten taidenäyttely on järjestetty yhteistyössä kulttuuritoimen kanssa. Pihapiiri on järjestänyt vierailut Raision teatterissa kaksi kertaa lapsille suunnattuun ja kerran äideille suunnattuun näytäntöön. Lisäksi Pihapiirin väki on vierailut Turun kaupunginteatterissa kaksi kertaa toiminnan aikana. Raision kaupungin järjestämiin lastenkonsertteihin ja tapahtumiin on myös ahkerasti osallistuttu Pihapiiristä käsin.

Kirjastotoimi:

Yhteistyötä on tehty Pihapiirin lasten taidenäyttelyn osalta vuonna 2003. Pihapiirin lasten kanssa on tehty muutamia retkiä kirjastoon.

Pihapiirin äidit:

Pihapiirin äidit ovat toimineet omatoimisina ryhmien (esimerkiksi 1-3 -vuotiaiden muskariryhmät) vetäjinä syksystä 2003 alkaen

Muita yhteistyökumppaneita:**Turun Marttapiiriliitto:**

Erityisneuvoja on vierailut Pihapiirissä kolmeen otteeseen järjestäen pikaruokakursseja äideille. Aiheena ovat olleet helpot lastenruoat, tuorepuurot ja salaattit.

Partiolaiset:

Yhteistyössä on järjestetty mm. vuoden 2003 perheillan puffetti.

Beauty-instituutti:

Turun Beauty-Instituutin opiskelijat ovat osallistuneet Pihapiirin avoimeen perhetoimintaan kahteen otteeseen. He ovat tarjonneet äideille erilaisia hoitoja teemapäiviin liittyen (niska-hartiahieronta, jalka- ja käsihoito, kasvohoito/naamiot), Toiminta on ollut äideille maksullista.

Raision työttömien yhdistys:

Pihapiiri on tilannut kahtena vuonna yhdistykseltä ”murkinat” Pihapiirin väen laskiaisretkelle Kesärannan leirikeskukseen.

Raisio Yhtymä:

Perhekeskus on saanut kahtena vuonna lahjoituksia Raisio Yhtymältä. Ruokatarvikkeita on saatu Pihapiirin eri tapahtumiin ja asiakastilaisuuksiin. Lisäksi yhtymä on lahjoittanut talolle kaksi suurta paperirullaa, joista on riittänyt ulkomaalauspäiviin paljon iloa.

Lännen Puhelin:

Perhekeskus on saanut useita lahjoituseriä paperia Lännen Puhelimelta.

Konserttiavustajat:

Perhekeskus Pihapiiri on järjestänyt kaksi ”hyväntekeväisyyskonserttia”, lokakuulla 2003 ja maaliskuussa 2004. Näissä konserteissa on esiintynyt seitsemän vapaaehtoista Pihapiirin tukijaa, jotka ovat myös jatkossa luvanneet tehdä yhteistyötä Pihapiirin kanssa.

Muita yksityisiä yhteistyötahoja

Pihapiirin avoimessa toiminnassa on ollut alusta lähtien mukana yksityisiä henkilöitä, joita työntekijät ovat kutsuneet mukaan toimintaan teemakuukausiin liittyen. Heistä mainittakoon mm. lankalokakuun tädit Alli ja Ester, viulisti Roope, kokki Jaana, poikkihuilisti Katariina, sellisti Mikko, trubaduuri Petri ja kitaristi Jorma sekä kirjailija Tytti.

Kehittämistarpeita ja tulevan toiminnan hahmottelua

Tulevaisuuden kehittämistoiveena on neuvolatoiminnan ja erityisesti laajennetun perhevalmennuksen kytkeminen tiiviimmin osaksi Pihapiirin arkea. Ruotsalaiseen Leksandin perhevalmennusmalliin tutustuttiin jo hankkeen alkuvaiheessa syksyllä 2002, jolloin tehtiin ekskursion Ruotsiin. Alkupalvella 2004 Varsinais-Suomen Harava -hanke ja Vahvat Vanhemmat -hanke järjestivät Pihapiirin työntekijöiden, vapaaehtoisten ja terveydenhoitajien yhteisen iltapäiväseminaarin, jossa haettiin konkreettisia yhteistyömuotoja. Loppukesästä 2004 nämä tahot tekivät ekskursion pääkaupunkiseudulle tutustumaan Espoossa käynnistyneeseen Leksandin mallin mukaiseen laajennettuun perhevalmennuskokeiluun.

Neuvolatoiminnan kytkeminen kiinteästi Pihapiirin toimintaan on myös ollut suunnitelmissa aivan perhekeskuksen käynnistymisestä lähtien. Terveystoimintajien vierailut avoimeen perhe-toimintaan käynnistettiin vuonna 2003, ja yksi terveystoimintajista nimettiin Pihapiirin yhdyshenkilöksi. Tarkeitus on jatkossa tehdä yhdessä kaikkien terveystoimintajien kanssa suunnitelma siitä, miten terveystoimintajaja voisi näkyä säännöllisesti Pihapiirin arjessa. Erilaisille lasten ja vanhempien ryhmille on selkeä tilaus, ja terveystoimintajat ovat työssään hyvällä näköalapaikalla havaitsemassa perheiden muuttuvia tarpeita. Olisikin ensiarvoisen tärkeää saada terveystoimintajajia ryhmien vetäjiksi, sillä heillä on pitkältä ajalta tuntuma perheiden arkeen ja taitoa työstää ratkaisuja pulmatilanteisiin.

Tavoitteena on tehostaa edelleen poikkihallinnollista yhteistyötä kaupungin sisällä sekä kytkeä toimintaan vielä tiiviimmin mukaan järjestöjen ja myös yritysten toimijoita sekä vapaaehtoisia. Ryhmien toimintaa pyritään myös kehittämään ja monipuolistamaan. Kesällä 2004 pidettiin Perhekeskus Pihapiirissä työverstaas, johon kutsuttiin mukaan Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry:n jäsenjärjestöt keskustelemaan yhteistyömahdollisuuksista. Esille nousivat parisuhderyhmät, joiden toteutuksesta voisi vastata Turun Seudun Uusperheelliset ry tai Turun Ensi- ja turvakoti ry ammattiauttajineen. Isovanhempia koskeva toiminta voisi tuoda monelle Pihapiirin lapselle uudenlaista lisävirikettä. Pihapiirin kautta voisi myös moni Raisioon äskettäin muuttanut perhe löytää tuekseen oman ”ystäväpappan tai -mummin”. Myös lastenvahdeista on nuorilla perheillä huutava pula, joten tähänkin ongelmaan voisi löytyä hetkittäistä apua ”vanhustvierailujen” kautta. Lisäksi Pelastakaa Lapset, Turun paikallistoimisto on suunnitellut toteuttavansa Pihapiirissä ”mutu-ryhmä” -toimintaa (tukiryhmä avioeroperheiden lapsille), josta on saatu hyviä kokemuksia Naantalista.

3.2. KUMPPANUUSJOHTAMINEN JA KÄYTÄNNÖN TOIMINNAN OHJAUS

Alkuvaiheessa Pihapiirin toimintaa ohjasi Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeen ohjausryhmä ja taustaorganisaatioiden omat esimiehet...

Perhekeskus Pihapiirin käytännön toimintaa ohjasivat sen ensimmäisenä toimintavuonna, kevääseen 2003 asti, työntekijöiden taustaorganisaatioiden sisäiset järjestelmät ja toimintatavat sekä hankkeelle perustettu ohjausryhmä. Toimintasuunnitelmaan oli alun perin kirjattu perustettavaksi kaksi erillistä ohjaavaa ja koordinoivaa ryhmää. Toisen ryhmistä oli tarkoitus toimia strategisen kumppanuuden suunnittelua ohjaavana ryhmänä ja toisen johtaa Perhekeskus Pihapiirin toimintaa käytännössä. Nämä ryhmät päätettiin kuitenkin ensimmäisessä hankekokouksessa yhdistää ja perustaa vain yksi ohjaava ryhmä. Ohjausryhmän puheenjohtajuus sovittiin kiertäväksi kunta- ja järjestösektorin kesken. Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Raision sosiaali- ja terveystoimintajaja. Hänen jälkeensä tehtävän otti vastaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin toiminnanjohtaja, jolta puheenjohtajuus siirtyi vuorostaan Raision uudelle sosiaalijohtajalle. Ohjausryhmään otettiin mukaan edustajat kaikista mukana olevista organisaatioista sekä kaikki Pihapiirin ammatilliset työntekijät (lastentarhanopettaja, perhetyöntekijä, Eemeli -projektin työntekijät). Tämän vuoksi ohjausryhmästä tuli kooltaan hyvin laaja. Mukana oli parhaimmillaan 22 jäsentä. Ryhmän suuri koko sekä se, että siellä pyrittiin käsittelemään sekä perhekeskuksen käytännön toimintaan liittyviä asioita (esimerkiksi siivous ja hankinnat) että laajempia, strategiseen kumppanuuteen liittyviä asioita, vaikeutti ja hajaannutti ohjausryhmän työskentelyä sen ensimmäisenä toimintavuonna jonkin verran.

Pihapiirin työskentelyssä ilmeni alkuvaiheessa erityisesti työnjakoon liittyviä kompastuskohtia. Arjen toimintaa pyörittivät alusta alkaen kunnan työntekijät, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli -projektin työntekijät ja paikallisten yhdistysten vapaaehtoiset. Työtä tehtiin seurakunnan omistamassa kiinteistössä, jossa järjestettiin myös muuta toimintaa. Pihapiirin

toiminta käynnistettiin hyvin nopealla aikataululla, eikä suunnitelmia tehtäessä osattu varautua kaikkiin vastaan tuleviin kysymyksiin. Käytännön asioita, kuten yhteisiin tilaisuuksiin liittyvien tarvikkeiden hankintoja, kustannusten jakoa, tilojen käyttövuoroja, pihakalusteita, siivousta jne., jouduttiin ratkomaan asia kerrallaan sitä mukaa, kun ne kohdalle sattuivat. Kun tuossa vaiheessa ei oltu vielä yhdessä sovittu sitä, miten näitä käytännön toimintaan liittyviä kysymyksiä ratkotaan, ne jouduttiin käsittelemään hankkeen ohjausryhmässä, jonka päätehtävänä olisi pitänyt olla periaatteellinen keskustelu kehittämisprosessin tavoitteista, sisällöistä ja toimintamuotojen kehittelystä. Tämä aiheutti jonkinasteista turhautumista kaikissa osapuolissa ja hankaloitti työskentelyä. Koko ohjausrakennetta ja toimijoiden välistä työnjakoa päätettiinkin tämän vuoksi muokata ja selkeyttää.

Varsin pian havaittiin, että kumppanuuden tai yhteistyöverkostojen johtaminen ja ohjaus eroaa perinteisestä kunta- tai toimialajohtamisesta, joka perustuu hierarkiaan ja selvästi määriteltyihin valta- ja vastuusuhteisiin (kts. Viirkorpi 2004). Kumppanuudessa on kysymys yhteiseen tavoitteeseen pyrkimisestä toisistaan erillisten, itsenäisten toimijoiden välisenä yhteistyönä. Tällöin myös toiminnan ohjausjärjestelmät ovat erilaisia verrattuna perinteisiin organisaatioihin. Joustavan ja muutosalttiin kumppanuusverkoston ohjausjärjestelmä on vahvasti kehitysvaihe- ja tilannesidonnaista. Jotta kumppanuuteen perustuva palvelutarjonta olisi ollut Pihapiirissä toimivaa, se vaati rinnalleen oman ohjaus- ja johtamisjärjestelmänsä.

Pihapiirin toiminnan johtaminen tarvitsi ensisijaisesti selkiyttämistä kuntapuolen toiminnan osalta. Pihapiiri oli perustettu päivähoiton yksiköksi, ja sitä kautta siihen oli saatu myös henkilöstöresursseja, mutta varsinainen toiminnan sisältö liittyi kunnan sisällä toisen yksikön, Perhepalvelukeskuksen toimintaan. Käytännön johtajuusongelmia esiintyi näin ollen erityisesti päivähoiton ja Perhepalvelukeskuksen välisessä informaation kulussa sekä tavoitteiden asettamiseen, sisältöihin ja päivittäiseen toimintaan liittyvässä päätöksenteossa. Nämä kaupungin sisäiset epäselvyydet heijastuivat asiakastyötä tekeville työntekijätasolle ja vaikeuttivat myös järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Kevään työverstaiden pohjalta laadittiin toukokuussa 2003 pidetyssä ohjausryhmän kokouksessa työsuunnitelma siitä, miten johtamiseen ja toiminnan käytännön järjestelyihin liittyvät kysymykset ratkaistaan. Ohjausryhmässä päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että toiminnan tueksi tarvitaan **sekä toimiva kumppanuusjohtamisjärjestelmä että kumppanuussopimuksia**. Toiminnan juurruttamista ja sujuvuutta varmistamaan tarvittiin: 1) yleisen tason sopimus yhteisestä palvelutarpeen seurannasta ja yhteissuunnittelusta sekä 2) Pihapiirin toimintaa koskevat yksilöidyt sopimukset mukana olevien toimijoiden tehtävistä, rooleista, toimintaan osoitettavista resursseista ja myös kustannusten jaosta. Yksilöidyt sopimukset laadittiin jo hankkeen toimintasuunnitelmiin, mutta ne eivät olleet riittävän yksityiskohtaisia käytännön toiminnan kannalta.

Raision kaupunki ja toiminnassa keskeisesti mukana olleet järjestöt täsmensivät syksyllä 2003 tavoitteensa, vastuu-alueensa ja vastuuhenkilönsä suhteessa Perhekeskus Pihapiiriin. Raision kaupunki siirsi lokakuun alusta 2003 Perhekeskus Pihapiirin päivähoiton tulosityksiköstä perhepalvelujen tulosityksikköön. Samalla Pihapiirin vastuuhenkilöksi nimettiin sosiaalijohtaja, joka vastasi perhekeskuksen yleisestä ja sisällöllisestä toiminnasta, sen koordinoinnista, henkilöstöhallinnosta ja budjetista. Vastuu Pihapiirin käytännön toiminnasta ja organisoinnista annettiin työntekijöille, joiden tuli suunnitella ja toteuttaa toimintaa yhteistyössä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri täsmensi omat tavoitteensa ja vastuuhenkilönsä Pihapiirissä tapahtuvalle vapaaehtoistoiminnalleen, Eemeli -projektilleen ja myös piirin perhetyölle ja ryhmähoidolle. Niiden mukaan piirin tavoitteena oli Eemeli -työn lisäksi löytää vapaaehtoisia vastuuhenkilöitä avoimeen perhetoimintaan, etsiä mahdollisuuksia vapaaehtoistyön jatkuvuuden takaavaan tukijärjestelmään yhteistyössä paikallisyhdistyksen kanssa ja jatkaa Perjantaipe-

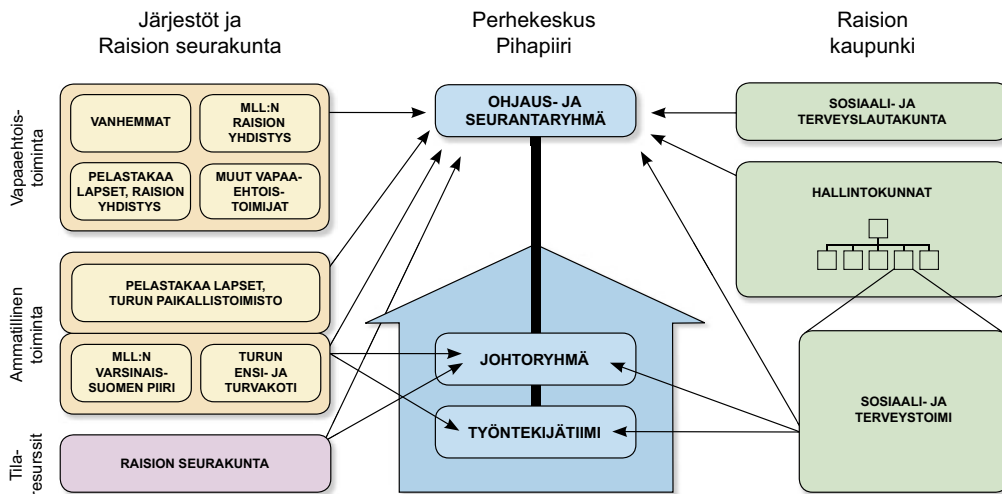
sän toimintaa säännöllisenä toimintana Pihapiirissä. Piirin tavoitteena oli myös kytkeä Mannerheimin Lastensuojeluliiton monipuoliset perhetyön muodot Pihapiirin perheiden tukemiseen ja sitä varten käynnistää neuvottelut kaupungin kanssa perhetyöhön ja ryhmähoitoon liittyvästä yhteistyöstä sekä sopia niiden kustannuksista. Pelastakaa Lapset, Turun paikallistoimiston ja Turun Ensi- ja turvakoti ry:n tavoitteena oli osallistua jatkossakin Pihapiirin toiminnan kehittämiseen erilaisten työryhmien jäsenenä. Pelastakaa Lapsien Turun paikallistoimisto varasi mahdollisuuden sijoittaa tulevia projekteja, harjoittelijoita tai työllistettäviä Perhekeskus Pihapiiriin. Turun Ensi- ja turvakoti ry:n tavoitteena oli kytkeä perhekriiseihin liittyvää konsultaatiota entistä tiiviimmin mukaan toimintaan. Kriisitilanteissa Pihapiiristä oli mahdollisuus ohjata perheitä Turvakotiin, joka toimii vuorokauden ympäri. Raision seurakunnan tavoitteena oli pitää säännöllisesti pari kertaa vuodessa Pihapiirin työntekijöiden ja seurakunnan lapsityöntekijöiden keskinäisiä palaverieja, joissa voitaisiin suunnitella konkreettista yhteistyötä ja ehkäistä päällekkäisten toimintamuotojen syntyminen.

Näiden asiakirjojen laadinnan myötä Raision kaupungin, Raision seurakunnan ja mukana olevien järjestöjen roolit, tehtävät ja vastuut selkeytyivät oleellisesti, mikä helpotti käytännön työtä Pihapiirissä. Hankkeelle muotoiltiin myös yleinen strategisen kumppanuuden sopimuslomake, mutta sitä ei kuitenkaan vahvistettu vielä Harava -hankkeen aikana, vaan se jätettiin avoimeksi (liite1). Tarkoitus oli, että eri tahojen kumppanuutta koskeva sopimus kattaisi koko tulevan valtuustokauden eli vuodet 2005-2008. Työskentelyä johtamaan muodostettiin uudenlainen ohjausrakenne, joka koostui **työntekijätasosta, esimiesvastuutasosta sekä laajapohjaisesta ohjaus- ja seurantatasosta.**

...myöhemmin Pihapiirissä palveluja tarjoavien tahojen esimiehistä koottiin johtoryhmä ja hankkeen ohjausryhmästä muodostettiin laajapohjainen ohjaus- ja seurantaryhmä

Perhekeskus Pihapiirin käytännön toimintaa ohjaamaan perustettiin **johtoryhmä**, jonka tuli laatia perhekeskuksen toiminnalle konkreettiset tavoitteet ja vuosisuunnitelmat, ohjata työskentelyn sisällöllistä kehittämistä ja vastata toiminnan arvioinnista. Johtoryhmässä ratkottaisiin myös käytännön toimintaan liittyvät ongelmatilanteet. Johtoryhmään nimettiin Raision kaupungin sosiaalijohtaja, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin toiminnanjohtaja, Turun Ensi- ja turvakoti ry:n toiminnanjohtaja, Raision seurakunnan nuorisotyöstä vastaava pastori sekä Pihapiirin työntekijöiden edustaja (kuvio 2).

Pihapiirissä työskentelevät kaupungin ja järjestöjen työntekijät muodostavat **työntekijätiimin**, ja he vastaavat päivittäisen toiminnan organisoinnista ja toteutuksesta vuosittaisten toimintasuunnitelmien linjausten mukaisesti. He myös vastaavat johtoryhmän tuella käytännön yhteyksistä vapaaehtois-toimijoihin. Toinen kaupungin työntekijöistä toimii Pihapiirin vastuuhenkilönä, koordinaattorina ja linkkinä johtoryhmään.

Kuvio 2. Kumppanuusperustaisen perhekeskustoiminnan ohjaus ja johtaminen.

Hankkeen **ohjausryhmästä** muodostettiin **laajapohjainen ohjaus- ja seurantaryhmä**, jonka tarkoitus on kokoontua kaksi kertaa vuodessa (keväisin ja syksyisin) arvioimaan ja linjaamaan toimintaa sekä ideoimaan uusia sisältöjä. Ohjaus- ja seurantaryhmän tehtävänä on linjata toiminnan suunta- viivat, jotka täsmentyvät johtoryhmän laatimassa vuosisuunnitelmassa. Ohjaus- ja seurantaryhmän jäsenet koostuivat Perhekeskus Pihapiirin työntekijöistä, Raison kaupungin, järjestöjen ja Raison seurakunnan esimiestason edustajista, perhekeskuksen asiakasedustajasta sekä kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan nimeämästä luottamushenkilöstä. Ryhmän pohjalta ideoitiin rakennettavaksi laajempi yhteistyöfoorumi, jossa voitaisiin paitsi ideoida ja suunnitella perhekeskukseen toimintaa, seurata myös yleisemmällä tasolla kaupungin lasten ja nuorten palvelutarpeita sekä käydä keskustelua siitä, miten näihin tarpeisiin voitaisiin yhteisvoimin vastata.

Ohjaus- ja johtamisrakenne:

Pihapiirin työntekijätiimi

- Pihapiirissä työskentelevät henkilöt
- käytännön jokapäiväinen toiminta
- lisäksi Pihapiirin työntekijöiden koolle kutsumana laajennettu työntekijätiimi, joka kokoontuu pari kertaa vuodessa sopien käytännön yhteistyöstä. Mukana kaupungin eri sektoreiden työntekijöitä ja/tai järjestöjen toimijoita

Pihapiirin johtoryhmä

- esimiesvastuutaso kaupungista, järjestöistä ja seurakunnasta + Pihapiirin vastuuhenkilö
- toiminnan tavoitteet ja konkreettiset kehittämiskohteet, vuosisuunnitelmat, toiminnan sisältöön liittyvät sopimukset, toiminnan arviointi

Laajapohjainen ohjaus-/ seurantaryhmä

- edellisten lisäksi asiakas- ja luottamushenkilöedustus
- palvelutarpeiden seuranta ja niihin vastaamisen suunnittelu
- uudet ideat, toiminnan suuntaviivat ja painopisteet, lähetekeskustelu talousarviovalmisteluun
- kokoontuu kahdesti vuodessa, keväisin ja syksyisin

4. Toimintamalli strategisesta kumppanuudesta

4.1 STRATEGISEN KUMPPANUUDEN LÄHTÖKOHDAT JA ONNISTUMISEN EDELLYTYKSET

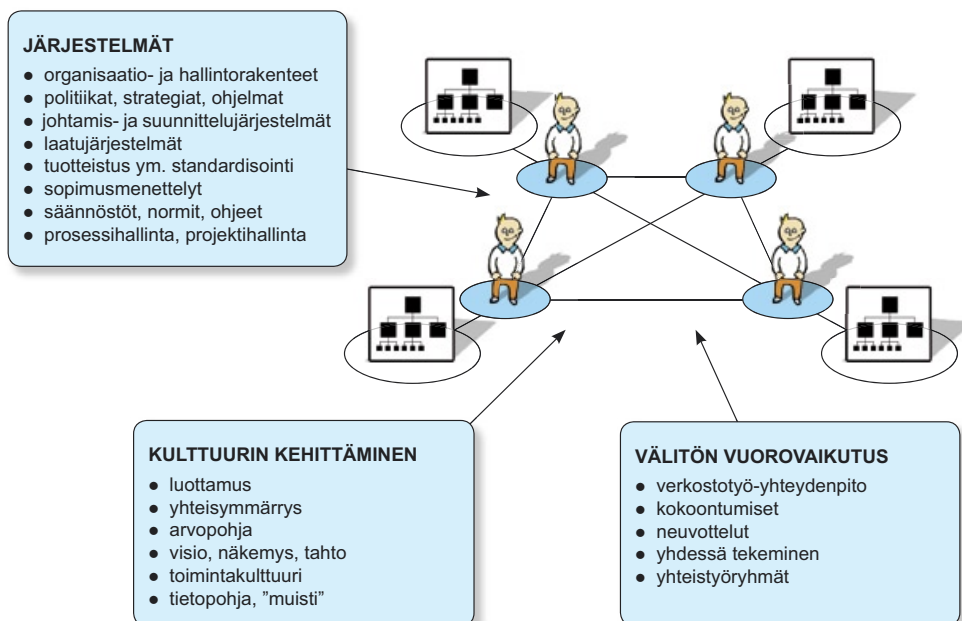
Harava -projektissa kumppanuus määriteltiin valikoituneeksi, rajatuksi, selkeään ja konkreettiseen tavoitteeseen tähtääväksi yhteistoiminnaksi. Strategisella kumppanuudella puolestaan tarkoitettiin kumppanusten välistä pitkäjänteistä yhteistyöprosessia, jossa pyrittiin vahvistamaan yhteisiä toimintaedellytyksiä ja jossa kokonaisuus asetettiin ensisijaiseksi tavoitteeksi yksittäisten toimenpiteiden edelle.

Varsinais-Suomen Haravan kehittämistoimintaa ohjasi näkemys strategisesta kumppanuudesta, jossa eri toimijat:

- tekevät pitkäjänteistä yhteistyötä
- rakentavat yhdessä näkemystä lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelutarpeista, kehitettävien palvelujen sisällöistä, voimavarojen suuntaamisesta sekä nykyisten ja kehitettävien palvelujen keskinäisestä linkityksestä
- sopivat mahdollisesta palvelujen yhteistuotannosta

Organisaatorajat ylittävä kumppanuus ja sen kehittyminen edellyttävät ihmisten välistä kohtaamista ja välitöntä vuorovaikutusta. Se merkitsee yhteisen, uudenlaisen toimintakulttuurin luomista, yhden-suuntaisia näkemyksiä ja tavoitteita sekä yhteistä arvopohjaa, jotka synnyttävät myös yhteistä muistia (kuvio 3). Neuvottelut, kokoukset, yhteistyöryhmät ja moniammatilliset tiimit ovat foorumeja, joissa eri osapuolten johdolla ja työntekijöillä on mahdollisuus tutustua toisiinsa ja rakentaa keskinäistä luottamusta. Yhteistoimintaa tukevat järjestelmät vahvistavat yhteistä tekemistä ja erityisesti johtotason sitoutumista yhteiseen tekemiseen. Niin kauan, kun erilaiset organisaatio- ja päätöksentekojärjestelmät sekä säädökset ja normit eivät tue kumppanuutta, todellista muutosta toimintatavoissa ei pääse syntymään.

Näkemys kumppanuudesta yhteistyöprosessina mahdollistaa asteittain vahvistuvan sitoutumisen toiminnan etenemisen myötä tai sitten vähittäisen luopumisen koko prosessista.

Kuvio 3. Kumppanuustoiminta yli yksikkö- ja organisaatorajojen

Onnistumisen edellytykset

- yhteinen käsitys kumppanuudesta
- yhteinen näkemys suunnittelusta ja yhdessä tekemisestä
- yhteinen näkemys kumppanuusjohtamisesta

Kumppanuusjohtamisen haasteita

Kehittämistyöstä saatujen kokemusten mukaan strateginen kumppanuus palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa edellyttää johtamisen organisointia, kumppaneiden välisiä kirjattuja sopimuksia ja yhdessä sovittujen menettelytapojen noudattamista. Hankkeen aikana järjestettiin valtakunnallisen Harava -hankkeen toimesta kumppanuusjohtamisen seminaari, jossa kuntien ja järjestöjen johtotason henkilöt pohtivat yhdessä kumppanuusjohtamisen haasteita. Tässä seminaarissa kiteytyneet kumppanuuden haasteet nousivat moneen otteeseen esille myös kokeilutoiminnan aikana hankkeessamme. Esimerkiksi alkuvaiheessa, työjako-ongelmien ilmaantuessa, jouduttiin usein sen tosiasian eteen, että käytännön ongelmatilanteiden hallintaan ja ratkaisemiseen ei enää riittänyt niiden käsittely hankkeen ohjausryhmässä, vaan niille tarvittiin omat foorumit. Kumppanuustilanteessa asioiden ratkomiseen tarvitaan selkeät toimi-elimet ja niille sovitut vastuut, valtuudet ja päätöksenteon prosessit. Kumppanuusjohtamisen haasteet kiteytyivät seuraaviin seikkoihin (Viirkorpi 2004):

- kumppanuuden rakentaminen edellyttää johtotason henkilöiden luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta
- osapuolet laativat keskenään kumppanuussopimuksen, jossa on määritelty riittävän yhtenäisen näkemyksen kumppanuudesta ja siinä toteutettavasta toiminnasta
- on kehitettävä ja sovittava menettelytavat ja prosessit, tarvittaessa myös rakenne ja roolit,

joilla kumppanit yhdessä johtavat yhteistoimintaa

- on sovittava, miten menettelytavat ja rakenteet linkitetään osapuolten omien organisaatioiden johtamisrakenteisiin, -rooleihin ja päätöksenteon käytäntöihin
- osapuolet mukauttavat omaa toimintaansa niin, että se edesauttaa kumppanuusjohtamisen onnistumista
- kumppanit ratkaisevat eteen tulevat asiat yhteisymmärryksessä

Yhteistä käsitystä Perhekeskus Pihapiirin toiminnasta kumppanuuden näkökulmasta synnytettiin hankkeen valmisteluvaiheen aikana työverstaassa alkutalvesta 2001. Sitä tarkistettiin myöhemmin kokeilutoiminnan aikana useamman kerran ohjausryhmän kokouksissa ja työseminaareissa. Keväällä 2003 määriteltiin kumppanuuden sisältöä sekä järjestöjen että kuntapuolen johtotason henkilöiden ja työntekijöiden kesken. Jotta kumppanuus perustuisi riittävän vankalle pohjalle, se edellyttää yhdessä sovittuja toimintaperiaatteita sekä yhteisymmärrystä kumppanuudesta ja sen lähtökohdista, tavoitteista ja yhteisestä tekemisestä.

Kumppanuuteen sisältyy:

- yhteiset tavoitteet ja niihin sitoutuminen
- harkittu yhteistyö, yhteinen aherrus läheisten yhteistyökumppaneiden kanssa
- tasavertainen, konkreettinen, yhteinen tekeminen asiakkaiden hyväksi
- joustava yhteistyö ja sitoutuminen yhteistyön tekemiseen
- osapuolten vahvuuksien täydentäminen, synergia
- vastavuoroisuus, molemminpuolinen hyöty, lisäresursointi
- tasaveroisuus, tasa-arvo ja vallan jakaminen
- yhteinen vastuunotto
- luottamuksellinen vuorovaikutus
- toistensa kunnioittaminen ja osaamisen arvostaminen
- avoimuus tiedon jaossa
- sovitut pelisäännöt ja yhteistyösopimukset
- laajat foorumit asioiden käsittelylle, monentasoista kohtaamista ja kohtaamispaikkoja
- yhteinen arvopohja tavoitellulle toiminnalle
- kunkin osapuolen erityispiirteiden ja kulttuurin hyväksyminen
- toinen toiselta oppiminen, itsensä likoon laittaminen, jaetut eväät

Hanketta käynnistäessä ennako-oletuksena oli, että järjestöjen ja kuntien resurssien yhdistämisellä ja yhteistyöllä voidaan edistää entistä paremmin asukkaiden hyvinvointia, saada aikaan nykyistä paremmin tarpeita vastaavia ja myös kustannustehokkaampia palveluja. Ajatuksena oli myös, että kun resurssit kootaan yhteen, voidaan paremmin hyödyntää eri osapuolten palvelut ja erityisosaaminen ja myös vapaaehtoistyö. Tällöin asiakkaan näkökulmasta katsottuna oletuksena oli, että lapsiperheet saavat parempia palveluja, kun osapuolet miettivät yhdessä, mitä palvelut tarkoittavat asiakkaan, lapsiperheen, kannalta ja hakevat yhdessä ratkaisuja palvelujen järjestämiseen. Vastaavasti organisaation näkökulmasta tarkastellen oletuksena oli, että osapuolet saavuttavat yhteistoiminnallaan jotain sellaista hyötyä kumppanuudesta, mitä ne eivät muuten pystyisi saavuttamaan. Esimerkiksi 1) tehokkaammin tai edullisemmin tuotettuja palveluja (päivähoitokustannusten säästö, avohuollon lastensuojelun tehokkaampi organisointi, raskaampien lastensuojelutoimenpiteiden hillitseminen, resurssien tarkoituksenmukainen kohdentuminen), 2) vaikuttavuudeltaan parempia työkäytäntöjä ja -menetelmiä (moniammatillinen yhteistyö, konsultaatio, eri tahojen resurssien suunnitelmallinen käyttö) tai ammatillisen osaamisen lisääntymistä.

4.2. STRATEGISEN KUMPPANUUDEN PORTAAT

Palvelustrateginen kumppanuus –hankkeen tuloksena syntyi toimintamalli strategisesta kumppanuudesta, joka kuvattiin kumppanuuden portaina. Portaiden kautta prosessin eri vaiheet ja kumppanuuden rakentuminen pystyttiin havainnollistamaan tarkoituksenmukaisimmin (kuvio 4). Strategisen kumppanuuden rakentumista ja siihen liittyviä vaihteita on kuvattu yksityiskohtaisemmin ”Haravalla Kootut” -kirjassa (Heimo & Oksanen 2004).

Kehitetty toimintamalli perustui keskeisesti Raision kaupungin, Raision seurakunnan ja lastensuojelujärjestöjen väliseen strategiseen kumppanuteen, jota toteutettiin Perhekeskus Pihapiirissä vuosina 2002-2004. Mallin rakentamiseen saatiin lisäaineksia Haravan samaan aikaan koordinoimasta Varsinais-Suomen järjestöprosessista ja myös Turun Perhetalo - Lastentalo-hankkeesta (www.vslapset.fi).

Varsinais-Suomen Haravassa mallinnettiin kunnan ja järjestöjen välistä strategista kumppanuutta palvelujen suunnittelussa ja tuotannossa. Kumppanuutta kehitettiin tietoisesti strategiseksi kumppanuudeksi, jossa tavoitteena oli kunnan ja järjestöjen välinen pitkäjänteinen yhteistyö lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen yhteissuunnittelussa ja tuottamisessa. Vastauksia ei haettu siihen, millainen olisi paras mahdollinen strateginen kumppanuus kunnan ja järjestöjen keskinäisessä palvelutuotannossa, vaan siihen, millaisten prosessien kautta kunnan ja järjestöjen välinen strateginen kumppanuus rakentuu ja mitä kumppanuus vaatii eri toimijoilta onnistuakseen.

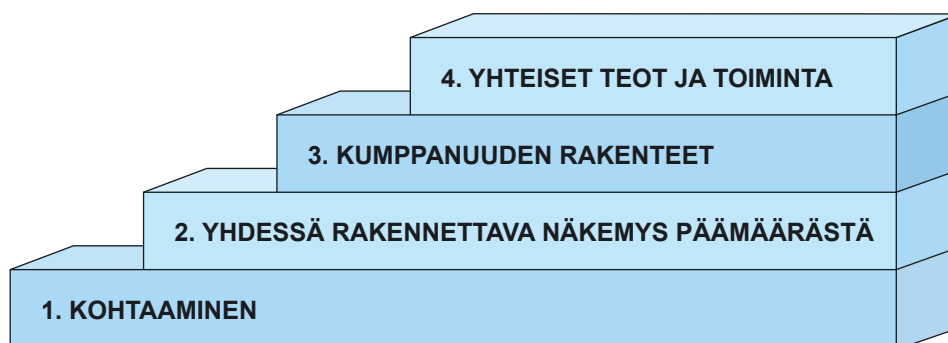
Tästä näkökulmasta palvelustrateginen kumppanuus -hankkeessa haettiin vastauksia kysymyksiin:

- mitä strateginen kumppanuus edellyttää eri osapuolilta
- millaisia yhteistoiminnan rakenteita tarvitaan
- millaisia sopimuksia tarvitaan
- millaisia ohjaus- ja johtamiskäytäntöjä tarvitaan, jotta kumppanuus olisi toimivaa

Kehittämistyöstä saatujen kokemusten mukaan strategisen kumppanuuden muodostumiseen tarvitaan:

- toimijoita, jotka saattavat kumppanit yhteisen pöydän äärelle palavereihin ja foorumeihin ja ottavat vastuun toiminnan koordinoinnista
- yhteisiä foorumeja, joissa sovitaan yhteiset tavoitteet toiminnalle ja käydään avointa keskustelua siitä, miten toimijoiden omat tavoitteet ja strategiat kytkeytyvät osaksi kokonaisuutta
- rakenteet, joilla yhteistä suunnitteluprosessia, kehittämistyötä ja palvelutuotantoa ohjataan, johdetaan, toteutetaan, seurataan ja arvioidaan
- yhdessä sovittuja pelisääntöjä, jotka voivat olla esimerkiksi sopimuksia, palvelujen koordinaointia sekä yhdessä sovittuja ohjaus- ja johtamiskäytäntöjä

Kehittämiskokemusten mukaan strateginen kumppanuus rakentuu vaiheittain. Se lähtee liikkeelle sopivien kumppaneiden kohtaamisesta, yhteisen päämäärän ja tavoitteiden löytämisestä sekä yhteisestä suunnittelusta ja tekemisestä ja etenee kohti syvempää konkretiaa ja aitoa kumppanuutta, joka perustuu saavutettuun luottamukseen ja tasavertaisuuteen. Organisaatioiden tai yksiköiden välinen kumppanuus kehittyy askel askelelta kuten parisuhdekin.

Kuvio 4. Strategisen kumppanuuden portaat. Toimintamalli strategisesta kumppanuudesta.

Kumppanuuden rakentumisen vaiheet palvelutuotannossa:

1. Kohtaaminen:

- tarvitaan niiden osapuolten kohtaaminen, joilla on yhdistäviä tekijöitä (esimerkiksi toisiaan vahvistavia tai täydentäviä palveluja)
- tarvitaan yleensä välittäjiä, jotka saattavat eri tahojen edustajat yhteen

2. Yhdessä rakennettava näkemys päämäärästä:

- tarvitaan toimivat ”foorumit”, joissa voidaan muodostaa yhteistä näkemystä kehitettävistä asioista
- tarkastellaan yhdessä alueen asukkaiden palvelutarpeita sekä eri osapuolten resursseja
- haetaan yhteisymmärrys siitä, miten kannattaa yhdessä edetä, kenelle prosessin eteenpäin vieminen kuuluu ja missä roolissa kukin kumppani voisi toimia
- vasta tämän jälkeen kumppanuudelle määritellään konkreettiset tavoitteet, haravoidaan yhteen tarvittavat resurssit ja sovitaan, ketkä ovat mukana kehittämistyössä

3. Kumppanuuden rakenteet:

- mitä syvemmälle kumppanuudessa edetään, sitä suuremmaksi nousee tarve toimiville ohjaus- ja päätöksentekojärjestelmille
- kumppanuuteen perustuva työskentely tapahtuu olemassa olevien, virallisten organisaatiokenteiden ulkopuolella tai niiden liepeillä, joten kumppanusten on pysyttävä ratkaisemaan, miten toimintaa ohjataan
- sovitaan, kenellä on kokonaisvastuu, miten tehtävät delegoidaan, mikä on eri toimijoiden rooli ja millaisia sopimuksia tarvitaan

4. Yhteiset teot ja toiminta:

- mitä enemmän kumppanuuden olemukseen kuuluu yhteistä asiakastyötä ja toimintaa organisaatioiden välimaastossa, sitä enemmän ratkaistavia tilanteita tulee eteen.

- olennaista on, että ongelmatilanteet pystytään ratkaisemaan joustavasti ja sovitaan, miten jatkossa vastaavissa tilanteissa toimitaan
- erityinen haaste käytännön kumppanuudelle on, miten pystytään toisaalta ylittämään ammatikuntien väliset rajat ja toisaalta säilyttämään mukana olevien toimijoiden ammatilliset identiteetit

5. Kannattiko kumppanuus

5.1. PERHEKESKUSTOIMINTA PYSYVÄKSI PALVELUKSI

Pihapiirin perhekeskustoiminta vakiinnutti paikkansa lapsiperheiden uutena palvelumuotona.

Kevätkaudella 2004 Varsinais-Suomen Haravan vetovastuu Pihapiirin perhekeskustoiminnan kehittämistyöstä siirrettiin paikallisille toimijoille ja Harava -hankkeen vetäjien työ kohdistui tulosten kokoamiseen ja toimintamallien kehittämiseen.

Viimeisenä kokeiluvuonna 2004 Perhekeskus Pihapiirin toiminnassa keskityttiin kumppanuusjohtamisjärjestelmän vakiinnuttamiseen, vapaaehtoistyön sekä perus- ja erityispalvelujen kytkemiseen entistä paremmin osaksi perhekeskustyötä. Lisäksi keskityttiin kumppanuussopimusta koskevan asiapaperin viimeistelyyn, yhteistyön käynnistämiseen muiden kuntien perhekeskusten kanssa sekä palvelustrategisen kumppanuusrakenteen vakiinnuttamiseen asukkaiden palvelujen tarpeen seurannassa, arvioinnissa ja palvelujen kehittämisessä. Perhekeskus Pihapiirille syksyllä 2003 perustettu johtoryhmä kokoontui vuoden 2004 aikana kaikkiaan viisi kertaa kokouksiin, joissa käsiteltiin perhekeskustoiminnan sisältöä sekä käytännön toiminnan organisointia ja koordinoitua. Ohjaus- ja seurantarayhmä kokoontui keväällä 2004 ensimmäisen kerran uusituskokouksessa. Tämän ryhmän oli tarkoitus jatkaa toimintaansa ja toimia pohjana myös laajemmalle seurantafoorumille. Ajatuksena oli, että kumppanuusajattelua tulisi hyödyntää myös laajemmin perhekeskustoiminnan ulkopuolella lasten ja nuorten palvelutarpeiden seurannassa, palvelujen suunnittelussa ja uusien yhteishankkeiden etsimisessä.

Vuoden 2004 alusta Pihapiirissä työskenteli kaksi kokopäiväistä kaupungin sosiaali- ja terveystoimen työntekijää, kun kaupunki muutti toisen työntekijän puolipäiväisen viran kokopäiväiseksi. Pihapiirissä työskenteli osittain myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli -projektin työntekijä, jonka varsinainen työpanos suuntautui kuitenkin kaupungin päiväkoteihin. Tämän hanke päättyi vuoden 2004 lopussa (Ray-hanke). Yhteyksien rakentamista jatkettiin sekä kunnan tarjoamiin perus- ja erityispalveluihin että seurakunnan ja paikallisten vapaaehtoisjärjestöjen palveluihin. Pihapiirin ohjattiin perhepalvelutoimistosta, sosiaalitoimesta ja neuvolasta sellaisia perheitä, joiden katsottiin hyötyvän perhekeskustoiminnasta. Yhteistyötä käynnistettiin ja toteutettiin kaupungin eri tahojen kuten mm. fysioterapeutin, kulttuuritoimen, erityispäivähoidon, kehitysneuvolan, äitiys- ja lastenneuvolan ja perhepalvelun kanssa. Lisäksi Pihapiirin kautta saatiin perheille tarvittaessa lisätukea muilta julkisen sektorin ja järjestöjen toimijoilta. Pihapiirin toimintaan jäi aktiivisesti mukaan lukuisa joukko kaupungin omia toimijoita, Raison seurakunta, paikallisia yhteistyötahoja, vapaaehtoisjärjestöjä, vapaaehtoisia vanhempia ja muita yksityishenkilöitä.

Varsinais-Suomen Haravan päätösseminaarissa syksyllä 2004 Raison sosiaalijohtaja ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin toiminnanjohtaja arvioivat Perhekeskus Pihapiirin toimintaa, strategisen kumppanuuden rakentumista ja vielä edessä olevia haasteita. Heidän käsitysten mukaan kumppanuudessa on edelleen menossa opetteluvaihe. Kumppanuudelle on ominaista vielä monitoimijaisuuden sattumanvaraisuus, vaikka toiminta itsessään onkin osoittautunut monipuoliseksi. Viranomaistyön ja vapaaehtoistyön kohdentamisessa on vielä kehittämistarvetta. Kun kumppanuutta käynnistetään, kaikilla osapuolilla on oltava halu ja motivaatio tehdä yhteistyötä, mikä tarkoittaa sitä, että johtajien on sitouduttava ja käytettävä aikaansa yhteiseen suunnitteluun ja sopimiseen. Kunkin osapuolen tavoitteet on sanottava ääneen ja myös taloudellisista asioista tulee keskustella ja sopia yhdessä. Kumppanuuden rakenteen ja päätöksenteon on oltava selkeä ja vastuuhenkilöt ja valtuudet

on määriteltävä yksiselitteisesti. Kaikkien osapuolten päätöksentekotapoja on myös kunnioitettava ja niistä on keskusteltava, jotta yhteistoimintaa voidaan sopeuttaa niihin. Myös yhteiselle markkinoinnille ja tiedottamiselle on laadittava pelisäännöt. Toiminnan on oltava kaikkia osapuolia hyödyttävää ja osapuolten osaamiset ja vahvuudet on tietoisesti hyödynnettävä.

Kokemukset Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeesta ja Perhekeskus Pihapiirin toiminnasta ovat herättäneet runsaasti mielenkiintoa sekä Varsinais-Suomen maakunnan muissa kunnissa että myös laajemmin valtakunnallisesti. Sekä Haravan että Pihapiirin työntekijät ovat esitelleet kehittämistyötä lukuisissa seminaareissa ja kokouksissa ja Perhekeskus Pihapiirin toimintaan on käynyt tutustumassa runsaasti vierailijoita muualta maasta.

Hankkeessa tähdättiin alusta lähtien siihen, että toiminta jatkuu kokeiluajan jälkeenkin. Tämän varmistamiseksi järjestettiin toukokuussa 2004 foorumi, jossa kerrottiin Raision kaupungin luottamushenkilöille Pihapiirin toiminnan tavoitteista ja sisällöistä, palvelujen käyttäjien kokemuksista sekä kustannusanalyysin ja ulkopuolisten arvioitsijoiden alustavista tuloksista. Pihapiirin vanhemmat osallistuivat aktiivisesti foorumin järjestämiseen pyrkien näin omalla toiminnallaan vakuuttamaan päättäjät Pihapiirin toiminnan tärkeydestä ja sen säilyttämistä lapsiperheiden palvelumuotona. **Vuoden 2005 alusta Raision sosiaali- ja terveyslautakunta vakinaisti Perhekeskus Pihapiirin toiminnan.** Myös Raision seurakunta uudisti vuoden 2005 vuoden alusta perhekeskuksen tiloja koskevan sopimuksen kaupungin kanssa ja antoi Wanhan Pappilan edelleen maksutta Pihapiirin käyttöön.

5.2. ARVIOINTIA TOIMINNASTA

Perhekeskus Pihapiiri on vakiinnuttanut paikkansa raisiolaisten lapsiperheiden, vapaaehtoisten ja ammattilaisten kohtaamispaikkana. Pihapiirin avoimessa perhe-toiminnassa ja ryhmissä kävi vuonna 2004 viikoittain yli 100 raisiolaista vanhempaa ja lasta. Pihapiirin palveluja oli sen kaksi- ja puolivuotisen kokeilutoiminnan aikana käyttänyt yhteensä yli 200 raisiolaista perhettä ja noin 400 alle seitsemänvuotiaista lasta oli mukana sen eri toiminnoissa.

Perhekeskus Pihapiirin kokeilutoiminta osui ajankohtaan, jolloin Raisiossa tehtiin organisaatiomuutoksia ja kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ylimmässä virkamiesjohdossa tapahtui huomattavia henkilöstövaihdoksia. Perhekeskus Pihapiiristä johtotasolla vastaavat henkilöt vaihtuivat hankkeen aikana useampaan kertaan. Tämä heijastui Pihapiirin käytännön johtamiseen ja vaikeutti strategisen kumppanuuden rakentamista sekä kaupungin eri yksiköiden välillä että järjestöjen ja kaupungin välillä. Kunnan ja järjestöjen johtohenkilöiden välistä vuorovaikutussuhdetta ja luottamusta jouduttiin hankkeen aikana rakentamaan uudelleen useampaan kertaan. Johtavien henkilöiden vaihdokset vaikuttivat myös siihen, miten informaatio sovitusta menettelytavoista ja päätöksistä siirtyi uusille vastuhenkilöille.

Hankkeen ulkoinen arviointi

Harava -hankkeessa toteutettiin mittava ulkoinen arviointi, joka kohdistui kehittämisprosesseihin, palvelujärjestelmään ja toimijatason kokemuksiin. Arvioinneista on ilmestynyt erilliset raportit, joten niissä kuvattuja hankkeen tuloksia ei raportoida tässä yhteydessä.

Prosessiarvioinnissa kohteena oli Harava -hankkeen toiminta valtakunnallisella ja alueellisella tasolla, jolloin tarkasteltiin hankkeen käynnistämistä, ohjausta, toiminnan jäsentämistä ja mallintamista sekä hankkeen tuotoksien levittämistä ja juurruttamista. Prosessiarvioinnista vastasi professori Petri

Kinnunen Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksesta (Kinnunen, Vuorijärvi 2005).

Harava -hankkeen tuloksia arvioitiin myös **palvelujärjestelmän ja hallinnon näkökulmasta**, jolloin keskeisenä tarkasteluaiheena olivat Haravan aikaansaamat muutokset palvelujärjestelmän rakenteissa. Tästä arviointiosuudesta vastasi professori Mikko Mäntysaari Jyväskylän yliopistosta (Mäntysaari, Makkonen, ym. 2005).

Hankkeen tuloksia arvioitiin lisäksi toimijatason, lastensuojelun ammattilaisten ja vapaaehtoisten näkökulmasta. Tämä arviointi kohdistui **toimijoiden kokemuksiin ja tietoon** yhteistoimintamallien toimivuudesta tai toimimattomuudesta. Tästä arviointiosuudesta vastasi tutkija Tuula Salmela Pikassos Oy:stä. Tämä arviointi kytkettiin myös mukaan Raisiossa toteutettuun Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeeseen. Salmelan arvioinnista on julkaistu oma raporttinsa: ”Tieto on valtaa vasta jaettuna. Harava –projekti. Toimijatason arviointi ”(2005).

Syksyllä 2002 laadittiin Palvelustrateginen kumppanuus -hankkeelle oma arviointisuunnitelma, joka pohjautui hankkeen ohjausryhmän työverstaassa tuottamiin linjauksiin. Arviointisuunnitelman mukaan arviointi kohdistettiin Pihapiirin asiakkaiden kokemaan hyötyyn (Pakarinen 2004), yhteistyön toimivuuteen työntekijä- ja organisaatiotasolla (Salmela 2005) sekä taloudellisuuteen (Pusa 2005). Arvioinnin ohjausta ja seuranta varten ohjausryhmä nimesi arviointiryhmän, joko koostui Raision sosiaali- ja terveystoimen johdon, Pihapiirin työntekijöiden, Eemeli -projektin, järjestöjen ja Harava -projektin edustajista.

Pihapiirin **asiakkaiden kokemuksia** kartoitettiin kokeilutoiminnan aikana säännöllisesti työntekijöiden keräämien asiakaspalautteiden avulla. Asiakkaiden antaman palautteen mukaan Pihapiiri on ollut heille tärkeä kohtaamispaikka, johon on ollut helppo tulla mukaan ja jossa on osaava ja motivoitunut henkilökunta. Tätä tietoa on tukenut Pihapiirin erittäin suuri kävijämäärä ja tarjottujen palvelujen ja toimintojen korkea käyttöaste. Vanhempien kokemuksia Pihapiiristä kartoitettiin lisäksi pro gradu -opinnäytetyönä tehdyn asiakaskyselyn avulla (Pakarinen 2004). Tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat hyvin tyytyväisiä perhekeskuksen tarjoamaan ennaltaehkäisevään psykososiaaliseen tukeen. He olivat hakeutuneet asiakkaina Pihapiiriin, koska lapset tarvitsivat kontakteja muihin samanikäisiin lapsiin. Pihapiirin toimintojen kautta vanhemmat olivat voineet kohdata muita samassa elämäntilanteessa olevia vanhempia ja laajentaa omia sosiaalisia verkostojaan, mikä oli omalta osaltaan ehkäissyt syrjäytymistä. Vanhemmat kokivat saaneensa tukea omaan jaksamiseensa, vanhempana olemiseen ja lasten kasvatukseen.

Hankkeessa teetettiin arviointia myös **taloudellista näkökulmasta**. Tämän arvioinnin suorittamisesta on tarkemmin tietoa seuraavassa luvussa ja tämän julkaisun toisessa osassa, jossa tutkija YTT Olli Pusa kuvaa kustannusanalyysin tuloksia.

5.3. KUSTANNUSANALYYSI OSANA PIHAPIIRIN KOKONAISARVIOINTIA

Kumppanuudella taloudellista lisäarvoa?

Hankkeen ohjausryhmä päätti alkusyksystä 2002, että hankkeen kokonaisarviointiin sisällytetään Pihapiirin ja strategisen kumppanuuden arviointia taloudellisuuden näkökulmasta. Arvioinnin todettiin vaativan sosioekonomista lähestymistapaa, jossa tarkastellaan laajasti palvelujärjestelmän eri osien kustannuksia ja -mekanismeja sekä tehdään konkreettisia kustannuslaskelmia. Varsinainen kustannuslaskenta päätettiin toteuttaa vuoden 2003 aikana.

Raision kaupungin erityisenä intressinä oli saada tietoa siitä, kuinka monelle lapselle osallistuminen Pihapiirin toimintaan korvaa päivähoitopaikan. Tämän lisäksi kaupunkia kiinnosti selvittää kolmannen sektorin osuus Pihapiirin kustannuksista. Lastensuojelujärjestöjen tuottamat palvelut käsittävät yleensä sekä ammatillisesti että vapaaehtoisesti tuotettuja palveluja, ja ne sekoitetaan helposti keskenään. Osa kolmannen sektorin tuottamista palveluista voi olla kunnan kustantamaa toimintaa maksusitoumusten kautta. Osa palveluista voi taas olla puhdasta vapaaehtoistyötä, josta kunnan ei tarvitse maksaa mitään ja joka tuottaa konkreettista säästöä kunnalle. Raision kaupunki arvioi hankkeesta koituviksi omiksi kustannuksikseen yhteensä 42 000 euroa vuonna 2003. Tämä kustannusarvio sisälsi 1 ½ työntekijän palkkakustannukset ja Pihapiirin toimintakulut.

Hankkeessa mukana olleita järjestöjä kiinnosti saada perusteltua tietoa siitä, mitä lisäarvoa kumppanuus ja yhteistyö tuo palveluihin ja niitä tuottaville osapuolille. Toiveena oli myös saada erityisesti tietoa niistä palveluista ja toiminnoista, joiden tuottamisessa järjestöjen kannattaa olla mukana ja joista kunnan kannattaa maksaa. Myös erot esimerkiksi kunnan ja järjestöjen palkkakustannuksissa ja niiden merkityksestä palvelujen kustannuksissa kiinnostivat järjestötoimijoita samoin kuin vapaaehtoistyön tuomat säästöt kaupungille. Vaikka vapaaehtoisesti tuotetut palvelut eivät itsessään maksa mitään palvelujen saajalle, niiden ylläpidosta aiheutuu kuitenkin vapaaehtoisjärjestöille kustannuksia. Vapaaehtoistyön pitkäjänteisyys ja laatu edellyttävät ammatillisesta ohjauksesta ja se vaatii resursseja ja taloudellisia panoksia rekrytointiin, koulutukseen ja työnohjaukseen. Järjestöjen puolelta haluttiin myös selvittää, miten Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus voidaan ottaa huomioon palvelujen taloudellisuutta arvioitaessa. Sekä järjestöjen että Raision kaupungin näkökulmasta näiden kustannusrakenteiden esille saaminen koettiin kiinnostavaksi ja hyvin haasteelliseksi.

Haravan intressinä oli puolestaan laajemman palvelustrategisen kumppanuuden vaikutukset palvelujen tuottamiseen ja niiden kustannuksiin. Tavoitteena oli mallintaa toimintaa, jossa tiedonkeruuseen kehitettyjen mittareiden avulla voidaan tuottaa systemaattisesti perustietoa palveluista ja jossa kustannuksia voidaan seurata arjen tasolla. Erityisenä haasteena oli saada työntekijät tiedostamaan tiedon keräämisen ja seurannan merkitys. Haravaa kiinnosti kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta myös Raision asetelma, jossa sosiaalitoimen resursseja siirrettiin korjaavasta työstä ehkäisevään tukeen.

Hankkeen kustannusanalyysin suorittajaksi valittiin Sosiaalitalouden tutkimuskeskus ja sen toteuttajaksi YTT, dosentti Olli Pusa. Arviointisopimus tehtiin Haravan, Raision kaupungin ja Sosiaalitalouden tutkimuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kesken. Analyysin käytännön toteutuksen suunnittelu aloitettiin toukokuussa 2003. Silloin yhteistyötahojen kesken sovittiin, että kustannusanalyysin avulla selvitetään ehkäisevää työtä tekevän Perhekeskus Pihapiirin kustannusvaikutuksia määrittelemällä palvelun eri osien tarkat kustannukset ja vertaamalla niitä vaihtoehtokustannuksiin, kuten kokopäivähoitopaikkojen tarpeeseen ja lastensuojelun kustannuksiin. Lisäksi analyysitutkimuksen avulla oli tarkoitus rakentaa työkaluja, joilla toimijat eri palveluyksiköissä voivat perustustietoon tuottaa arjen tilastotietoa sekä johdolle kustannuslaskentaan että itselleen toiminnan päivittäiseen suunnitteluun.

Kustannusanalyysin arvioinnin lähtökohdat:

- tuodaan toiminnot näkyviksi ja määritellään niille kustannukset
- selvitetään ehkäisevään työhön kohdennettavien investointien vaikutukset muuhun palvelutarpeeseen
- kehitetään välineet tiedonkeruuseen, kustannuslaskentaan ja seurantaan
- tuotetaan tietoa päätöksentekoon ja toiminnan suunnitteluun

Mitä tietoja ja miten tietoja kerättiin?

Perhekeskus Pihapiirissä oli sen toiminnan käynnistymisestä alkaen seurattu päivittäisten asiakkaiden lukumääriä ja lasten iäkiä. Perhepalvelutoimistossa oli puolestaan olemassa tiedot niistä asiakkaista, jotka tulivat mukaan Pihapiirin toimintoihin lastensuojelun avoimuuden tukitoimenpiteinä. Sitä kautta oli analyysia varten mahdollisuus saada tietoa siitä, millaisia lastensuojeluperheitä oli ohjattu Pihapiiriin, minkä vuoksi ja mikä olisi ollut vaihtoehto Pihapiirin palveluille. Pihapiirin työntekijät pystyivät vastaavasti antamaan tarkempaa tietoa asiakaskontakteistaan perhekeskuksessa, kuten miten paljon perheet olivat tarvinneet työntekijöiden antamaa henkilökohtaista tukea ja mihin toimintoihin ja miten usein perheet olivat niihin osallistuneet. Järjestökumppaneista Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli -projekti oli kerännyt systemaattisesti tietoa omista toiminnoistaan ja asiakaskunnastaan heti hankkeen käynnistymisestä alkaen.

Kustannusvaikuttavuusanalyysia käsittelevän työryhmän ensimmäisessä palaverissa sovittiin, että Perhekeskus Pihapiirissä käynnistetään systemaattinen tiedon keruu asiakasprofileista ja asiakkaiden palvelujen käytön perusteista. Nämä olivat tärkeitä tietoja sekä itse analyysia että myös päätöksen tekoa varten.

Asiakasprofiilien ja käyttöperusteiden selville saamista varten Haravan projektipäälliköt laativat keuhällä 2003 asiakaskyselylomakkeet (liite 2 ja liite 3) yhteistyössä Raision sosiaalihoitajan, hallintopäällikön ja Perhekeskus Pihapiirin ja Eemeli -projektin työntekijöiden kanssa. Kyselyjen avulla kerättiin Pihapiirin asiakkailta seuraavia tietoja:

- ketkä/millaiset perheet käyvät Pihapiirissä (demografiset tiedot)
- mihin palveluihin ja toimintoihin vanhemmat ja lapset osallistuvat
- mitkä ovat asiakkaiksi tuloreitit, mistä asiakkaat saaneet tiedon Pihapiirin palveluista
- syyt, miksi asiakkaat käyttävät Pihapiirin palveluja
- mitä muita palveluja perheet käyttävät Pihapiirin rinnalla
- miten perheet ohjautuvat muihin palveluihin Pihapiirin kautta
- lapsen päivähoitotilanne Pihapiirin lisäksi (kunnallinen, yksityinen, kokopäiväinen, osa-aikainen, seurakunnan kerho)
- lapset, joille Pihapiiri on vaihtoehto kunnalliseen päivähoitoon
- vanhempien käyttämät työtunnit ryhmien vetämiseen Pihapiirissä

Näihin liittyneet asiakaskyselyt toteutettiin elo-syyskuussa ja joulukuussa 2003.

Varsinaista kustannusanalyysia valmistelemaan perustettiin työryhmä, jossa oli mukana Haravan projektihenkilöstön lisäksi Raision sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja, sosiaalihoitaja, talouspäällikkö, päivähoitohallintopäällikkö ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnanjohtaja.

Kustannusarvioinnin avulla pyrittiin saamaan näkyväksi Pihapiirin toiminnassa mukana olevien eri toimijoiden kustannukset, selvittämään perhekeskustoiminnan vaihtoehtoiskustannukset, rakentamaan työvälineitä arjen kustannusseurantaan ja selvittämään kumppanuuden lisäarvoa palvelujen tuottamisessa perhekeskustoiminnassa. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin MLL:n Varsinais-Suomen piirin Eemeli -projektin tuottama lisäarvo päiväkotilasten palveluihin Metsäaron päiväkodissa. Tutkimuksessa tarkasteltiin projektin toimintaa vain siltä osin, kuin se tapahtui Perhekeskus Pihapiirissä.

Lisäksi rinnakkais- ja vaihtoehtopalvelujen käyttö perustui työntekijöiden arvioihin ja asiakkailta itseltään kerättyihin tietoihin. Tietosuojan vuoksi ei käytetty kaupungin rekisterejä asiakkaiden palvelujen käytöstä.

Tutkimuksen tekijä, YTT Olli Pusa, haastatteli syyskuussa 2003 Raision kaupungin johtoa ja päätöksentekijöitä, järjestöjen johtohenkilöitä sekä Pihapiirin työntekijöitä saadakseen kokonaisvaltaisen käsityksen tutkimuskentästä, analyysikohteista ja niistä seikoista, jotka kustannusrakenteessa tulisi ottaa huomioon. Haastatteluun osallistuivat kaupungin hallinnosta kaupunginjohtaja, päivähoiton hallintopäällikkö, sosiaalijohtaja ja kaupunginhallituksen jäsen. Järjestöistä haastatteluun osallistui Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-suomen piirin ja Turun Ensi- ja turvakoti ry:n toiminnanjohtajat ja Eemeli -projektin työntekijät.

Kustannustietojen keruu toteutettiin 20.10 - 15.12.2003 välisenä aikana koko vuodelta. Silloin Pihapiiri oli ollut toiminnassa runsaan vuoden. Ennen tiedonkeruun käynnistymistä järjestettiin marraskuussa keruuseen liittyvä koulutus kaupungin ja järjestöjen työntekijöille ja toimijoille.

Kustannusanalyysia varten koottiin taustamateriaalia, joka sisälsi:

- eri osapuolten toimintasuunnitelmat vuodelle 2003
- edellisen vuoden 2002 toimintakertomukset
- Raision kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan päätöksen Pihapiirin toiminnan käynnistämisestä
- Pihapiirin ohjausryhmän muistiot
- arviointisuunnitelman
- Raision kaupungin tilinpäätöstiedot vuodelta 2002
- Raision päivähoitopaikkojen käyttöastetiedot
- avoimen päiväkotitoiminnan tiedot v. 1997 (jolloin avoin päiväkotiki lakkautettiin)
- lastensuojelun asiakasmäärät
- Eemeli -projektin toiminta-suunnitelman

Tutkimus kokonaisuudessaan sisälsi seuraavat vaiheet:

- tutkimuksellisen taustamateriaalin kokoaminen ja jäsentely
- palveluprosessista vastaavien henkilöiden haastattelu
- prosessien mallintaminen ja kustannusrakenteen määrittely
- tiedon keruusta huolehtivien henkilöiden ohjeistus ja koulutus
- kustannustietojen keruu
- tulosten analysointi
- tulosten raportointi

Kumppaneita koskeva tiedonkeruu

Raision kaupunki / Pihapiirin kaupungin työntekijät

- asiakkaiden lukumäärät; vanhemmat/lapset, lasten iät
- asiakasryhmät Pihapiirissä (huolen harmaan vyöhyke -jaottelu, ryhmä 1, ryhmä 2, ryhmä 3). Työntekijöiden arviot siitä, kuinka suuri osa perheistä kuuluu kuhunkin ryhmään
- työntekijöiden arviot käyttämästään työajasta eri ryhmien kanssa työskentelyyn
- niiden asiakkaiden määrät, jotka ovat päässeet Pihapiirissä käynnin avulla varhaisessa vaiheessa tarvitsemansa tuen piiriin. Tarkastelussa sekä Pihapiirin tarjoama tuki että ohjaaminen muihin palveluihin
- arvio Pihapiirin asiakkaiden huostaanottoriskistä
- kustannustiedot toiminnasta (palkkakustannukset, tilakustannukset (vastaavan tilan kustannukset, jos seurakunta ei tarjoaisi tiloja käyttöön), palkansivukulut, laitteet, kuljetukset, tukipalvelut, hallinnon kustannukset, käytetyt työtunnit ja tunnin laskennallinen hinta, kehittämishankkeen vaatimat työtunnit ja niiden laskennallinen hinta)
- huostaanoton kustannukset / vuosi (sijoitus perheeseen, ammatilliseen perhekotiin, laitokseen, €/vuosi)
- huostaanoton henkilökunnalta vaatima työmäärä / tuntia (sosiaalityöntekijän, psykologin, lääkärin, lakimiehen, muun työntekijän vaatima työmäärä)
- päiväkotipaikan laskennallinen hinta vuonna 2003

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli -projektin työntekijät

- asiakkaiden lukumäärät
- asiakasryhmät Pihapiirissä huolen harmaan vyöhykkeen jaottelun mukaan (ryhmä 1, ryhmä 2, ryhmä 3).
- kuinka suuri osuus työajasta Pihapiirissä on kuulunut eri ryhmien kanssa työskentelyyn
- työntekijöiden tekemät työtunnit Pihapiirissä
- kustannustiedot (palkkakustannukset, palkansivukulut, laitteet, kuljetukset, tukipalvelut, hallinto, käytetyt työtunnit ja tunnin laskennallinen hinta, kehittämishankkeen vaatimat työtunnit ja niiden laskennallinen hinta)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin muu toiminta

- Pihapiirin toimintaan käytetty ammatillinen työ (palkkakustannukset ja palkan sivukulut)
- vapaaehtoisten käyttämä työpanos (työtunnit ja niiden laskennallinen hinta)
- muut kustannustiedot (laitteet, kuljetukset, tukipalvelut: siivous, puhelin, ym., hallinnon kustannukset, kehittämishankkeen vaatimat työtunnit)

Raision seurakunta

- Pihapiirin toimintaan käytetty ammatillinen työ (palkkakustannukset ja palkan sivukulut)

- vapaaehtoisten käyttämä työpanos (työtunnit ja niiden laskennallinen hinta)
- tilakustannukset
- muut kustannustiedot (laitteet, kuljetukset, tukipalvelut: siivous, puhelin, ym., hallinnon kustannukset, kehittämishankkeen vaatimat työtunnit)

Pelastakaa lapset, Turun paikallistoimisto, Turun Ensi- ja turvakoti ry

- Pihapiirin toimintaan käytetty ammatillinen työ (palkkakustannukset ja palkan sivukulut)
- vapaaehtoisten käyttämä työpanos (työtunnit ja niiden laskennallinen hinta)
- muut kustannustiedot (laitteet, kuljetukset, tukipalvelut: siivous, puhelin, ym., hallinnon kustannukset, kehittämishankkeen vaatimat työtunnit)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raison yhdistys, Pelastakaa lapset Raison yhdistys, Luovuutta elämään ry

- vapaaehtoisten käyttämä työpanos (työtunnit ja niiden laskennallinen hinta)
- muut kustannustiedot (laitteet, kuljetukset, tukipalvelut: siivous, puhelin, ym., hallinnon kustannukset, kehittämishankkeen vaatimat työtunnit)

LÄHTEET

- Anttila M., Rousu S. 2004. Harava – yhteistoimintaa lapsen hyväksi. Teoksessa: Anttila M., Rousu S. (toim.) Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus. Strateginen kumppanuus. Seudullinen kumppanuus. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto, Savion kirjapaino Oy. Kerava.
- Halonen M. 2004. Vahvat Vanhemmat – perhetaloverkoston kehittämishanke Kaarinassa, Naantalissa ja Raisiossa vuosina 2003-2005. Teoksessa: Paavola A. (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi: kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista (toim.). Lastensuojelun Keskusliitto. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Heimo E., Oksanen P. 2004. Verkostoista kumppanuuteen. Teoksessa: Anttila M., Rousu S. (toim.) Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus. Strateginen kumppanuus. Seudullinen kumppanuus. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto, Savion kirjapaino Oy. Kerava.
- Kinnunen P., Vuorijärvi P. 2005. Lasten hyvinvointi palvelujen kehittämisen keskiössä – Harava-projektin prosessiarvioinnin keskeiset tulokset. Teoksessa: Anttila M., Rousu S., Kinnunen P., Vuorijärvi P. Onko meillä mahdollisuutta kehittää toisin? Kokemuksia ja arviointia kehittämistyön poluilta. Tapaus Harava 2000-2004.
- Mäntysaari M., Makkonen S., Salminen E. 2005. Palvelujärjestelmän muutoksen arviointi Harava-projektissa. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto
- Opas lastenneuvolatoiminnan järjestämiseksi kunnissa 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:7. Helsinki.
- Pakarinen E. 2004. Avoimen foorumin kasvatuskumppanuus. Vanhempien kokemukset Perhekeskus Pihapiirin toiminnasta vanhemmuuden kasvun ja perhekasvatuksen tukemisessa. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto.
- Raision kaupungin strategia 2002-2005. Hyväksytty kaupunginvaltuuston kokouksessa 17.9.2001. www.raisio.fi/strategia/index.html
- Salmela T. 2005. Tieto on valtaa vasta jaettuna. Harava –projekti. Toimijatason arviointi. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto, Savion kirjapaino Oy. Kerava.
- Sosiaalialan kehittämishankkeen toimeenpanosuunnitelma, Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2003:20, Helsinki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004-2007. 2003. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Helsinki.
- Valtioneuvoston periaatepäätös sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2003:5, Helsinki.
- Viirkorpi P. 2004. Kumppanuusjohtamisen rakenteita ja käytäntöjä. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto. Savion kirjapaino Oy. Kerava

Varsinais-Suomen Harava -hankkeen dokumentit

Varsinais-Suomen Haravan maakunnallisen käynnistämiserämuistio, 2000

Palvelustrateginen kumppanuus –hankkeen (2002-2004) valmistelevien kokousten muistiot, 2001-2002

Palvelustrateginen kumppanuus –hankkeen (2002-2004) ohjausryhmän muistiot, 2002-2004

Palvelustrateginen kumppanuus- hankkeen (2002-2004) työväkijärjestöjen ja –seminaarien muistiot, 2002-2004

Palvelustrateginen kumppanuus- hankkeen (2002-2004) lomaketyöryhmän muistiot, 2003

Palvelustrateginen kumppanuus- hankkeen (2002-2004) toimintasuunnitelma, 2002

Palvelustrateginen kumppanuus-hankkeen (2002-2004) arviointisuunnitelma, 2002

Varsinais-Suomen Haravan osavuosiselvitykset vuosilta 2000-2004

Muut dokumentit

Pöytäkirja 27.3.2002. 56§. Raision kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta. Raisio.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projektin toimintasuunnitelma 2002.

Liite 1. Pihapiirin kumppanuussopimus.

Liite 1

LUONNOS 26.1.2004

Kumppanuussopimus lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointipalveluiden kehittämiseksi Raisiossa

1. Sopimuksen tarkoitus

Tällä puitesopimuksella Raision kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, Raision seurakunta, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri, Turun ensi- ja turvakoti ry. Pelastakaa Lapset ry:n Turun paikallistoimisto, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Raision yhdistys (+ muut ketkä?) sitoutuvat osallistumaan raisiolaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointipalvelujen yhteiseen tarveseurantaan, arviointiin ja kehittämiseen.

Palvelukohtaisesta yhteistyöstä sovitaan tapauskohtaisesti erikseen, tarvittaessa erillisin sopimuksin.

2. Yhteistoinnin tavoitteet

Päämääränä on raisiolaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen sekä laadukkaiden, tarpeisiin vastaavien palvelujen saatavuuden turvaaminen.

Tavoitteena on kehittää palvelustrategisen kumppanuuden avulla asiakaslähtöisiä, ehkäisevään työhön painottuvia, lasten, nuorten ja heidän perheidensä tarpeita vastaavia kokonaistaloudellisia palveluja.

Toiminnan tavoitteet ja painopistealueet konkretisoidaan vuosittaisissa tavoite- ja toimintasuunnitelmissa.

3. Yhteistoinnin periaatteet

Tavoitteiden toteuttamiseksi sopijaosapuolet haluavat kehittää ja toteuttaa laajaan kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä, jonka avulla edistetään raisiolaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia sekä mukana olevien toimijoiden lapsilähtöistä työtettä.

Yhteistoinnin lähtökohtana on, että sopijaosapuolten itsenäistä päätösvaltaa ja toimintaperiaatteita kunnioitetaan.

4. Yhteistoinnin organisointi

Lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointipalvelujen tarveseurantaa ja arviointia sekä yhteisten kehittämiskohteiden määrittelyä ja suunnitteluyhteistyötä koordinoi erikseen nimettävä ohjaus- ja seurantaryhmä.

Sopijaosapuolten edustajina ohjaus- ja seurantaryhmässä toimivat:

- Raision kaupungista sosiaali- ja terveyslautakunnan keskuudestaan valitsema edustaja, sosiaali- ja terveysjohtaja, sosiaalijohtaja, johtava hoitaja, päivähoidon

- hallintopäällikkö, työntekijöiden edustaja perhepalvelutoimistosta sekä Perhekeskus Pihapiiristä
- Raision seurakunnan nimeämä pastori, lapsityönohjaaja sekä diakoni
 - MLL:n Varsinais-Suomen piiristä toiminnanjohtaja, aluekoordinaattori sekä Eemeli-projektin työntekijä
 - Turun ensi- ja turvakodista toiminnanjohtaja sekä vastaava sosiaaliohjaaja
 - Pelastakaa Lapset ry:n Turun paikallistoimistosta aluesihteeri
 - Mannerheimin lastensuojeluliiton Raision paikallisyhdistyksen nimeämä edustaja
 - Kaksi Perhekeskus Pihapiirin asiakkaiden edustajaa

Ohjaus- ja seurantaryhmä voi kutsua jäseneksi myös muita tarpeelliseksi katsomiaan tahoja.

Ohjaus- ja seurantaryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä päättää yhteistoiminnan sihteeri- ja koordinaatiotehtävien hoitamisesta.

Ohjaus- ja seurantaryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Kevätkauden kokouksessa arvioidaan toimintaa, tehdään tulevaisuuskatsaukset, sekä luodaan suuntaviivat ja alustavat kehittämissuunnitelmat tulevalle vuodelle. Syksyn kokouksessa tarkennetaan kevään suunnitelmia ja vahvistetaan linjaukset ja yhteistyöhankkeet sekä niiden organisointi tulevalle vuodelle.

5. Yhteistoiminta-alueet

Ohjaus- ja seurantaryhmä arvioi puolivuosisuunnitelmassaan raiolaisten lasten, nuorten ja heidän perheidensä palvelutarpeita, palveluja ja niissä tapahtuneita muutoksia sekä sitä, miten toteutetut kehittämishankkeet ovat vaikuttaneet palvelutarpeisiin sekä palvelujen toimivuuteen ja vaikuttavuuteen.

Ohjaus- ja seurantaryhmässä tehdään linjaukset siitä, miten esille nouseviin hyvinvointipalveluhaasteisiin voidaan yhteisvoimin vastata nykyisen ja vaihtoehtoisen palvelutuotannon avulla.

6. Yhteistoiminnan kustannukset

Sopijaosapuolet osallistuvat palvelutarpeen seurantaan ja arviointiin sekä suunnittelupalaveriin omalla kustannuksellaan. Palveluiden tuottamiseen liittyen sovitaan käytettävistä resursseista sekä toimijoiden välisestä kustannusjaosta aina hanke- ja palvelukohtaisesti erikseen.

7. Sopimuksen voimassaolo

Tämä sopimus astuu voimaan X.X.2004, kun se on hyväksytty kaikkien sopijaosapuolten päätöksentekoeleimissä. Sopimus on voimassa 31.12.2004 asti ja sen sisältöä voidaan tarkistaa tai se voidaan irtisanoa ohjaus- ja seurantaryhmän kokouksissa.

Allekirjoitukset

Liite 2. Asiakastietolomake I, 15.8.03.

PERHEKESKUS PIHAPIIRI, RAISIO

Päivämäärä pv ____kk____v____

Raision kaupungin sosiaali- ja terveystoimi kerää yhdessä Varsinais-Suomen Harava-hankkeen kanssa asiakastietoja tilastointia ja Pihapiirin toiminnan suunnittelua ja kehittämistä varten. Kerättävät tiedot ovat luottamuksellisia. Yksittäisiä vastauksia ei käytetä tilastoinnissa tai toiminnan suunnittelun tausta-aineistona niin, että vastanneet henkilöt olisivat tunnistettavissa.

ASIAKASTIETOLOMAKE

1. **Olen** _____ -vuotias äiti
Olen _____ -vuotias isä
Olen _____ muu lasta Pihapiiriin tuova henkilö, kuka _____
2. **Perheessäni on** _____ lasta (lasten lukumäärä)
3. **Lasteni iät ovat** _____ (esim. 10 kk. tai 2v.3 kk.)
4. **Olen**
 - avioliitossa
 - avoliitossa
 - eronnut
 - uusperheellinen (yhteisiä lapsia)
 - uusperheellinen (lapset eivät yhteisiä)
 - yksinhuoltaja
5. **Koulutukseni on** _____ **Avio/avopuolisoni koulutus on** _____
 - peruskoulu
 - ammattikoulu
 - ylioppilas
 - opisto- tai ammattikorkeakoulu
 - akateeminen tutkinto
 - muu, mikä _____
6. **Ammattini on** _____
Avio/avopuolisoni ammatti on _____
7. **Olen parhaillaan** _____ **Avio/avopuolisoni on** _____
 - kokopäivätyössä
 - osa-aikatyössä
 - kaksi- tai kolmivuorotyössä
 - työtön
 - opiskelija
 - äitiys/isyyslomalla
 - vanhempainlomalla
 - kotona, vakituisesti
 - muu, mikä _____

8. Olen asunut Raisiossa _____ (vuotta)

9. Olen tullut mukaan Pihapiirin toimintaan _____ (kuukausi ja vuosi)

10. Sain tiedon Pihapiiristä

- Raisio Tiedottaa –lehdestä
 muista lehdistä
 ystävältä tai tuttavalta
 neuvolan ilmoitustaululta
 neuvolan terveydenhoitajalta
 työvoimatoimistosta
 kirjaston ilmoitustaululta
 perhepäivähoidonohjaajalta
 päiväkodista
 perhepäivähoitajalta
 perheneuvolasta
 sosiaalitoimistosta
 perhepalvelutoimistosta
 yhdistykseltä, miltä _____ (esim. MLL, Pelastakaa Lapset jne.)
 seurakunnan kerhosta
 muualta, mistä _____

11. Tulin Pihapiiriin, koska

12. Pihapiirin toimintaan osallistuvien lasteni syntymäajat ovat

- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
 poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
 poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
 poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)

13. Pihapiirin toimintaan osallistuva(t) lapseni käy(vät) Pihapiirin lisäksi

- osapäivähoidossa
 kunnallisessa päiväkodissa _____ (lasten lukumäärä)
 kunnallisessa perhepäivähoidossa _____ (lasten lukumäärä)
 yksityisessä päivähoidossa _____ (lasten lukumäärä)
- kokopäivähoidossa
 kunnallisessa päiväkodissa _____ (lasten lukumäärä)
 kunnallisessa perhepäivähoidossa _____ (lasten lukumäärä)
 yksityisessä päivähoidossa _____ (lasten lukumäärä)
- seurakunnan päiväkerhossa _____ (lasten lukumäärä)

14. Lapseni käy(vät) Pihapiirissä vaihtoehtona kunnalliselle päivähoidolle

- kyllä, lasten syntymäajat _____ ei
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)

15. Perheessäni on _____ lasta (lasten lukumäärä), jotka käyttävät kunnallista päivähoitoa, eivätkä osallistu lainkaan Perhekeskus Pihapiirin toimintaan

- lasten syntymäajat
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)
- poika/tyttö _____ (kuukausi ja vuosi)

16. Haluaisin lapseni osallistuvan

- Eemeliryhmään (3-6-vuotiaille)
- Hulivilimuskariin (4-6 -vuotiaille)
- Naperomuskariin (3-4 -vuotiaille)
- Palleromuskariin (4 kk. – 1 vuotiaat vauvat äitien kanssa)
- PerjantaiPesään (lastenhoito yli 2-vuotiaille)

17. Lapseni osallistui Pihapiirin ryhmiin syksyllä 2002-keväällä 2003, mihin

18. Olen äitinä/isänä kiinnostunut osallistumaan seuraaviin Pihapiirin toimintoihin

- avoin perhetoiminta (ma, ti, to)
- taideryhmät (esim. Pihapiirin Picassot)
- vanhempainryhmät (esim. Rön syliljat)
- isä-lapsitoiminta
- haluaisin itse järjestää/vetää ryhmiä lapsille ja/tai vanhemmille, mitä _____
- tai osallistumaan muulla tavoin aktiivisesti toimintaan, miten _____

19. Osallistuin itse Pihapiirin ryhmiin ja toimintoihin ajalla syksy 2002 – kevät 2003, mihin

20. Toiveitani syksyn ja tulevan kevään toimintaan

Lämpimät kiitokset antamistasi tiedoista!

Liite 3. Asiakastietolomake II, 15.12.2003.

ASIAKASTIETOLOMAKE II**Päivämäärä** _____**Hyvä Perhekeskus Pihapiirin asiakas**

Kysymykset koskevat perheesi osallistumista Pihapiirin toimintaan vuonna 2003 ja sen rinnalla käyttämiäsi muita palveluita.

Olen _____ -vuotias äiti **Olen** _____ -vuotias isä
Perheessäni on _____ lasta (ilmoita lasten lukumäärä)
Lasteni iät ovat _____ (ilmoita vuosissa ja kuukausissa)
Olen

☐ avoliitossa ☐ avioliitossa ☐ yksinhuoltaja	☐ eronnut ☐ uusperheellinen ☐ leski
---	--

Perheeni on osallistunut Pihapiirin toimintaan alkaen _____ (kuukausi ja vuosi)

6. Mitä seuraavia palveluita perheesi käytti kevätkaudella 2003 Pihapiirin rinnalla? Voit valita useampia vaihtoehtoja perheesi tilanteen mukaan. Arvioi, kuinka monta kertaa tai kuinka monta kuukautta (päivähoito) olet käyttänyt jotain alla luetelluista palveluista kevään aikana ja arvioi samalla käyntien kestoa, esim. puolituntia tai tunti/käyntikerta. Arvioi saamasi kodinhoitotuen kokonaisuromäärää kyseisenä ajanjaksona. Jos tulit Pihapiiriin asiakkaaksi vasta syyskaudella 2003, voit siirtyä seuraavaan kysymykseen.

Palvelu	Määrä ja kesto
☐ päivähoito, - kokopäivähoito _____ - vuotias (lapsen ikä) _____ - vuotias _____ - vuotias	_____ kk/kevät 2003 (aika kuukausissa) _____ kk/kevät 2003 _____ kk/kevät 2003
☐ päivähoito, - puolipäivähoito _____ - vuotias _____ - vuotias _____ - vuotias	_____ kk/kevät 2003 _____ kk/kevät 2003 _____ kk/kevät 2003
☐ kotihoidon tukea olet saanut	_____ kuukautta yht. _____ euroa
☐ terveyskeskuspsykologi	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti
☐ perhepalvelutoimisto	_____ krt/kevät _____ tuntia/käynti
☐ perheneuvola	_____ krt/kevät _____ tuntia/käynti
☐ mielenterveystoimisto	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti
☐ A-klinikka	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti
☐ lasten psykiatrian pkl	_____ krt/kevät _____ tuntia/käynti
☐ psykiatrian pkl (aikuiset)	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti
☐ mielenterveystoimisto	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti
☐ ensi- ja turvakoti	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti
☐ jokin muu taho/palvelu, mikä _____	_____ krt /kevät _____ tuntia/käynti

7. Entä mitä seuraavia palveluita perheesi käyttää/käytti syyskaudella 2003 Pihapiirin rinnalla?

Palvelu	Kesto
☐ päivähoito, - kokopäivähoito _____ - vuotias (lapsesi ikä) _____ - vuotias _____ - vuotias	_____ kk/syysy 2003 (aika kuukausissa) _____ kk/syysy 2003 _____ kk/syysy 2003

☐	päivähoito, - puolipäivähoito	_____ kk/syksy 2003	
	_____ - vuotias (lapsesi ikä)	_____ kk/syksy 2003	
	_____ - vuotias	_____ kk/syksy 2003	
	_____ - vuotias	_____ kk/syksy 2003	
☐	kotihoidon tukea olet saanut	_____ kuukautta, yht. _____ euroa	
	Palvelu	Määrä ja kesto	
☐	terveyskeskuspsykologi	_____ krt /kevät	_____ tuntia/käynti
☐	perhepalvelutoimisto	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	perheneuvola	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	mielenterveystoimisto	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	A-klinikka	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	lasten psykiatrian pkl	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	psykiatrian pkl (aikuiset)	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	mielenterveystoimisto	_____ krt/syksy	_____ tuntia/käynti
☐	ensi- ja turvakoti	_____ krt /syksy	_____ tuntia/käynti
☐	jokin muu taho/palvelu, mikä _____	_____ krt /syksy	_____ tuntia/käynti

8. Onko Pihapiiri korvannut jonkin aiemmin käyttämäsi palveluista. Jos korvasi, niin minkä palvelun ja miten?

9. Arvioi, mitä seuraavia palveluja käyttäisit enemmän, jos Pihapiiriä ei olisi.

☐	äitiysneuvola	(norm.neurolakäyntien lisäksi keskustelutukea jaksamiseen, parisuhteeseen, arjen käytäntöihin)
☐	lastenneuvola	(neurolatarkastusten lisäksi tukea kasvatukseen, jaksamiseen, vanhemmuuteen, parisuhteeseen, arjen käytäntöihin)
☐	kokopäivähoito lapselle _____	lapselle (lkm), lasten iät _____
☐	puolipäivähoito lapselle _____	lapselle (lkm), lasten iät _____
☐	terveyskeskuspsykologi	
☐	lasten psykiatrian pkl	☐ A-klinikka
☐	perhepalvelutoimisto	☐ psykiatrian pkl (aikuiset)
☐	perheneuvola	☐ mielenterveystoimisto
☐	mielenterveystoimisto	☐ ensi- ja turvakoti
☐	muu palvelu, mikä _____	

10. Oletko löytänyt Pihapiirin työntekijöiden avulla perheesi tueksi palveluja, joita et olisi itse osannut hakea Jos olet, niin mitä?

11. Lopuksi toivomme saavamme kommenttejasi ja mielipiteitäsi siitä, mitä Pihapiiri on merkinnyt sinulle ja koko perheellesi. Ne ovat meille hyvin arvokkaita ja tervetulleita! (Jatka tarvittaessa seuraavalle sivulle.)

OSA II

PIHAPIIRIN KUSTANNUSANALYYSI

Olli Pusa, YTT, dosentti

SAATTEEKSI

Tämä raportti Pihapiirin kustannusanalyysistä perustuu Sosiaalitalouden tutkimuskeskuksen, Rasion kaupungin ja Harava-projektin vuonna 2003 tekemään tutkimussopimukseen. Tavoitteena oli lisätä kustannusten analysointi Harava-projektiin Pihapiiri-hankkeen osalta.

Analyysiä on Sosiaalitalouden tutkimuskeskuksen toimesta tehnyt vuonna 2003 tutkimusjohtaja, dosentti Olli Pusa. Vuoden 2004 alusta Olli Pusa on jatkanut hankkeen loppuun erillisen sopimuksen perusteella.

Pihapiiri on sosiaalitaloudellisen analysoinnin näkökulmasta varsin haastava kohde. Siinä yleiset tutkimusasetelmat ja -menetelmät toimivat monella tapaa heikosti. Kuitenkin hankkeesta odotetaan päättäjien taholta selkeitä näyttöjä tuloksellisuudesta ja tehokkuudesta. Tässä raportissa ei kaikkiin kaivattuihin kysymyksiin voi antaa luotettavaa vastausta. Siksi raportissa pyritään myös kuvaamaan sosiaalitaloudellisen analyysin yleisiä reunaehtoja ja suhteuttamaan Pihapiiriä niihin. Tavoitteena on, että hanketta mahdollisesti kehitettäessä tai muualle monistettaessa näitä näkökulmia voitaisiin aikaisempaa paremmin ottaa huomioon, jolloin moniin kysymyksiin voitaisiin antaa täsmällisempiä vastauksia.

Analyysin tuloksiin liittyy epävarmuuksia, mutta ajatus siitä, että Pihapiiri kattaa toimintakulunsa päivähoitosta saatavilla säästöillä vaikuttaa pääosin pitävän paikkansa. Kuitenkin Pihapiirin suurimmat hyödyt on ilmeisestikin saavutettavissa lastensuojelussa, mutta näitä hyötyjä ei käytettävissä olevilla tiedoilla ole mahdollista osoittaa täsmällisesti. Näiden osalta voidaan esittää vain esimerkinomaisia arvioita. Tulosten ja kustannusnäyttöjen todentamisen tarve voi joissakin kohdin olla ristiriidassa Pihapiirissä omaksuttujen toimintaperiaatteiden kanssa. Jatkossa kannan ottaminen tällaisiin ristiriitaisiin odotuksiin on kuitenkin edessä. Toivottavasti raportti ja siinä esitetyt jäsennykset osaltaan helpottavat tällaisia linjavalintoja.

Vantaalla 24.5.2004

Olli Pusa

1. Hankkeen taustaa

1.1 VALTAKUNNALLINEN HARAVA

Harava-projekti (2000-2004) on lastensuojelujärjestöjen ja julkissektorin yhteistoimintahanke, jota Lastensuojelun Keskusliitto ja Suomen Kuntaliitto toteuttavat. Hankkeen tavoitteena on tuottaa yhteistoiminta- ja palvelumalleja lasten- ja nuorten psykososiaalisiin palveluihin. Hanke toimii kolmella pilottialueella, Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa ja Länsi-Pohjan seutukunnan alueella. Hanke on organisoitunut alueelliseksi toimintamallikokeiluiksi.

Projektin koordinaattoreina toimivat Lastensuojelun Keskusliitto ja Suomen Kuntaliitto. Molemmat osapuolet ovat palkanneet oman osa-alueensa projektivetäjät. Hanke toimii edellä mainituilla kolmella pilottialueella ja kullakin alueella toimii yksi järjestö ja yksi julkista sektoria edustava projektipäällikkö. Hankkeella on johtoryhmä, valtakunnallinen yhteistyöryhmä sekä maakunnalliset ohjausryhmät ja yhteistyöryhmät.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltu Pihapiiri-hanke on osa Varsinais-Suomen kokeilua.

1.2 PIHAPIIRI OSANA HARAVAA

Pihapiiri-hanke on yksi osa Harava-hankkeesta. Pihapiirin ajatuksena on olla matalan kynnyksen perhepalveluyksikkö ja kokeilla ja kehittää palvelustrategista kumppanuutta eri toteuttajaosapuolten välillä.

Palvelustrateginen kumppanuus –hankkeen tavoitteena on

- kehittää toimintamalli julkisen sektorin ja järjestöjen kumppanuuteen perustuvan palvelustrategian rakentamisesta ja
- konkretisoida tätä yhteistyötä toteuttamalla kumppanuusperiaatteella toimiva matalan kynnyksen perhepalveluyksikkö.

Osahanketta toteutetaan Raision kaupungissa. Sen keskeisiä toimijoita ovat Raision kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto, Mannerheimin lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri, Turun Ensi- ja turvakoti ry., Pelastakaa Lapset ry., Raision seurakunta sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Pelastakaa lapset ry:n Raision yhdistykset.

Palvelustrategisen kumppanuuden periaatteita toteuttamaan avattiin elokuussa 2002 matalan kynnyksen perhepalveluyksikkö, Perhekeskus Pihapiiri, joka toimii Raision seurakunnan tarjoamissa tiloissa kaupungin keskustassa. Pihapiirissä tarjotaan kohtamispaikka lapsille ja vanhemmille, vertaistukea sekä tukea vanhemmuuteen ja arkisiin lapsiperheen asioihin. Toiminnan sisällöt nousevat asiakasperheiden tarpeista. Pihapiirin toiminta perustuu ennaltaehkäisevään toimintaan, varhaiseen tunnistamiseen ja puuttumiseen, palveluohjaukseen sekä eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen.

Pihapiirin toiminnan lähtökohtana on monitoimijaisuus, jossa kukin yhteistyötaho tuo keskuksen toimintaan omia resurssejaan ja osaamistaan tasavertaisen kumppanuuden periaatteella. Työntekijöinä

Pihapiirissä toimivat:

- Raison kaupungin sosiaali- ja terveystoimen työntekijät (1½ työntekijän panos suunnattu Pihapiiriin, vuoden 2004 alusta 2 työntekijää)
- MLL:n Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projektin (projektissa tarjotaan lapsilähtöisten työmenetelmien avulla varhaista tukea psykososiaalisesti oireileville 3-6 –vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen) työntekijöitä, jotka suuntaavat osan työpanoksestaan Pihapiiriin
- Eri tahoja edustavat vapaaehtoiset.

Pihapiirin vahva linkitys ympäröivään palvelujärjestelmään on tärkeä osa toimintaa. Pihapiiriin voidaan ohjata esim. perhetyöstä, perhepalvelutoimistosta, sosiaalitoimesta tai neuvolasta sellaisia perheitä, joiden katsotaan hyötyvän tämältyyppisestä toiminnasta. Lisäksi Pihapiirin kautta voidaan saada perheille tarvittaessa lisätukea eri organisaatioiden (julkis- ja järjestösektori) muilta toimijoilta. Monitoimijaisuus luo konsultaatiomahdollisuuden eri työntekijäryhmien välillä. Tavoitteena on luoda pysyvä, pitkäjänteinen yhteistyömuoto, jossa ammatillinen työ, vapaaehtoistyö sekä vanhempien omat vertaisryhmät toimivat kiinteässä yhteistyössä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Vuonna 2003 on käynnistetty työskentely, jonka tavoitteena on rakentaa kattavampaa strategista kumppanuutta, jossa laajalla yhteistyöfoorumilla luodaan yhteistä näkemystä lasten ja nuorten psykososiaalisten palveluiden tarpeesta, voimavarojen suuntaamisesta, kehitettävien palveluiden sisällöstä ja niiden keskinäisistä linkityksistä ja seurannasta.

Hankeen vaikutuksia arvioidaan sekä asiakkaiden kokemusten, palvelujärjestelmän toimivuuden että kustannusvaikuttavuuden kannalta.

1.3 OSAPUOLET JA PROJEKTIT

Pihapiirissä toimii kolme ammatillista palvelua tarjoavaa osapuolta. Niillä on itsenäisesti määritellyt suunnitelmat ja talousarvionsa, mutta palvelujen rajat käytännön toiminnassa eivät ole selkeästi määriteltyjä.

Avoin päiväkot

Yksi keskeinen palvelu on avoin päiväkot (*palvelusta käytettiin myös nimitystä avoin perhetoiminta, ks. raportin osa 1, mutta tässä kustannusanalyysissä käytetään avoin päiväkot -käsitettä*). Sinne saa aikuinen tulla lapsen kanssa, mutta lapsia ei voi jättää päiväkotiin ilman aikuista. Tällöin päiväkot voi toimia pienemmällä henkilöstömäärällä kuin normaali päivähoitopalvelu vaatisi. Jos vanhemmat pitävät lapsiaan Pihapiirin avoimessa päiväkodissa, ei lapsen laittaminen kunnallisen päivähoiton piiriin ole mahdollista.

Pienempi henkilömiehitys on mahdollista, koska jokaisella lapsella on oma aikuisensa, joka huolehtii hänen tarpeistaan. Osa kaupungin virkatyöstä on käytännössä korvattu vanhempien tai vastaavien maksuttomalla työllä, mikä mahdollistaa kaupungille säästöt kustannuksissa. Edelleen Pihapiirin perheille ja aikuisille muut asiakkaat tarjoavat vertaistukea antavan ryhmän, jolloin siinäkin tarjoutuu tilaisuus toteuttaa palvelua pienemmällä palkatun työvoiman määrällä. Joillekin varsinkin paikkakunnalle vasta muuttaneille Pihapiiri tarjoaa myös mahdollisuuden löytää ystäviä ja kontakteja uudelta paikkakunnalta.

Avoimen päiväkodin lisäksi Pihapiirissä toimii erilaisia harrastekerhoja, jotka tuovat lisää perheitä Pihapiirin toimintaan.

Kaupungin perhepalvelu

Pihapiirin toiminnassa on mukana puolipäiväisesti myös kaupungin perhepalvelun työntekijä. Hän on konkreettisesti mukana avoimen päiväkodin ja harrastusryhmien toiminnassa ja osallistuu niiden toimintaan. Samalla perhetyöntekijälle tarjoutuu mahdollisuus havainnoida Pihapiirin asiakasvirrasta mahdollisia ongelmatilanteita. Ajatusmallina on se, että varhain havaittuihin ongelmiin voidaan reagoida nopeasti ja estää ongelmien paheneminen ja raskaampien ja kalliimpien palvelujen käyttöä.

Eemeli-projekti

Projektin päämääränä on tavoittaa varhaisessa vaiheessa lapsia, joilla on lieviä psykososiaalisia ongelmia ja siten parantaa heidän psykososiaalista hyvinvointiaan. Edelleen tavoitteena on tukea vanhempia hakemaan apua, ennen ongelmien pitkittymistä ja auttaa lapsia ja heidän perheitään kevein menetelmin matalan kynnyksen periaatteella. Tavoitteena on myös kehittää lapsille ja vanhemmille vertaistukiverkostoa ja tilaisuuksia keskinäiseen tutustumiseen ja luonnolliseen kanssakäymiseen. Kohderyhmänä ovat 3-6-vuotiaat lievästi psykososiaalisesti oirehtivat lapset ja heidän perheensä.

2. Pihapiirin tavoitteita

Edellä on kuvattu Pihapiirin tavoitteita osapuolten lähtökohdista. Seuraavaksi näitä tavoitteita pyritään kuvaamaan kustannusten näkökulmasta ja jäsentämään Pihapiirin toimintaa kustannusanalyysin tarpeita varten.

(Julkaisun I osassa on kuvattu tarkemmin Pihapiirin tavoitteita ja sisältöjä palvelustrategisen kumppanuuden lähtökohdista.)

2.1 VARHAINEN PUUTTUMINEN ONGELMIIN

Tässä osassa kuvataan Pihapiirin tavoitteita kustannusten näkökulmasta ja jäsenetään Pihapiirin toimintaa kustannusanalyysin tarpeita varten.

Pihapiiri hankkeen perusideaksi voi katsoa tavoitteen löytää keinoja havaita ja estää perheiden ongelmia mahdollisimman varhain. Taustalla on oletus, että varhaisella puuttumisella saadaan hyvä kustannusvaikuttavuus eli ongelmia voidaan ehkäistä suhteellisen vähin resurssein kun toimitaan aikaisessa vaiheessa.

Tällainen lähtökohta on kustannusanalyysin näkökulmasta varsin vaativa. Varhainen puuttuminen ongelmiin merkitsee usein myös sitä, että ihmisten palvelujen käyttö aikaistuu ja lyhyellä tähtämellä tällä saattaa suorastaan olla kustannuksia lisäävä vaikutus. Yleinen näkemys on, että ennalta ehkäisy ja varhainen puuttuminen ongelmiin on edullista ja tuo lopulta huomattavia säästöjä, kun myöhemmin ei jouduta turvautumaan kalliimpiin palveluihin. Mikäli varhaisella puuttumisella voidaan estää myöhempää syrjäytymistä ja turvata lapsille tulevaisuus ”normaaleina” kansalaisina, yhteiskunnalliset hyödyt voivat olla hyvinkin merkittäviä.

Tällainen ajattelutapa on intuitiivisesti helppo ymmärtää, järkevä ja uskottava. Toisaalta tällaiset tulokset tulisi kyetä osoittamaan päättäjille luotettavalla tavalla. Kun Pihapiirin keskeisin kohderyhmä on perheet ja viimekädessä lapset, törmätään esimerkiksi lastensuojelun kysymyksissä perinteiseen ongelmaan. Jotta palvelujen vaikutukset voitaisiin saada näkyviin, pitäisi tarkastelun aikajänteen olla hyvin pitkä. Tämä edellyttäisi erittäin pitkää seuranta-aikaa tai sitten asiaa pitäisi pyrkiä tarkastelemaan taaksepäin historiallisen tiedon varassa, kuten joissakin lasten huostaanottoa kartoittavissa tutkimuksissa on yritetty tehdä. Kumpikaan lähestymistapa ei ole sovellettavissa Pihapiiriin.

Toisaalta Suomessa on käytettävissä vähän tutkimustietoa perhepalvelujen kustannusvaikuttavuudesta, jolloin ei ole annettavissa tutkimuksellista vastausta kysymykseen, ovatko ne Raision perhe- ym. palvelut, joihin Pihapiiri asiakkaitaan ohjaa, todella kustannusvaikuttavia? Tämän tutkimuksen näkökulmasta selkeitä faktoja ei ole käytettävissä. Ajatusmalli on kuitenkin siinä määrin looginen ja järkevä, että lähtökohtana voi olettaa, että varhainen puuttuminen pitkällä tähtämellä vähentää yhteiskunnan kustannuksia, vaikka se lyhyellä tähtämellä saattaa lisätäkin kustannuksia.

Raision kaupungin näkökulma asiaan on suoraviivaisen taloudellinen. Pihapiirin toiminnan odotetaan olevan kaupungin kannalta ainakin kustannuksiltaan neutraalia eli sen oletetaan toiminnallaan tuottavan vastaavan määrän säästöjä kuin siihen panostetaan. Tämä luo reunaehdot kustannusten analyysille. Projektin taloudelliset hyödyt tai haitat olisi kaupungin päättäjien näkökulmasta kyettävä osoittamaan riittävän luotettavasti. Toisaalta yhteiskunnalliset hyödyt voivat syntyä muuallekin kuin kaupungille. Onnistumiset voivat tulevaisuudessa osaltaan esimerkiksi pienentää Kelan kustannuksia

tai kasvattaa valtion verotuloja. Siten pelkkä kaupungin hyötyjen tarkastelu voi antaa yksipuolisen kuvan asiasta.

Kun Pihapiirin toimintaa ja kannattavuutta arvioidaan, on eri toimijoiden panostukset syytä pitää erillään, koska rahoituslähteet ovat erilaisia. Toisaalta jos Pihapiiristä suunnitellaan pysyvää toimintamallia, lienee realistisinta olettaa kaupungin joutuvan vastaamaan suurimmasta osasta kustannuksia. Esimerkiksi RAY:n rahoitus on vain tilapäistä. Tällöin kaikki kustannukset tulee arvioissa summata tällaista tarkastelua varten.

2.2 MATALA SISÄÄNTULOKYNNYS

Yhdeksi Pihapiirin keskeiseksi ideaksi voi katsoa matalan sisääntulokynnyksen. Paikka ei saa olla leimautunut niin, että monille ihmisille kynnyks tulla Pihapiiriin muodostuu korkeaksi. Jos Pihapiiri esimerkiksi leimautuisi ongelmaperheiden paikaksi, monille kynnyks tulla sinne voisi muodostua liian suureksi. Avoin päiväkot, johon aikuinen ja lapsi voivat yhdessä tulla, on tästä näkökulmasta välttämätön. Muut enemmän lastensuojeluun tähtäävät toiminnat ovat taka-alalla.

Tutkimuksellisesta näkökulmasta matala sisääntulokynnyks ja sen vaaliminen on myös ongelma. Se merkitsee sitä, että asiakasryhmien valikointi ei ole mahdollista ja matalan kynnyksen vuoksi asiakkaista kerättävät tiedot ovat usein myös tutkimuksen kannalta puutteellisia. Joudutaan siis oikeastaan hakemaan tasapainoa näiden tekijöiden väliltä. Halutaanko kynnyksä pitää hyvin matalana ja kerätä asiakkaista mahdollisimman vähän tietoa, jolloin joudutaan tyytymään hyvin ylimalkaisiin tutkimuksellisiin näyttöihin hankkeen hyödyistä? Vai halutaanko varmistaa tiedot päättäjille annettavan kustannusvaikuttavuuden tarpeisiin, jolloin ehkä joudutaan tinkimään hankkeen alkuperäisistä ideoista? Tasapainoa näiden kahden näkökulman välillä ei toistaiseksi ole selvästikään löytynyt.

2.3 USEITA TOIMINTOJA SAMASSA YHTEYDESSÄ

Matalan sisääntulokynnyksen suurin merkitys ei lastensuojelun näkökulmasta tulekaan näkyviin avoimen päiväkodin muodossa vaan siinä, että hankkeen muut toimijat, esimerkiksi kaupungin perhepalvelut ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Eemeli-projekti saavat tilaisuuden ongelmien varhaiseen havainnointiin. Pihapiirin paljolti avoimen päiväkodin ja harrasteryhmien kautta syntyvä asiakasvirta tarjoaa mahdollisuudet havaita tässä perheryhmässä ilmeneviä ongelmia. Neuvolaverkko tarjoaa havainnointimahdollisuuksia aivan pienten lasten osalta, mutta vanhempien lasten osalta verkko on suhteellisen harva. Päiväkodeissa voidaan havaita lasten ongelmia, mutta tällöinkin monet lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen ongelmat voivat jäädä havaitsematta.

Kaikkein ongelmallisimpia varhaisen havaitsemisen näkökulmasta ovat lasta kotona hoitavat perheet. Näiden perheiden ongelmista ei saada varhaista tietoa päivähoitojärjestelmän kautta ja siksi hälytys ongelmista voi tulla esimerkiksi muiden viranomaisten toimenpiteiden yhteydessä ja joskus kovin myöhäisessä vaiheessa.

2.4 KUMPPANUUS

Yksi Pihapiirin keskeisiä kokeiltavia ideoita on kumppanuus, jolloin hankkeessa on mukana erilaisia toimijoita viranomaisista vapaaehtoisjärjestöihin. Kumppanuushankkeet ovat yleensä varsin moni-

mutkaisia tutkittavaksi ja eri tahojen odotusten yhteensovittaminen vaikeaa. Tässä tutkimuksessa ei kiinnitetä erikseen huomiota kumppanuus- ulottuvuuteen. Eri osapuolten toimintaa ei tarkastella projekteittain vaan asiakkaiden kohderyhmittäin, jolloin kumppanien toiminnot limittyvät kohderyhmän puitteissa. Myös eri toimijoiden kustannukset kohdistetaan suoraan asiakasryhmille, koska nykyinen kumppanuusjärjestely on selvästi vain väliaikainen. Esimerkiksi järjestöjen toiminnan rahoitus ei pysyvästi voine rakentua RAY:n rahoitukseen vaan pysyvässä järjestelyssä tämä osa rahoituksesta on löydettävä muualta.

3. Kustannusanalyysien tyyppejä

Palvelujen kustannuksia ja vaikutuksia voidaan arvioida useilla eri tyyppisillä kustannusanalyyseillä. Seuraavassa lyhyt kuvaus yleisimmistä käytetyistä analyyseistä taustoittamaan Pihapiirin tutkimusta.

3.1 KUSTANNUS-VAIKUTTAVUUS ANALYYSI

Kustannus-vaikuttavuusanalyysi on ollut paljon käytössä mm. terveydenhuollossa. Siinä kustannusten lisäksi arvioidaan myös palvelun vaikutuksia. Vaikutuksia mitataan elinvuosina, toimintakykynä ym. tekijöinä. Sosiaalialalla tällaisia mitattavia seikkoja voisivat olla esimerkiksi perheen toiminnan paraneminen, itsearvostus ym. tekijät. Vaikutukset valitaan tutkittavan ilmiön mukaan ja niiden mitaamisen menetelmät suunnitellaan kulloisenkin tilanteen mukaan. Käytännössä sosiaalialan tutkimuksessa tämä on usein melko kehittymätöntä.

Kustannus-vaikuttavuusanalyysin keskeinen idea on, että ei kiinnitetä huomiota yksinomaan kustannuksiin vaan myös vaikutuksiin. Tutkimuksissa vertaillaan erilaisia menetelmiä toisiinsa tai yhtä menetelmää tilanteeseen, jossa ei tehdä mitään toimenpiteitä. Tutkimuksilla etsitään kustannuksiltaan tehokkainta tapaa saavuttaa haluttuja tuloksia. Tutkimuksella vastataan kysymykseen, mikä sovellettavista menetelmistä on tehokkain haluttujen vaikutusten saavuttamiseen.

3.2 KUSTANNUS-UTILITEETTIANALYYSI

Kustannus-utileettianalyysi on erikoistapaus kustannus-vaikuttavuusanalyysistä. Siinä erilaisille vaikutuksille rakennetaan niitä yhdessä kuvaava mittari. Mittari pyrkii kuvaamaan erilaisten tekijöiden avulla ihmisten hyvinvoinnin lisääntymistä. Nämä tekijät yhdistetään mittarissa erilaisilla tärkeyttä kuvaavilla painoilla. Erilaiset tekijät painotetaan tässä analyysissä yleensä kyselytutkimuksen väestön mieltymyksistä.

3.3 KUSTANNUS-SEURAUSANALYYSI

Kustannus-seurausanalyysi eroaa edellisistä siinä, että siinä on useita itsenäisiä vaikuttavuusmittareita. Niitä ei myöskään ole yhdistetty yhdeksi mittariksi vaan eri mittareiden tulokset esitetään erillisinä. Tällöin ei aina ole mahdollista suoraan vastata mikä sovellettavista menetelmistä on kustannustehokkain. Eri menetelmät voivat olla tehokkaimpia eri vaikutusten suhteen. Tällöin tutkijat eivät voi antaa suoraa vastausta kysymykseen mikä menetelmä on tehokkain. Vaikutusten punninta jää tällöin päättäjien tehtäväksi, tutkimus vain tuottaa päätöksenteon pohjaksi täsmällisempää informaatiota. Kustannus-seuraus analyysi on sosiaalialalla yleinen analyysin muoto.

3.4 KUSTANNUS-HYÖTYANALYYSI

Kustannus-hyötyanalyysissä vaikutukset pyritään mittaamaan rahassa. Tällöin on periaatteessa mahdollista vastata kysymykseen ovatko ohjelman taloudelliset hyödyt suurempia kuin sen kustannukset.

Käytännössä sosiaalialalla melko usein on hyvin vaikea muuttaa hyötyjä rahaksi. Miten arvoetaan

rahassa perheen hyvinvoinnin lisääntyminen tms.? Lisäksi tällaisten tutkimusten yksi ongelma on se, että niissä jo käytännöllisistäkin syistä jää usein osa vaikutuksista ottamatta huomioon, koska vaikutusta ei luotettavasti voida muuttaa rahaksi. Kustannushyötyanalyysin tulos voi antaa vääränlaisiakin tuloksia kustannuksista ja hyödyistä.

3.5 KUSTANNUS-ANALYYSI

Pelkät kustannusanalyysit perustuvat yleensä pyrkimykseen minimoida kustannuksia. Tutkitaan sitä millaisilla menetelmillä saadaan tuotettua jokin palvelu mahdollisimman edullisesti. Palvelujen vaikutuksiin ei kiinnitetä juurikaan huomiota. Nykyään niukkenevien taloudellisten resurssien puitteissa tällaiseen tarkasteluun turvaudutaan melko usein. Tällaisen tarkastelun riskinä on se, että yhdessä palvelussa saavutetut kustannukset aiheuttavat lisääntyviä kustannuksia muualla. Edelleen säästöjen seurauksena syntyvät lisäkustannukset voivat realisoitua pitkäkölläkin aikaviiveellä, jolloin tarkastelussa pitäisi kyetä tarkastelemaan asioita pitemmälle tulevaisuuteen. Esimerkiksi lapsiin kohdistuvissa palveluissa suurimmat taloudelliset kustannukset ja hyödyt yhteiskunnalle voivat realisoitua vasta vuosikymmenien päästä sosiaaliturvamenojen ja palvelujen käytön kasvuna sekä pienentyvinä verotuloina.

4. Erilaisia tutkimusasetelmia

Keskeinen kysymys tutkimuksen tulosten arvioinnin kannalta on valittava tutkimusasetelma. Tutkimustulosten arvioinnissa keskeisiä kysymyksiä on, pyritäänkö tutkimuksessa määrällisiin vai laadullisiin tuloksiin. Valittavaan lähestymistapaan vaikuttavat useat erilaiset tekijät, kuten tutkittavan kohteen luonne ja koko sekä se, millaisia tietoja on käytettävissä ja millaisia tuloksia tutkimuksesta toivotaan. Tutkimusasetelmia voidaan karkeasti jakaa erilaisiin ryhmiin. Seuraavassa eräs usein käytetty ryhmittely.

4.1 SATUNNAISOTOKSEEN PERUSTUVAT MENETELMÄT

Satunnaisotokseen perustuvat menetelmät täyttävät vaativat tilastolliset vaatimukset. Tuloksia pidetään usein ilmoitetun virhemarginaalin puitteissa luotettavina. Tällaisia tutkimuksia tehdään mm. lääkkeiden vaikuttavuutta testattaessa ja myös monissa yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavissa tutkimuksissa.

Satunnaisotokseen perustuvalla tutkimuksella asetetaan lukuisia erilaisia edellytyksiä, jotka tällaisen tutkimuksen tulee täyttää. Jos nämä ehdot eivät täyty, ei satunnaisotokseen perustuvaa menetelmää voi käyttää. Siksi tällaisella tutkimusasetelmalla voidaan tutkia vain tietynlaisia ongelmia eikä se kelpaa kaikkialle.

Satunnaisotokseen perustuvan menetelmän perusvaatimuksia on, että tutkittava kohde on riittävän suuri, jotta tilastollisia menetelmiä voidaan niissä soveltaa. Hyvin pienimuotoisia hankkeita ei siis voi tutkia tällaisella asetelmalla. Edelleen tällaisessa tutkimuksessa perusajatuksena on valikoida satunnaisesti ryhmä, johon sovelletaan jotakin toimenpidettä sekä vertailuryhmä, johon toimenpidettä ei sovelleta. Satunnaisvalinnalla pyritään siihen, että valitut ryhmät ovat muun kuin sovellettavan toimenpiteen osalta mahdollisimman samankaltaisia, jolloin ryhmien erojen voi katsoa johtuvan sovelletusta toimenpiteestä. Asetelma on tyypillinen esimerkiksi lääkekokeissa, joissa toinen ryhmä saa kokeiltavaa lääkettä ja toinen vaikutuksetonta lumelääkettä.

4.2 KVASIKOKEELLISET MENETELMÄT

Mikäli satunnaisotokseen perustuvan menetelmän mukaisia vertailtavia ryhmiä ei voida muodostaa, voidaan tällaista tutkimusasetelmaa yrittää jäljitellä rakentamalla tutkimusryhmä ja vertailuryhmä mahdollisimman paljon toisiaan vastaavaksi. Tämä tehdään esimerkiksi rajaamalla tietoisesti ryhmät sellaisiksi, että ne muilta kuin tutkittavilta ominaisuuksiltaan muistuttavat mahdollisimman paljon toisiaan. Kvasikokeellisissa tutkimusasetelmissa on paljon samankaltaisuutta lähestymistavassa, mutta vertailtavia ryhmiä ei valita satunnaisotoksella. Monissa tutkimustilanteissa satunnaisotoksen soveltaminen varsinkin sosiaalipalveluissa ei käytännössä ole edes mahdollista. Siksi kvasikokeellisilla asetelmilla voidaan tutkia tilanteita, joihin perinteistä satunnaisotokseen perustuvaa menetelmää ei voida soveltaa. Tulosten tilastollinen luotettavuus riippuu paljolti siitä, miten hyvin tutkimusryhmän ja vertailuryhmän yhdenmukaistamisessa onnistutaan. Jos ryhmien välille jää muita kuin tutkittaviin tekijöihin liittyviä eroja, on niiden vaikutus lopputulokseen kyettävä jollakin tapaa arvioimaan, ennen kuin tuloksista voidaan esittää tulkintoja.

4.3 KÄYTÄNNÖLLISET LÄHESTYMISTAVAT

Joissakin tilanteissa ei ole löydettävissä kunnollisia vertailuryhmiä tutkimuksen pohjaksi edes kvasi-kokeellista asetelmaa varten. Usein käytännön elämän tilanteita ei ole suunniteltu tutkimustarpeiden näkökulmasta tai sellaisten soveltaminen ei käytännössä ole mahdollista. Siksi tutkimusta varten voidaan joutua soveltamaan melko käytännöllisistä taustoista lähteviä tutkimusasetelmia. Niihin sisältyvät ongelmat ja epätarkkuudet tulee kyetä arvioimaan, ennen kuin tutkimustuloksista esitetään mitään tarkkoja johtopäätöksiä. Tällaiset tilanteet tulee suunnitella kunkin tutkimuskohteen lähtökohdista, eikä selkeitä yleisiä linjoja voi asiasta esittää.

4.4 LAADULLINEN ANALYYSI

Taloudellisissa arvioinneissa pyritään yleensä mitattaviin kvantitatiivisiin tuloksiin. Sosiaalipalveluissa niiden soveltaminen on kuitenkin usein varsin vaikeaa. Edelleen tilastolliset tutkimusmenetelmät eivät useinkaan kerro esimerkiksi sitä, miksi jokin toimenpide vaikuttaa tai ei vaikuta. Jostakin tutkittavasta toimenpideohjelmasta esimerkiksi jokin yksityiskohta voi olla vaikuttava ja jokin toinen vailla merkitystä. Näiden erittelyä ei tilastollisilla menetelmillä useinkaan kyetä ratkaisemaan.

Kvalitatiivisilla (laadullisilla) tutkimusmenetelmillä voidaan parantaa tutkimustulosten luotettavuutta. Jos voidaan selvittää miksi jokin toimenpide vaikuttaa, parantaa se myös tilastollisten tulosten selitysvoimaa. Mitä ongelmallisempaa tilastollisten tulosten tulkinta on, sitä tärkeämpi kvalitatiivisten tekijöiden selitysvoima on.

5. Tutkimusasetelman ja tutkimustavan valitseminen Pihapiirille

Kun edellä olevia seikkoja punnitsee Pihapiirin kustannusanalyysin näkökulmasta, hankkeen analysointi osoittautuu varsin haasteelliseksi tehtäväksi. Pihapiirin analyysi on ensisijaisesti kustannusanalyysi, jolloin vaikutusten arviointi jää sivuun. Tästä aiheesta on tehty erillisiä tutkimuksia muiden toimesta. Seuraavassa lyhyitä kommentteja erilaisista tutkimusasetelmaan vaikuttavista tekijöistä.

5.1 VOLYYMIT

Pihapiirin asiakasvolyymit ovat melko pieniä, yleensä liikutaan muutamassa kymmenessä asiakkaassa. Siksi tilastollisten menetelmien soveltaminen sisältää epävarmuuksia. Periaatteessa tulosten tilastollinen luotettavuus on lähtökohdaltaan puutteellista, mikä jättää tuloksiin merkittäviä epävarmuuksia. Tällaiset epävarmuudet jättävät tulkinnanvaraisuutta saavutettuihin tuloksiin kautta linjan. Jatkossa näitä tilastollisia epävarmuuksia ei erityisesti analysoida, ne sisältyvät käytännössä kaikkiin tuloksiin.

5.2 TIETOJEN KERUUMENETELMÄT

Toiseksi tietojen keruumenetelmät tutkimusryhmästä ovat ongelmallisia. Pihapiirissä kävijöitä ei ole järjestelmällisesti rekisteröity, mikä osittain johtuu Pihapiirin ideasta pyrkiä pitämään sisääntulon kynnyks mahdollisimman matalana. Siksi järjestelmällistä vaikutusten kartoitusta ei tutkimusten edellyttämässä mielessä ole kattavasti olemassa. Usein tutkimusryhmiä seurataan eri vaiheissa seuraamalla esimerkiksi tilannetta hankkeen piiriin tultaessa ja sen jälkeen. Tällöin pyritään selvittämään, mitä muutoksia vaikutusten osalta hankkeen tuloksena on tapahtunut? Seuranta voi tapahtua kyselyjen, haastattelujen tai asiantuntijoiden arviointien pohjalta. Tällaista systemaattista seuranta ei Pihapiiriin ole toistaiseksi haluttu muodostaa.

Kustannusten arvioinnissa suorat ohjelmakustannukset ovat melko hyvin arvioitavissa. Kun Pihapiiri kuitenkin on kumppanuushake, jossa eri projektien väliset rajat ovat olemattomat, kustannusten kohdistaminen jollekin toiminnolle tai ryhmälle on vaikeaa ja voi perustua vain asiantuntijoiden arviointeihin. Siksi tähänkin osaan perustuvat tulokset sisältävät epävarmuuksia.

Muiden kuin ohjelmakustannusten kannalta keskeisiä kysymyksiä on erilaisten palvelujen käyttö. Käytetäänkö muita palveluja Pihapiirin ansiosta vähemmän kuin jos Pihapiiriä ei olisi ja mitä taloudellisia vaikutuksia tästä nettona on? Sitä kuinka paljon ihmiset käyttävät jotakin palvelua ei ole järjestelmällisesti rekisteröity. Seuranta vaikeuttaa edelleen se, että henkilöiden identifointitietoja ei ole rekisteröity, jolloin seurata tässä suhteessa on mahdotontakin. Myös tietosuojakysymykset rajoittavat tietojen keruuta. Siksi tutkimusryhmässä mukana olevien palvelujen käyttöä voidaan arvioida vain heidän omien haastattelujensa / kyselyjensä, asiantuntijoiden arvioiden sekä kaupungin tilastoista saatavien tietojen perusteella. Kaikki tietolähteet sisältävät siksi epävarmuuksia, jolloin niiden antamia tuloksia tulisi kyetä vertailemaan keskenään tulosten varmistamiseksi.

5.3 VERTAILURYHMIEN LÖYTÄMINEN

Pihapiirin kustannusten analysoinnin kannalta vertailuryhmien löytäminen olisi tutkimuksellisesti paras vaihtoehto. Ideaalitapauksessa seurattaisiin kahta samankaltaista ryhmää ja verrattaisiin esimerkiksi niiden kustannuksia ja palvelujen käyttöä sekä tilanteen kehitystä.

Jos tällainen jako tehtäisiin Raisiossa, pitäisi jokin osa kaupungin väestöstä rajata Pihapiirin ulkopuolelle. Palvelujen käyttöä koskeva vertailu voitaisiin tehdä esimerkiksi vertaamalla Pihapiirissä olevien ja sen ulkopuolella olevien palvelujen käytön kehitystä ja muita vaikutuksia. Raisiossa Pihapiirin toimintaan osallistumista ei ole rajattu, joten samankaltaisen vertailuryhmän rakentamista satunnaisotoksella tai kvasikokeellisilla menetelmillä ei voi toteuttaa. Kaupungin kokokin asettaa helposti rajoituksia tähän. Siksi vertailuryhmä olisi rakennettava esimerkiksi jostakin toisesta kaupungista, jossa ei ole Pihapiirin kaltaista kokeilua. Edelleen luotettava tilastollinen analyysi saattaisi edellyttää Pihapiirissä kävijöiden nykyistä tarkempaa rekisteröintiä, mikä voi olla vastoin Pihapiirin matalan kynnyksen ideaa. Asiaa olisi siis mietittävä useammasta näkökulmasta.

Käytännössä siis tässä tutkimuksessa ei voi käyttää analyysin pohjana minkäänlaista vertailuryhmää vaan ”vertailuryhmänä” on käytettävä tutkimusryhmää itseänsä. Vertailtava tilanne on sellainen, jossa verrataan heikosti dokumentoitua palvelujen käyttöä saman ryhmän spekuloituun palvelujen käyttöön jos Pihapiiriä ei olisi. Päivähoidon osalta tilannetta voi jossakin määrin arvioida asiakashaastattelujen, asiantuntija-arvioiden sekä kaupungin tilastojen pohjalta. Useiden muiden palvelujen osalta palvelujen käytön arviointi osoittautui käytännössä mahdottomaksi.

5.4 PIHAPIIRIN TUTKIMUKSEN MENETELMÄT

Pihapiirin kustannusanalyysi lähtee pohjimmiltaan kustannusten minimointitavoitteesta. Haetaan vastausta kysymykseen, onko Pihapiiri kustannuksiltaan edullisempi kuin jokin toinen tapa organisoida lasten hoitoa ja perheille annettavaa tukea. Kun suoranaista vertailuryhmää ei ole, joudutaan Pihapiirissä selvittämään vaihtoehtoisia kustannuksia erilaisten arvioiden kautta. Kun vaikuttavuustietojen keruu ei ole ollut siinä määrin systemaattista, että kustannus-vaikuttavuusanalyysi voitaisiin toteuttaa luotettavasti, on kustannustietojen täydennykseksi arvioitava Pihapiirin vaikutuksia lähinnä kuvailevalla ja kvalitatiivisen tutkimuksen otteella. Tältä osin ei siis kyetä esittämään selkeitä arvioita kustannuksista vaan on tyydyttävä yleisempiin arvioihin.

6. Pihapiirin jäsentely

Seuraavaksi jäsenellään Pihapiirin toiminnot jatkoanalyysiä varten. Tavoitteena on löytää kumppanuushakkeen kannalta toimiva jäsenitys, joka toisaalta olisi siinä määrin tuttu raisiolaisille toimijoille, että jäsentely ja sen tulokset on mahdollista toteuttaa.

6.1 TOIMINTOIHIN JAKO

Pihapiirissä toimii periaatteessa useampia itsenäisiä toimintoja. Yksi on avoin päiväkotitoiminta, jossa vanhemman (tai vastaavan) läsnäolo vaaditaan ja jolloin palkatun henkilökunnan työtä tarvitaan vähemmän. Toinen ryhmä on MLL:n Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projekti, jonka ajatuksena on havaita ongelmatapauksia ja auttaa heitä. Kolmas toiminnan ulottuvuus on kunnan perhetyöntekijä, joka toimii osa-aikaisesti pihapiirissä. Neljänneksi osaksi voisi laskea myös vapaaehtoistyövoimalla toimivan lapsiparkin, yhteistyön ensikoteihin ym. toiminnot.

Toiminnan jäsentely edellä mainittujen toimintojen suhteen on kuitenkin ongelmallista. Käytännössä eri toimintojen erottaminen toisistaan on äärimmäisen vaikeaa, koska työntekijät toimivat käytännössä varsin pitkälle yhtenä tiiminä ja rajoja on äärimmäisen vaikea löytää. Tähän vaikuttaa jo fyysiset tilat. Tätä yhteistä toimintaa on lisännyt se, että esim. MLL:n Varsinais-Suomen piirin Eemeli-työntekijät ovat osin toimineet muiden projektien sairauslomatuuraajina ym. tehtävissä. Perusjaottelu merkitsee lähinnä kustannusten maksajien erottelua.

Toinen toimintaa jäsentävä ulottuvuus voi löytyä siitä, millaisia asiakasryhmiä Pihapiiri palvelee. Tällainenkin jako on pakosta jäykkä ja keinotekoinen, mutta jonkinlaista jäsentelyä jatkossa kuitenkin tarvitaan. Seuraavassa Pihapiirin asiakkaat on jaettu kolmeen ryhmään:

- a) ”normaalit perheet”
- b) väliin jäävä ”harmaa vyöhyke”
- c) ongelmaperheet

Tätä jaottelua varten käytetään Raisiossa käytössä olevaa. Ryhmään a) kuuluvat perheet, joissa

- ei ole lainkaan huolta
- pieni huoli tai ihmettely on käynyt mielessä, mutta luottamus omiin mahdollisuuksiin on vahva
- huoli ja ihmettely on käynyt toistuvasti mielessä, luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä, ajatuksia lisäresurssien tarpeesta.

Ryhmään b) kuuluvat perheet, joissa

- Huoli kasvaa, luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee, mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä
- huoli tuntuva, omat voimavarat ehtymässä, selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve

Ryhmään c) kuuluvat perheet, joissa

- huolta paljon ja jatkuvasti, lapsi vaarassa, omat keinot loppumassa, lisävoimavaroja ja kontrolloita saatava heti
- huoli erittäin suuri, lapsi välittömässä vaarassa, omat keinot lopussa, muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

Normaaliperheissä on henkilökunnan havaintojen mukaan paljon kotiäitejä, äitiyslomalaisia ja hoitovapaalla olevia. Paljon muualta tulleita, jotka hakevat uutta ystäväpiiriä. Moni hakee juttukaveria itselleen ja lapselle tekemistä. Pihapiirissä on selkeitä kotiäitityyppejä. Puolet kävijöistä on vakituksia, puolet satunnaisia.

Tälle ryhmälle vaihtoehtoinen järjestely olisi joko lapsen laittaminen koko- tai puolipäivähoitoon päiväkotiin tai lapsen hoitaminen kotona. Pihapiiri on tälle ryhmälle myös keino löytää tuttavaverkosto uudella paikkakunnalla ja suuri osa löytäisi sen luultavasti muullakin tavalla.

Harmaata vyöhykettä on vaikea rajata muista ryhmistä. Siihen voi laskea kuuluvaksi väsyneitä äitejä, perheitä, joissa on parisuhteen ongelmia, isät paljon matkoilla ja töissä, yksinäisyydestä kärsiviä ym.

Tähän ryhmään kuuluvat voisivat vaihtoehtona Pihapiirille laittaa lapsen päivähoidon saadakseen lapselle kontakteja ja itselleen mahdollisuuden lepoon. Tämä ryhmä on yksi potentiaalinen Eemelin kaltaisille projekteille havainnoida alkuvaiheessa olevia ongelmia perheissä ja tukea tällaisia perheitä. Vaihtoehtona voisi olla ongelmien kärjistymisen ja perheneuvolan, mielenterveystoimiston, lastensuojelun ym. palvelujen käyttö. Näiden palvelujen ruuhkaisuus ja jonot voisivat aiheuttaa ongelmien pahenemista. Osa tästä ryhmästä voisi joskus ajautua vakavampiinkin vaikeuksiin. On äärimmäisen vaikea luotettavasti arvioida, miten vaihtoehtoinen palvelujen tarve purkautuisi.

Ongelmaryhmään kuuluvat perheet on yleensä lähettänyt neuvola, perhepalvelutoimisto tai perheneuvola. Pihapiirissä on mielenterveys- ja sosiaalisia ongelmia sekä kasvatus- ja avuttomuudesta aiheutuvia ongelmia, ei päihdeongelmia.

Henkilökunta on asiakkaille aluksi tärkeää, myöhemmin vertaistuen merkitys korostuu.

Muita vaihtoehtoisia palveluja ovat: mielenterveystoimisto, perheneuvola, lastensuojelu, psykiatrian klinikka, ensi- ja turvakodit. Pihapiirin tavoitteena on, että perhetyön määrä vähenee tai terapiakäyntien määrä vähenee. Jos käy Pihapiirissä, lastensuojelun kontrolli on lievempää.

Uusien ongelmatapausten havaitsemiseen Pihapiirin kaltainen yhteisö voi tarjota mahdollisuuksia. Lapsen ja äidin vuorovaikutus näkyy paremmin kuin päiväkodissa. Suuri osa Pihapiirissä kävijöitä on kotona lasta hoitaneita. Hyvin pienten lasten osalta neuvola havaitsee ongelmia, mutta leikkiikäisten osalta neuvolan seula on harva. Pihapiirin kaltainen järjestely tarjoaa mahdollisuuden havaita ongelmia kotona hoidettavien lasten osalta. Muutoin ensimmäinen havainto voi tulla esimerkiksi lastensuojelun kautta.

Jatkossa kustannusten muodostumista seurataan projekteittain eli viimekädessä sen mukaan, kuka kustannukset maksaa. Nämä kustannukset pyritään kuitenkin jakamaan sen mukaan, mihin edellä mainituista kolmesta kohderyhmästä resurssit kohdistetaan. Tällainen jaottelu joudutaan tekemään paljolti henkilökunnan arvioiden pohjalta ja siksi sen tarkkuuteen liittyy rajoituksia. Kunkin osapro-

jektin työntekijöiltä on pyydetty arvio siitä, paljonko heidän työajastaan on kohdistunut kuhunkin näistä kolmesta ryhmästä. Vaikka analyysin pohjana onkin pääosin henkilökunnan subjektiivinen arvio ajankäytön jakautumisesta ja tällaisessa projektissa tarkkojen arvioiden tekeminen onkin vaikeaa, nämä arviot muodostavat luotettavimman saatavilla olevan pohjan analyysille. Kustannusten jatkoanalyysin kannalta toiminnallinen jako vaikuttaa kuitenkin perustellummalta kuin projektikohtainen jaottelu. Toiminnan käytännön organisointi on kuitenkin sellainen, että esimerkiksi avointa päiväkotia, Eemeli-projektia ja perhetyötä ei käytännössä voi eriyttää toisistaan. Eri hankkeiden palveluksessa olevat henkilöt työskentelevät käytännössä lomittain samojenkin tehtävien parissa ja tarvittaessa toimivat esimerkiksi toistensa sijaisina. Siksi projektikohtainen eriyttäminen ei käytännössä toimi tällaisessa kumppanuushankkeessa.

6.2 MITÄ VERTAILLAAN?

Analyysissä tarkastellaan kustannuksia kussakin kolmesta ryhmästä. Toisaalta arvioidaan sitä, millaiset kustannukset kyseisen ryhmän palveluista olisi syntynyt, jos Pihapiirin kaltaista hanketta ei olisi ollut.

Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on selvittää, millainen nettovaikutus Pihapiirillä on ollut toimijoiden palvelujen kustannuksiin. Ovatko Pihapiirin kustannukset olleet suuremmat kuin minkä vaihtoehtoiset palvelut olisivat aiheuttaneet? Tarkastelunäkökulma on siis varsin suppea ja keskittyy ensisijassa kustannusten analysointiin.

Pelkistetyn taloudellisen analyysin ohella Pihapiirin kaltaisella hankkeella voi olla muitakin vaikutuksia. Tarkastelutapa ja käytettävissä olevat tiedot eivät kuitenkaan mahdollista pureutumista tällaisiin kysymyksiin kovin syvälle ja niiden suhteen on tyydyttävä melko yleisiin huomioihin. Toisaalta Raisiossa päättäjät eivät ole niinkään painottaneet tarjottavien palvelujen laadun parantamista vaan tarpeellisten palvelujen tuottamista mahdollisimman tehokkaasti.

6.3 LÄHESTYMISTAPAAN LIITTYVIÄ ONGELMIA

Valittu lähestymistapa on osittain jouduttu ottamaan käyttöön käytännön rajoitteiden vuoksi. Analyysin pohjana on tietoja vain melko rajatusta osasta Pihapiirin taloudellisiakin vaikutuksia ja toisaalta käytettävissä oleviin tietoihinkin liittyy monenlaisia epävarmuuksia. Edelleen monet kustannusten kannalta ehkä tärkeätkin seikat voivat jäädä sivuun. Pihapiirin tuottamat hyödyt voivat olla myös merkittävästi suuremmat kuin analyysi osoittaa, mutta näiden hyötyjen todentaminen tutkimuksellisesti kestäväällä pohjalla ei ole mahdollista. Siksi myös tuloksiin sisältyy vastaavia epävarmuuksia.

Lähestymistavan ongelmista huolimatta analyysillä voidaan karkealla tasolla arvioida Pihapiirin taloudellista kannattavuutta verrattuna vaihtoehtoisiin palvelujen järjestämistapoihin. Se kuinka merkittäviä tutkimuksen ulkopuolelle jääviä ja tutkimuksellisesti todentamattomia hyötyjä Pihapiirillä on, jää viimekädessä päättäjien arvioitavaksi.

7. Kustannus- ja volyymitiedot

7.1 KUSTANNUSTIEDOT TOIMIJOITTAIN

Seuraavaksi tarkastellaan Pihapiirin kustannustietoja eri toimijoiden osalta sekä kohdistetaan kustannukset kolmelle eri asiakasryhmälle. Kustannusten eriyttäminen on tehty erikseen kevään 2003 ja syksyn 2003 osalta. Kunkin toimijan kustannustiedot ovat raportin liitteenä. Tässä niiden tulokset kootaan toimijoittain. Muilla paitsi seurakunnalla kustannusten keskeisin osa muodostuu henkilöstökuluista.

Raision kaupungin kustannukset muodostuvat avoimesta päiväkodista ja perhepalvelutoiminnasta, joita kustannustiedoissa ei ole eriytetty toisistaan. Vuonna 2003 kokonaiskustannus oli 67680 €. Tästä 4338 € kohdistui vain syksyille tukityöllistetyn muodossa. Siten kaupungin kustannukset olivat vuonna 2003 seuraavat:

kevät 31671 €
syksy 36009 €

Mannerheimin lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli –projektin kustannuksista Pihapiirin toimintaan on erittely liitteillä. Niiden perusteella Pihapiiriin on kohdistunut seuraavat kustannukset:

Kevät 2003 8416,80 €
Syksy 2003 4691,60 €

Näiden lisäksi merkittäviä kustannuksia Pihapiirin toiminnasta on laskettava myös Raision seurakunnalle. Seurakunta on tarjonnut projektin käyttöön tulevat tilat vanhassa pappilassa. Vaikka niistä ei olekaan peritty vuokraa, on niiden kustannus otettava kustannusarviossa huomioon esimerkiksi laskennallisen vuokran muodossa. Tämän lisäksi seurakunnalla on ollut joitakin muitakin kustannuksia projektista. Kustannukset on esitetty liitteessä. Niiden perusteella seurakunnan kustannusosuudeksi hankkeesta on saatu:

Kevät 2003 7813 €
Syksy 2003 4117 €

7.2 VOLYYMITIEDOT

Pihapiirin asiakkaiden volyymitiedot käyvät ilmi liitteistä. Karkeasti voi sanoa, että kuukausittain Pihapiirissä käy n. 50 aikuista sekä 70-80 lasta. Työntekijöiden arvioiden perusteella puolet kävijöistä on vakituisia ja puolet satunnaisia.

7.3 KUSTANNUSTEN VERTAILUTIEDOT

Kustannusten vertailutiedot perustuvat arvioihin vaihtoehtoisten palvelujen kustannuksista ja käytöstä. Arvioita palvelujen käytöstä käsitellään myöhemmin. **Tässä yhteydessä tarkastellaan vaihtoehtoisten palvelujen kustannuksia.**

Päiväkotipaikan laskennalliseksi hinnaksi Raisiossa vuonna 2003 arvioitiin 8187 € vuodessa (ilman erityispalveluja). Arvio on hieman noussut tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen aikaisemmista arvioista. Perhepäivähoitopaikan laskennalliseksi hinnaksi Raisiossa vuonna 2003 arvioitiin 7147 € vuodessa. Osapäivä (puolipäiväpaikan) hinnaksi Raisiossa arvioitiin vuonna 2003 55% kokopäiväpaikan hinnasta eli puolipäiväkotipaikan hinnaksi 4503 € vuodessa ja puoliperhepäivähoitopaikan hinnaksi 3931 € vuodessa.

Lapsen huostaanoton vaatimaa kustannusta arvioitiin Raisiossa vuonna 2003 seuraavasti:

Päätöksen vaatima viranomaistyö: 3870 €

Sijoittamisen kustannukset riippuvat sijoitustavasta ja ovat 15450-40000 € vuodessa. 10 vuodeksi tehtävän sijoituksen kustannus (ilman korkotekijöitä) olisi siis 154.500-400.000 €.

7.4 KUSTANNUSTEN JAKO JÄSENTELYN MUKAAN

Seuraavaksi jaetaan eri toimijoiden kustannukset asiakasryhmille. Kaupungin työntekijöiden osalta on lähtökohtana työntekijöiden arviot työn kohdistumisesta eri ryhmille. Niiden mukaan perhetyöntekijän ajasta 50% kohdistuu ryhmään 1, 40% ryhmään 2 ja 10% ryhmään 3. Päiväkodissa työskentelevän henkilön osalta 60% ajasta kohdistuu ryhmään 1, 35% ryhmään 2 ja 5% ryhmään 3. Kun perhetyöntekijän ajasta puolet kohdistuu Pihapiiriin ja päiväkodin työntekijän aika kokonaisuudessaan, on kustannusten jaossa näitä osuuksia painotettu ajankäytön suhteen. Tällöin saadaan kustannusten jaon pohjaksi seuraavat tulokset:

ryhmä 1	56,5%
ryhmä 2	36,5%
ryhmä 3	7,0%

Tämän jaon perusteella kaupungin kustannukset jakaantuisivat eri asiakasryhmille seuraavasti:

kevät 2003

ryhmä 1	17894 €
ryhmä 2	11560 €
ryhmä 3	2217 €

syksy 2003

ryhmä 1	20345 €
ryhmä 2	13143 €
ryhmä 3	2521 €

MLL:n Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projektin kustannukset jakaantuvat arvioiden pohjalta ryhmille seuraavasti:

kevät 2003

ryhmä 1	5892 €
ryhmä 2	1683 €
ryhmä 3	842 €

syksy 2003

ryhmä 1	3284 €
ryhmä 2	938 €
ryhmä 3	469 €

Laskemalla yhteen kaupungin ja Eemeli-projektin kustannukset ja jakamalla seurakunnan kustannukset saatujen kustannusosuuksien suhteessa saadaan lopputulokseksi ryhmien kustannuksista:

kevät 2003

ryhmä 1	28422 €
ryhmä 2	15824 €
ryhmä 3	3655 €

yhteensä 47901 €

syksy 2003

ryhmä 1	26019 €
ryhmä 2	15505 €
ryhmä 3	3292 €

yhteensä 44816 €

Tutkimuksessa seurattiin erikseen kustannuksia keväällä 2003 ja syksyllä 2003. Tuloksista käy ilmi, että kokonaisuutena kevään ja syksyn kustannuksissa ei ole merkittäviä eroja. Syksyllä Raision kaupungin panos on lisääntynyt ja samalla muiden toimijoiden panokset ovat vähentyneet. Kun samalla Pihapiirin asiakasmäärissä ei keväällä ja syksyllä 2003 ole ollut merkittäviä eroja, eivät kevät ja syksy olennaisesti eroa toisistaan.

7.5 KEHITTÄMISKUSTANNUKSET

Edellä olevissa kustannuksissa on mukana normaalit palveluun liittyvät toiminnot. Näistä erillään pitää tarkastella Pihapiirin kehittämiseen liittyviä kustannuksia. Tällaisessa uudessa kokeilussa ne ovat osittain kertaluonteisia, eikä niitä siksi pidä ainakaan kokonaisuudessaan kohdistaa Pihapiirin toiminnan kustannuksiin. Mikäli Pihapiirin toimintaa jatketaan Raisiossa tai samanlaista hanketta käynnistetään muualla, osa tästä kehittämistyöstä on hyödynnettävissä ja siten kehittämiskustannukset jäävät pienemmiksi.

Kehittämiskustannusten suuruus riippuu siitä, mitä kustannuksia niihin halutaan sisällyttää. Tuleeko kustannuksiin laskea esimerkiksi Suomen Kuntaliiton ja Lastensuojelun Keskusliiton kustannuksia? Katsotaanko projektiryhmän kanssa tehty työ normaaliksi työnjohdolliseksi työksi vai hankkeen kehittämiseksi? Kaupungin, MLL:n Varsinais-Suomen piirin ja Raision seurakunnan arvioiden perusteella niiden kehittämiskustannusten suuruudeksi voi arvioida laskentatavasta riippuen vähintään 10.000-15.000 euroa.

8. Kustannuslaskelmat

8.1 PÄIVÄHOITOPALVELUJEN KUSTANNUS

Raision kaupungin arviot päivähoiton kustannuksista on kuvattu liitteessä. Tähän on koottu joitakin keskeisimpiä tunnuslukuja vuodelta 2003.

Vuoden 2003 tilinpäätöstietojen perusteella arvioituna päivähoiton paikan kustannus oli vuodessa 8187 € ja perhepäivähoitopaikan kustannus 7147 € kuukaudessa. Osapäiväpaikan kustannuksena Raisiossa käytetään yleensä 55% kokopäiväpaikan hinnasta. Vastaavat puolipäivähoitopaikan kustannukset olisivat siis 4503 € ja 3931 €. Alle 3-vuotiaiden kustannusta arvioidaan Raisiossa siten, että päivähoiton hinta on 1,75 * yli 3-vuotiaiden päivähoiton hinta. Ero kustannuksissa on siten merkittävä ja päivähoitoa tarvitsevien lasten ikäjakautuma on otettava huomioon.

Pihapiiri toimii vuodessa 10 kuukauden ajan. Myös jäljelle jäävinä kahtena kuukautena on lapsille järjestettävä päivähoito. Jatkossa oletetaan, että toisen näistä kuukausista (lomat) lapsi on vanhempiensa kanssa ja toiseksi kuukaudeksi kaupunki joutuu järjestämään päivähoitopaikan. Siksi kaupungin säästö on 11/12 osaa koko vuoden päivähoitopaikan kustannuksista. Näin laskettuna vastaavat luvut kuin edellä vuodelta 2003 ovat: päiväkotipaikka 7505 € ja perhepäivähoitopaikan kustannus 6551 € kuukaudessa. Vastaavat puolipäivähoitopaikan kustannukset olisivat siis 4128 € ja 3603 €.

8.2 ARVIOITU PÄIVÄHOITOPAikkojen säästö

Edellä on esitetty kaupungin arvio päivähoitopaikkojen kustannuksista vuonna 2003. Pihapiirin kustannusanalyysin kannalta keskeinen kysymys on se, paljonko Pihapiirin toiminta vähentää kysyntää kaupungin päivähoitopaikkoihin ja siten millaiset säästöt tästä on saavutettavissa? Kun päivähoitopaikkojen hintatiedot on koossa, ratkaisevaa on säästyneiden paikkojen lukumäärä, jota seuraavaksi arvioidaan. Liitteessä on esitetty arvioita Pihapiirin asiakkaiden lukumääristä. Samoin liitteissä on tietoja päivähoiton käytön kehityksestä Raisiossa.

Pihapiirin vaikutusta päivähoitopaikkojen tai perhepäivähoitopaikkojen kysyntään voi arvioida kahdesta eri näkökulmasta. Ensiksi voi yrittää seurata tietyn ikäluokan päivähoiton käyttöä. Esimerkiksi vuonna 2001 kaksi vuotta vanhojen tilannetta verrattaisiin vuoden 2002 kolmevuotiaiden tilanteeseen jne. Tähän näkökulmaan liittyy kuitenkin useita ongelmia. Ensiksikin osa ikäluokkaan kuuluneista on voinut muuttaa pois Raisiosta ja toisaalta tilalle on voinut muuttaa uusia perheitä, joilla on kyseisen ikäisiä lapsia. Edelleen on mahdollista, että perheiden halu muuttaa kerran valittua hoitotapaa voi olla pieni ja siksi tällainen vertailu ei antaisi realistista kuvaa Pihapiirin kaltaisen projektin pitkän tähtäimen vaikutuksista. Kolmas ongelma liittyy lapsen iän mukana usein tapahtuvaan hoitojärjestelyjen muutokseen, esimerkiksi: kotona hoidosta perhepäivähoitoon, päiväkotiin, esikouluun ja kouluun. Siten tällainen vertailu ei antaisi luotettavaa kuvaa projektin vaikutuksista.

Toinen tapa tarkastella asiaa on vertailla kunkin vuoden palvelujen käyttöä ikäluokan kokoon. Tällöin tarkastellaan onko tiettyä palvelua käyttävien osuus ikäluokasta kasvanut vai vähentynyt. Tällöin verrataan ikäluokan koon ja palvelun käyttäjämäärän kehityksiä toisiinsa. Tässä tutkimuksessa on omaksuttu tällainen lähtökohta tarkastelulle.

Seuraavassa on ryhmiteltyä Raision väestötiedot vuosilta 2001-2003 lasten lukumäärän suhteen:

	2001	2002	2003
0-4v.	1082	1043	1001
5-7v.	969	958	939
Yhteensä	2051	2001	1940
	-2,4%	-3,0%	

Lapsi-ikäluokkien väheneminen on ollut siis 2-3% vuodessa.

Muutos kokopäivähoitopaikkojen kysynnässä Raisiossa vuosina 2001-2003 on ollut:

	2001	2002	2003
0-3v	363	346 (-4,7%)	335 (-3,2%)
4-5v	435	420 (-3,4%)	412 (-1,9%)

Jos päivähoitopaikkojen tarvetta arvioisi Raision lapsimäärien kehityksen perusteella olettaen päivähoitopaikkojen kysynnän suhteessa ikäluokan kokoon säilyvän ennallaan, olisi vuonna 2003 päivähoitopaikkojen kysyntä ollut:

0-3v 336
4-5v 407

Kun Raision kokopäivähoitopaikkojen lukumäärän suhteuttaa lapsi-ikäluokkien koon muutoksiin, ei Pihapiirin toiminta-aikana ole nähtävissä tarkastelun kannalta merkittävää kysynnän muutosta. Ikäluokassa 4-5v kysyntä on suhteellisesti ottaen jopa hieman kasvanut. Toisaalta tähän ikäryhmään kuuluvat eivät ole keskeisin ryhmä Pihapiirissä. Siksi voi asetelmaa yksinkertaistaa ja todeta, että Pihapiirillä ei ole ollut vaikutusta kokopäiväisten päivähoitopaikkojen kysyntään Raisiossa.

Muutos osapäivähoitopaikkojen kysynnässä Raisiossa vuosina 2001-2003 on ollut (prosenttilukuja ei ole laskettu ryhmien koon pienuuden takia):

	2001	2002	2003
0-3v	15	11 (-4 paikkaa)	2 (-9 paikkaa)
4-5v	31	23 (-8 paikkaa)	12 (-11 paikkaa)

Jos osapäiväpäivähoitopaikkojen tarvetta arvioisi Raision lapsimäärien kehityksen perusteella olettaen kysynnän suhteessa ikäluokan kokoon säilyvän ennallaan, olisi vuonna 2003 osapäivähoitopaikkojen kysyntä ollut:

0-3v 14
4-5v 22

Lukumäärien pienuuden vuoksi luotettavien tilastollisten johtopäätösten teko on tietojen pohjalta hyvin epävaraa. Suhteellisesti ottaen muutos on kuitenkin ollut huomattava. **Nuorimmissa ikäluokissa osapäivähoidon kysyntä on lähes loppunut Pihapiirin toiminta-aikana ja 4-5 vuotta vanhojen kohdalta kysyntä on puolittunut.** Pihapiirin kävijäjoukko suurelta osin oli mm. ”kotiäitityyppisiä”, joille osapäivähoitopaikka oli ilmeisesti lähempänä oleva vaihtoehto kuin kokopäivähoito. Siksi muutoksen voi kohtuullisen uskottavasti arvioida johtuvan Pihapiirin vaikutuksesta. Kysynnän alenema

2001:stä 2003:een on 19 paikkaa. Vaikka tarkkaa paikkamääräistä vaikutusta onkin hyvin vaikea täsmällisesti arvioida lukumäärien pienuuden takia, lukua 19 osa-aikaisten hoitopaikkojen vähenemänä käytetään jatkossa analyysin tukena.

Toinen tarkastelukulma päivähoiton paikkojen kysyntään löytyy Pihapiirin asiakaskyselyjen tietojen perusteella. Kyselytutkimuksessa vastanneista 36 henkilöstä 11 eli 30,56% vastasi, että Pihapiiri on heille vaihtoehto kunnalliselle päivähoidolle. Tämä prosenttiosuus on selvästi korkeampi kuin Pihapiirissä mutu-tietona elänyt käsitys siitä, että 10-15%:lle vanhemmista Pihapiiri on vaihtoehto päivähoidolle. Pihapiirin alkuaikoina tehdyssä kyselyssä päädyttiin tulokseen, jonka mukaan 11 lasta olisi vaihtoehtona laitettu kunnalliseen päivähoitoon. Pihapiirissä päivittäin olevista n. 30 lapsesta tämä vastaisi n. kolmannesta. Kuukauden aikana erilaisiin aktiviteetteihin osallistuu keskimäärin 75-80 lasta. Tästä määrästä 30,56% vastaa n. 23-24 lasta päivähoitoon.

Kyselytutkimuksen päivähoitoa koskevaan kysymykseen vastanneet 36 henkilöä vastaavat yli puolta Pihapiirissä kuukausittain käyvistä aikuisista (keskiarvo 2003 57,5). Vaikka otos onkin liian pieni tilastolliselle analyysille, vastausprosentti on ollut yli 60. Kun vastaajista tai vierailijoista ei ole kerätty paljoakaan taustatietoja, otoksen edustavuutta ei ole mahdollista tarkistaa. Suurehkon vastausprosentin takia tuloksia voi kuitenkin pitää suuntaa antavina.

Oma kysymyksensä on se, kuinka todellisia ihmisten arvioinnit Pihapiiristä kaupungin päivähoitopaikan vastineena ovat. Kyselytutkimuksen perusteella päädyttiin arvioon 23-24 päivähoitopaikkaa vaihtoehtona Pihapiirille ja toisaalta kaupungin päivähoiton tilastojen perusteella todettiin osapäiväisten päivähoitopaikkojen kysynnän vähentyneen Pihapiirin toiminta-aikana Raisiossa 19 paikalla. Siten eri tavoilla tarkasteltuna voidaan esittää arvio, että Pihapiirin vaikutuksesta Raisiossa päivähoitopaikkojen kysyntä on vähentynyt n. 20 paikalla.

Kyseiset paikat ovat kuitenkin kaupungin tilastojen valossa olleet puolipäiväpaikkoja eivätkä kokopäiväpaikkoja. Tämä sopii hyvin yhteen Pihapiirin työntekijöiden käsityksen kanssa siinä, että Pihapiirin kävijät ovat paljon kotiäitityyppisiä ja he eivät kovin usein laittaisi lastaan kokopäivähoitoon. Tämä hoitopaikkojen puolipäiväisyys tulee ottaa huomioon kustannusten arvioinnissa.

Edellä olevaan arvioon on syytä liittää varauksia siitä, että arviot eivät perustu määrältään tilastollisesti luotettavaan analyysiin. Edelleen arviot sisältävät riskin siitä, että käyttäjien antamat kyselyn vastaukset ovat osittain ajatelmia, jotka todellisessa tilanteessa eivät realisoituisi. Toisaalta se, että kyselytutkimus antaa samansuuntaisia tuloksia kuin kaupungin tilastot tukevat sitä, että arviot olisivat oikeansuuntaisia.

8.3 LOPPUTULOS PÄIVÄHOIDON KUSTANNUKSISTA

Mikä sitten olisi Raisiossa Pihapiirin kaltaisen kaupungin päivähoitopalvelujen säästön taloudellinen merkitys? Ratkaiseva kysymys kustannusten kannalta on päivähoitopaikkaa tarvitsevien ikä. Alle 3-vuotiaiden kustannusta arvioidaan Raisiossa siten, että päivähoiton hinta on 1,75 * yli 3-vuotiaiden päivähoiton hinta. Ero kustannuksissa on siten merkittävä. Kävijätilastojen mukaan yli 3-vuotiaiden osuus lapsista on ollut Pihapiirin toiminnan aikana kasvava ja oli syksyllä 2003 reilu kolmannes lapsista. Tämä puoltaisi sitä, että Pihapiirin säästämistä päivähoitopaikoissa pitäisi kustannusanalyysissä painottaa nuorempien paikkoja. Toisaalta Raisio kaupungin tilastojen perusteella merkittäviä eroja ei tässä suhteessa ole havaittavissa, vaikka 3 vuoden ikäiset tässä tarkastelussa liitettiin nuorempiin ikäluokkiin. Siten tilastojen perusteella ei olisi perusteltua käyttää Pihapiirin säästämien

päivähoitopaikkojen hintana korkeampaa kustannusta kuin keskimääräinen päivähoitopaikan hinta. Tällainen varovaisuus saattaa johtaa säästöjen aliarviointiin ja siten säästöt voi katsoa varovaisesti arvioituiksi.

Edellä laskettiin Pihapiirin kanssa vaihtoehtoisten hoitopaikkojen taloudellista säästöä. Volyymitarkastelujen perusteella Raisiossa osapäiväisten paikkojen alenemasta n. 85% kohdistuu päiväkotipaikkoihin ja n. 15% perhepäivähoitopaikkoihin. Siksi säästetyn päivähoitopaikan kustannus on arvioitu painottamalla kustannuksia näillä osuuksilla. Säästetyn päivähoitopaikan hinnaksi saadaan siis 4049 €. Jos osapäiväisten hoitopaikkojen alenemaksi oletetaan 20 paikkaa, olisi vuositason säästö päivähoitossa siis 80980 €. Tätä päivähoitopaikkojen laskennallista säästöä voi verrata joihinkin Pihapiirin kustannuksiin:

Koko Pihapiirin kustannukset vuonna 2003 olivat 92717 € eli päivähoidon laskennalliset säästöt olivat 87,3% koko Pihapiirin kustannuksista. Raision kaupungin kustannukset olivat vuonna 2003 67680 € eli päivähoitopaikkojen laskennallinen säästö oli Raisiolle 13300 € suurempi kuin sen kustannusosuus Pihapiirissä (siis olettaen että laskennallinen säästö kuvaa riittävän luotettavasti päivähoidon säästöjä). Pihapiirin rooli kumppanuushankkeena nousee tässä selkeästi esille. Tarkastelemalla pelkästään kaupungin kustannuksia, Pihapiiri on tuonut kaupungille siihen sijoitetut varat takaisin jo päivähoidon säästöinä. Toisaalta pelkät päivähoidon säästöt eivät riitä kattamaan kaupungin kumppaneiden kustannuksia. Jos Pihapiiristä suunnitellaan pysyvää järjestelyä, lienee realistisinta olettaa, että Raision kaupunki joutuu vastaamaan tulevaisuudessa näistäkin kustannuksista. Siis muitakin säästöjä tai tavoiteltuja vaikutuksia Pihapiiristä tulisi kyetä osoittamaan.

Päivähoidon säästöjä voidaan verrata myös ryhmien 1 ja 2 yhteenlaskettuihin kustannuksiin. Ne olivat Pihapiirissä vuonna 2003 yhteensä 85779 €. Päivähoidon laskennallinen säästö kattaa siis kokonaan ryhmän 1 kustannukset (54441 €) ja suurimman osan ryhmän 2 kustannuksista.

8.4 ARVIO HARMAAN VYÖHYKKEEN KUSTANNUKSISTA

Päivähoidon laskennallinen säästö todettiin edellä merkittäväksi suhteessa Pihapiirin kustannuksiin. Toisaalta Pihapiirin keskeisiä ajatuksia oli mahdollisuus ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Kun raskaat lastensuojelun toimenpiteet ovat kustannuksiltaan varsin kalliita, Pihapiiri voi tuottaa merkittäviä säästöjä lastensuojelun osalta. Näiden luotettava taloudellinen arviointi on kuitenkin varsin vaikeaa.

Ns. harmaan vyöhykkeen ryhmä on tyypillisimmillään Pihapiirin varhaisen puuttumisen kohderyhmää. Ryhmää voi osittain tarkastella päivähoidon palvelujen käyttäjinä. Koko Pihapiirin ja sen projektien ideanahan on mahdollistaa ongelmien varhainen havaitseminen ja varhainen puuttuminen. Varhain tehdyillä toimenpiteillä voitaisiin välttää kalliimpien palvelujen kustannuksista.

Pihapiirin kaltaisessa järjestelyssä osoittautui ylivoimaiseksi arvioida tämän ryhmän palvelujen käyttöä ja erityisesti, mikä olisi vaihtoehtoisten palvelujen käyttö. Vaikeuksien taustalla ovat mm. periaatteet, että ihmisten yksilöintitietoja ei rekisteröidä eikä asiakkaita ahdisteta liian tunkeilevilla kysymyksillä, jotta ei jouduttaisi luopumaan Pihapiirin matalan kynnyksen periaatteesta. Edelleen tietosuojanäkökulmat rajoittaisivat rekisteritietojen käyttömahdollisuutta.

Myös tarkastelun aikajänne tulisi ottaa huomioon. Varhainen puuttuminen merkitsee usein lyhyellä tähtäimellä lisääntyntä palvelun tarvetta varhaisessa vaiheessa. Tämän voi olettaa johtavan vähäisempään kalliimpien palvelujen käyttöön ja siis säästöihin tulevaisuudessa, jos oletetaan palvelu-

jen olevan kustannusvaikuttavuudeltaan tehokkaita. Tällaisten taloudellisten arvioiden tekeminen edellyttäisi kuitenkin toisenlaista tutkimusasetelmaa, kuin mikä Pihapiirin nykyisessä tilanteessa on mahdollista. Käsitykseni mukaan kunnollista tällaista vertailua ei voi tehdä kuin luomalla Pihapiirin kaltaiselle järjestelylle pätevä vertailuryhmä esimerkiksi eri kaupungista sekä seuraamalla tällaisten ryhmien tilanteen kehitystä ja palvelujen käyttöä useamman vuoden ajan.

Pihapiirin henkilökunnan arvioiden mukaan 40 ryhmään 1 kuulunutta ja 20 ryhmään 2 kuulunutta on Pihapiirin ansiosta päässyt aikaisemmin tarvitsemiensa palvelujen piiriin. Lukumäärät ovat suuria suhteutettuna Pihapiirin asiakasmäärään ja siksi ei ole oletettavissa että läheskään kaikki näistä ihmisistä olisi lähetetty muualle kaupungin organisaatioon palveluja hakemaan. Lukumääriin onkin ilmeisesti laskettu ihmisiä, joille Pihapiirin palvelut ovat riittäneet ongelmien ratkomiseen. Tällaisten palvelujen merkityksestä on käytettävissä olevilla tiedoilla mahdotonta tehdä kunnollisia arvioita. Vain kustannusten suuruusluokkaa kuvaavien mielikuvien arvioimiseksi tarkastellaan esimerkkejä palvelujen käytön kustannuksista. Jos 60 ihmistä olisi käyttänyt keskimäärin 3 tuntia sosiaalityöntekijän ja 2 tuntia psykologin palveluja, olisi kustannus ollut henkilöä kohti n. 250 €. 60:lle ihmiselle kustannus olisi ollut n. 15.000 €. Pihapiirin kokonaiskustannuksissa summa olisi merkittävä. Ongelmana käytettävillä tiedoilla on (paitsi että tuntiarviot ovat vain laskentaesimerkkejä), myös kustannusvaikutuksen etumerkki. Jos henkilöiden Pihapiiristä saama palvelu korvaa vastaavaa kaupungin kustannusta, olisi kyseessä suora säästö. Toisaalta, jos henkilöt ovat Pihapiirin palvelujen seurauksena käyttäneet tämän verran kaupungin muita palveluja, joita eivät ilman Pihapiiriä olisi käyttäneet, kysymys olisi lyhyellä tähtäimellä lisäkustannuksesta. Pitemmällä aikajänteellä kaupungille voi syntyä tätä suuremmat säästöt, mikäli palvelut ovat kustannusvaikuttavia. Mikäli palvelut eivät ole tehokkaita, säästöt voivat olla kustannuksia pienemmät. Oletettavasti totuus on jossakin esitettyjen ääripäiden välissä, mutta käytössä olevilla tiedoilla kysymykseen ei ole mahdollista vastata.

Kun nämä tiedot perustuvat työntekijöiden arviointeihin ja niitä ei voida todentaa esimerkiksi kaupungin palvelujen käytön vähentymisenä, ei tietojen perusteella voi esittää luotettavia arvioita taloudellisista säästöistä. Kuitenkin arvioissa on kyse sen verran merkittävistä volyymeistä, että asian selvittäminen jatkotutkimuksilla voisi olla perusteltua.

8.5 KRIISIVYÖHYKKEEN KUSTANNUKSET

Kriisivyöhykkeeseen kuuluvien asiakkaiden eli ryhmän 3 osalta edellä saatiin Pihapiirin kustannuksiksi keväällä 2003 yhteensä 3655 € ja syksyllä 2003 yhteensä 3292 euroa. Vuositason kustannus on siis yhteensä 6947 €. Kriisivyöhykkeellä työntekijät arvioivat, että Pihapiirin toiminnan ansiosta 5 henkilöä on päässyt aikaisemmin palvelujen piiriin. Näihin arvioihin pätevät samat varaukset kuin edellä on esitetty. Vuosikustannus kriisivyöhykkeen palveluista on n. 1400 € yhtä aikaisemmin avun piiriin saatua henkilöä kohti.

Edellä olevaa kriisivyöhykkeen kustannusta voi vertailla myös joihinkin lapsen huostaanoton aiheuttamiin kustannuksiin. Ensiksikin yhden huostaanottotapauksen viranomaiskäsittelyn kustannus on yli puolet koko kriisivyöhykkeen aiheuttamista kustannuksista.

Edelleen kriisivyöhykkeen koko vuosikustannus on vajaa puolet halvimman huostaan otetun lapsen sijoituksen vuosikustannuksista ja n. 1/6-osa kalleimmasta vaihtoehdosta. Jos Pihapiirin asiakasryhmässä on yksikin huostaanottoriskissä oleva lapsi ja Pihapiirin toiminnalla voidaan lykätä tämän lapsen huostaanottoa, säästö kattaa kaikki Pihapiirin ryhmään kolme kohdistuvat kustannukset ja enemmänkin.

Jos Pihapiirin toiminnalla voitaisiin välttää lapsen huostaanotto (olettaen lapsen sijoittamisen kestoksi 10 vuotta), Pihapiirin ryhmän 3 -vuotuinen kustannus on 2%-5% yhden huostaan otetun lapsen sijoittamisen aiheuttamista kokonaiskustannuksista.

Edellä olevista luvuista voi todeta, että jo huostaanoton lykkääntyminen säästää enemmän kuin Pihapiirin kustannukset tässä suhteessa ovat. Myös lapsen huostaanottoriskin aleneminen muutamalla prosenttiyksiköllä riittää kattamaan Pihapiirin kustannukset tässä suhteessa, jos oletetaan että keskimäärin Pihapiirin toiminnan piirissä on yksi huostaanottoriskin omaava lapsi. Tällaisten arvioiden toteutumisen varmentamiseen ei Pihapiirin nykyinen järjestely tarjoa mahdollisuuksia. Ilman mitään faktapohjaa arvioituna, oletusten toteutuminen ei tunnu mitenkään mahdottomalta. Asian selvittäminen tutkimuksellisesti ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä mahdollista.

Kaikkiaan tällaisista raskaiden lastensuojelun toimenpiteiden kustannuksista ja niiden välttämisestä saattavat todellisuudessa syntyä merkittävimmät Pihapiirin kaltaisten järjestelyjen tuottamat säästöt, vaikka tässä tutkimuksessa niitä ei kyetäkään todentamaan. Vaikka lasten huostaanotot onneksi ovatkin harvinaisia, toteutuneiden huostaanottojen kustannukset ovat erittäin korkeita. Toisaalta tällaisessa tilanteessa kaupungilla ei ainakaan periaatteessa ole mahdollisuutta välttää toimenpiteitä, vaikka kuntakohtaiset erot huostaanottokynnyksessä vaihtelevatkin huomattavasti. Siksi asian selvittämiseen kannattaisi panostaa.

9. Arvioita kustannuslaskelmien tuloksista ja epävarmuuksista

9.1 TULOSTEN TULKINTAA

Jos tutkimuksen tuloksia haluaa tulkita ja vetää yhteen, voi todeta että **päivähoidossa toteutuneet säästöt vastaavat pääosin Pihapiirin kustannuksia ja myös vastaavat aikaisemmin oletettuja säästöjä. Tässä suhteessa Pihapiiri on säästöillään kattanut kustannuksensa, ainakin Raision kaupungin osalta.**

Toisaalta Pihapiirin ennalta ehkäisevän ja varhaiseen puuttumiseen liittyvä merkitys on asiantuntija-arvioiden mukaan toiminut kohtuullisen hyvin. Tällaisen toiminnan säästövaikutuksista ei kuitenkaan käytössä olevilla tiedoilla voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä edes säästöjen etumerkistä. Lastensuojelun säästöistä saattaa kuitenkin pitkällä jäniteellä seurattuna löytyä Pihapiirin merkittävimmät taloudelliset hyödyt.

Siten tiivistetysti voi todeta, että Pihapiiri on toiminut pääosin odotetulla tavalla, vaikka ideaa onkin uusien kehittämishankkeiden tyypilliseen tapaan kehitelty paljolti projektin kuluessa. Pihapiirin tuloksia tarkasteltaessa erityisesti kaupungin päivähoitotarpeen tilastojen valossa, vaikuttaa kuitenkin siltä, että Pihapiirin asiakasryhmittymä edustaa tietyllä tavalla marginaalisia ryhmiä. Pihapiiriin hakeutuu paljon kotiäitityyppejä, joille vaihtoehtoinen päivähoitopalvelu olisi puolipäivähoitopaikka. Perheissä, joissa molemmat vanhemmat hakeutuvat täysiaikaiseen työelämään, Pihapiirin merkitys rajoittuu ajanjaksoon, jolloin lapset ovat pieniä. Pihapiirin tuloksia ei siksi voi yleistää koskemaan raisiolaisia perheitä laajemmin.

9.2 TULOSSIIN LIITTYVIÄ EPÄVARMUUKSIA

Pihapiirin kehittämissä tutkijoiden rooli on alkuvaiheessa ollut varsin vähäinen. Siksi hankkeen kehittämissä tutkimuksellisten näkökulmien tarpeet ovat olleet sivussa. Tietojen keruuta ei ole tehty tutkimuksellisista tarpeista, vertailuryhmää ei ole mahdollista hankkia jne. Tämän seurauksena useista asioista käytävissä oleva tietoaineisto on varsin puutteellista ja luotettavien johtopäätösten teko on vaikeaa. Päivähoidon käytön osalta asiakaskyselyjen tuloksia on mahdollista varmentaa mm. kaupungin tilastoista ja siksi tulosten luotettavuus on hieman parempi. Monien kysymysten osalta joudutaan turvautumaan asiantuntijoiden arviointiin, joka sinänsä on tyypillinen tiedonkeruutapa, mutta kaipaasi rinnalleen varmistusmahdollisuuden. Tietojen puute korostuu siinä vaiheessa, kun tuloksia esitellään päättäjille ja hankkeen hyötyjä pitäisi pystyä osoittamaan konkreettisesti.

Yksi Pihapiirin tulosten epävarmuutta lisäävä tekijä on suhteellisen pieni asiakasmäärä. Tämän vuoksi esimerkiksi päivähoitokäyttöä kuvaaviin tuloksiin liittyy tilastollisia epävarmuuksia. Johtopäätöksiä on tässä suhteessa tehty sivuuttaen tällaiset näkökulmat, mikä osaltaan aiheuttaa epävarmuutta tuloksiin.

9.3 MITÄ NÄKÖKULMIA EI PYSTYTTY TUTKIMAAN

Pihapiirin asetelman vuoksi monet tärkeät kysymykset jäivät vastaamatta. Tärkein niistä on käsittääkseni Pihapiirin vaikutus vaihtoehtoisten palvelujen käyttöön pitkällä tähtäimellä. Toisaalta Pihapiirin kustannus-vaikuttavuutta ei tällaisella asetelmalla ole ollut mahdollista arvioida. Asiaa voi yrittää

lähestyä yhdistämällä kustannusanalyysin tuloksia hankkeesta erikseen tehtyyn vaikuttavuusanalyysiin, mutta normaalin kustannus-vaikuttavuusanalyysin luotettavuutta tällaisella menetelmällä ei ole mahdollista saavuttaa.

10. Kehittämisajatuksia jatkosta

Lopuksi muutamia ajatuksia Pihapiirin kehittämisestä. Jos Pihapiirin kustannuksia ja vaikutuksia halutaan tarkemmin selvittää päättäjien tarpeiden näkökulmasta, edellyttäisi se toisenlaista suhtautumista asiakkaiden rekisteröintiin ja tietojen keruuseen. Tämä on ristiriidassa Pihapiirin nykyisen toimintamallin kanssa, jolloin on keskeisesti painotettu matalaa sisääntulokynnystä ja sen vuoksi on tyydytty vähäiseen tietojen keruuseen. Tietenkään tietojen keruu päättäjien vakuuttamiseksi siten, että Pihapiirin keskeisimmät toiminnan ideat romuttuvat, ei ole mielekästä. Tämän ristiriidan ratkaiseminen on vielä kesken.

Toinen kehittämisnäkökulma liittyy vertailuryhmän luomiseen. Kun Pihapiiriin voivat tulla kaikki raisiolaiset, käsittääkseni paras mahdollisuus vertailuryhmän luomiseksi olisi hankkia vertailuryhmä jostakin toisesta kaupungista, jossa ei ole Pihapiirin kaltaista palvelua. Näiden kahden ryhmän vertailu voisi tuoda uutta näyttöä Pihapiirin vaikuttavuudesta.

Kolmas kehittämiskysymys liittyy siihen, mitä asiakasryhmiä Pihapiirillä tavoitellaan. Nyt asiakkaiksi on valikoitunut oikeastaan melko marginaalisia ryhmiä kaupungin päivähoidon näkökulmasta. Onko mahdollista kehittää Pihapiirin ideaa siten, että varhaisen havaitsemisen piiriin on mahdollista saada suurempi osa potentiaalisista ongelmaperheistä. Jos tämä ei onnistu päivähoidon kautta, kuten urasuuntautuneiden vanhempien osalta on oletettavaa, vastaavaa asetelmaa voisi luoda kehittämällä muita Pihapiirin perheiden palveluja ja harrasteita. Tällöin myös kokopäivähoidossa olevien lapsien osalta olisi mahdollista päästä havainnoimaan ongelmia varhaisessa vaiheessa. Tällainen saattaisi edellyttää Pihapiirin toiminnan irrottamista ”virastotyöajoista”.

Liite 1. Tilastotietoja käyttäjistä.

PERHEKESKUS PIHAPIIRI / KUSTANNUSVAIKUTTAVUUSANALYYSI

Asiakasmäärät ja Raision kaupungin Pihapiirissä työskentelevien työntekijöiden arviot asiakkaista

1. Asiakkaiden lukumäärät

Pihapiirin kävijämäärät

2002	perheitä	aikuisia	lapsia	kävijöitä
elokuu	56	62	86	148
syyskuu	54	58	80	138
lokakuu	52	55	75	130
marraskuu	38	46	72	118
joulukuu	40	48	63	111

2003	perheitä	aikuisia	lapsia	kävijöitä
tammikuu	37	55	76	131
helmikuu	39	49	62	111
maaliskuu	49	57	76	133
huhtikuu	51	58	79	137
toukokuu	53	59	77	136
kesäkuu	-	-	-	-
heinäkuu	-	-	-	-
elokuu	53	55	79	134
syyskuu	64	65	98	163
lokakuu	68	71	101	172
marraskuu	57	59	86	145
joulukuu	44	47	65	112

Ajalla 5.8.2002 - 31.12.2003 lapsia asiakkaana pihapiirissä yhteensä 234

0-1v.	60 lasta
1-2v.	66 lasta
2-3v.	52 lasta
3-4v.	25 lasta
4-5v.	17 lasta
5-6v.	14 lasta

ajalla	1.1. - 31.5.03	ajalla 1.8. - 31.12.03
0-1v.	27 lasta	35 lasta
1-2v.	44 lasta	44 lasta
2-3v.	31 lasta	33 lasta
3-4v.	19 lasta	24 lasta
4-5v.	11 lasta	16 lasta
5-6v.	12 lasta	19 lasta
Yhteensä.	144 lasta	171 lasta

Liite 2. Täsmennyksiä käyttäjätietoihin (27.4.2004 Pirjo-Riitta Ketola)

Päivähoidon käyttö Raisiossa 2001-2003 (lasten lukumäärä kaupungin palveluissa)

	Päivähoito			Osapäivähoito		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
0-1v.	1	0	0	0	0	0
1-2v.	14	24	21	1	1	0
2-3v.	33	27	40	0	0	0
3-4v.	96	74	58	8	8	1
4-5v.	125	135	117	9	5	7
5-6v.	166	160	170	20	13	3
6-7v.	51	53	51	195	195	189
7.	3	3	4	6	4	4

	Perhepäivähoito			Osaperhepäivähoito		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
0-1v.	1	1	1	0	0	0
1-2v.	54	55	56	2	0	1
2-3v.	92	76	85	3	1	0
3-4v.	72	92	74	1	1	0
4-5v.	87	64	82	1	3	0
5-6v.	57	61	43	1	2	2
6-7v.	6	5	5	0	1	0
7.	0	2	4	6	4	2

Raision väestötiedot 2001-2003 lasten lukumäärän suhteen

	2001	2002	2003
0-1v.	249	249	255
1-2v.	236	254	259
2-3v.	292	244	251
3-4v.	305	296	236
4-5v.	325	307	305
5-6v.	322	320	309
6-7v.	322	331	325
Yhteensä	2051	2001	1940

Liite 3. Täsmennyksiä käyttäjätietoihin (3.5.2004 /Terhi Aro)

Luvut kuvaavat kuukausittaisia kokonaiskäyttäjämääriä. Osa perheistä käy vain satunnaisesti. Päivittäin mukana on 25-30 lasta. Alussa arvioitiin, että n. 11 perhettä käyttäisi vaihtoehtona Pihapiirille lasten päivähoitoa. Arvio siitä, että 10-15 % lapsista laitettaisiin päivähoitoon Pihapiirin vaihtoehtona perustuu ”mutu”-tuntumaan. Prosenttiluku täsmää alun tietojen kanssa, jos lasketaan 10-15 prosenttia kaikista lapsista, jotka ovat vierailleet Pihapiirissä kuukauden aikana.

2. Asiakasryhmät (hyödyntäen huolen harmaa vyöhyke-jaottelua) Pihapiirissä. Työntekijöiden arvio siitä kuinka suuri osa perheistä kuuluu kuhunkin ryhmään.

Ryhmä 1. Perheet, joissa

- ei ole lainkaan huolta
- pieni huoli tai ihmettely on käynyt mielessä, mutta luottamus omiin mahdollisuuksiin on vahva
- huoli ja ihmettely on käynyt toistuvasti mielessä, luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä, ajatuksia lisäresurssien tarpeesta.

Ryhmä 2. Perheet, joissa

- Huoli kasvaa, luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee, mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä
- huoli tuntuva, omat voimavarat ehtymässä, selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve

Ryhmä 3. Perheet, joissa

- huolta paljon ja jatkuvasti, lapsi vaarassa,, omat keinot loppumassa, lisävoimavaroja ja kontrollia saatava heti.
- huoli erittäin suuri, lapsi välittömässä vaarassa, omat keinot lopussa, muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

Pihapiiri kokonaisuutena:

Ryhmä 1. 70% perheistä

Ryhmä 2. 25% perheistä

Ryhmä 3. 5% perheistä

3. Työntekijöiden arvio siitä, kuinka suuri osuus työntekijän työajasta (työntekijäkohtaisesti) kuluu eri ryhmien kanssa työskentelyyn

perhetyöntekijä (½ työajasta Pihapiirissä)

Ryhmä 1. 50 % perheistä

Ryhmä 2. 40 % perheistä

Ryhmä 3. 10 % perheistä

sosiaalikasvattaja (kokopäiväisesti Pihapiirissä)

Ryhmä 1. 60% perheistä

Ryhmä 2. 35 % perheistä

Ryhmä 3. 5 % perheistä

Kommentti: Todella vaikeaa ryhmitellä ja laittaa asiakkaita ja työaikoja ryhmiin, koska tilanteet vaihtelevat viikoittain, tämä on todella raaka jaottelu ja harmaaseen alueeseen kuuluisi ehkä vielä enemmän asiakaskunnasta.

4. Kuinka monta asiakasta on (em., asiakasryhmittäin) Pihapiirissä käynnin avulla päässyt varhaisemmassa vaiheessa tarvitsemansa tuen piiriin. Tarkastelussa sekä Pihapiirin tarjoama tuki että ohjaaminen muihin palveluihin?

Ryhmä 1. 40 asiakasta 2. 20 asiakasta 3. 5 asiakasta

5. Arvio Pihapiirin asiakkaiden huostaanottoriskin suuruudesta

Asiakaslapsista yhdellä huostaanottoriski

Vakavia ongelmatapauksia 4 kpl, kaksi havaittu Pihapiirissä, kaksi tullut perhepalvelusta.

Liite 4. Kaupungin kustannustietoja

RAISION KAUPUNKI
 Sosiaali- ja terveysvirasto
 Hallintopalvelukeskus
 Tornikatu 7
 21200 Raisio

PIHAPIIRIN KUSTANNUSVAIKUTTAVUUSANALYYSI:

Raision kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi:

1. Kustannustiedot toiminnasta: Avoin päiväkotitoiminta / Perhepalvelutoimisto

• Palkkakustannukset ja palkan sivukulut:	60284,00 €
• Laitteet:	1300,00 €
• Kuljetukset: Matkakulut	200,00 €
• Tukipalvelut (puhelin-, posti- ja vakuutus-
työllistetty 1.10.03 alkaen):	1558,00 €
4338,00 €
Yhteensä	67 680 €

- Hallinnon työtunnit:
- Kehittämiprojektin työtunnit:

Sosiaalijohtaja syksy 2003:	30 tuntia: 60 € / h
Hallintopäällikkö	40 tuntia: 40 € / h
Sosiaali- ja terveysjohtaja	6 tuntia
Johtava hoitaja	6 tuntia
Taluspäällikkö	4 tuntia

2a) Huostaanoton kustannukset (keskimäärin):

- Sijoitus perheeseen: n. 15.450 € / vuosi
- Ammatillinen perhekoti: n. 18.000 € / vuosi
- Laitos: n. 19.800 € – 40.000 € / vuosi

2b) Huostaanoton vaatima työmäärä (keskimäärin):

- Sosiaalityöntekijä: n. 70 h laskennallinen hinta / h: 40 €
- Psykologi: n. 10 h laskennallinen hinta / h :63 €
- Lääkäri: n. 4 h laskennallinen hinta / h: 77,40 €
- Lakimies: n. 1 h laskennallinen hinta / h: 130 €

- 3) Päiväkotipaikan laskennallinen hinta v. 2003 8187 €
(ei sisällä vuoroa, erit.päivähoitoa, hallinnollisia kuluja)
- arvio 7 lapselle kunnallisen päivähoiton vaihtona

Perhepäivähoitopaikan laskennallinen hinta vuodessa 7147 €

Alle 4 vuotta vanhojen kustannus 1,75 * yli 3 vuotta vanhojen kustannus

Puolipäivähoitopaikan laskennallinen kustannus 55% kokopäiväpaikan kustannuksesta.

Liite 5. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Eemeli-projekti

Käytetty työtuntimäärä Pihapiiriin (kalenterimerkinnät pohjana)

Kevät 2002 Suunnittelukokoukset (V- S- Haravan järjestämät)	18 tuntia
Tutustumiskäynnit muihin perhekeskuksiin	14 tuntia
Projektiryhmä (Pihapiirin työntekijöiden kanssa)	2 tuntia
Yhteensä	34 tuntia
Syysy 2002 Työtunnit Pihapiirissä x kaksi työntekijää	196 tuntia
Projektiryhmä	40 tuntia
Ohjausryhmä	20 tuntia
Yhteensä	286 tuntia
Yhteensä	320 tuntia
Kevät 2003 Työtunnit Pihapiirissä x kaksi työntekijää	362 tuntia
Projektiryhmä (suunn. + tiedottaminen)	38 tuntia
Suunnittelu V- S- Harava (Arviointi)	18 tuntia
Ohjausryhmä (verstpäivät)	46 tuntia
Yhteensä	464 tuntia
Eemeli-projektin työtunnit Pihapiiriin yhteensä	784 tuntia

Lisäksi Eemeli-projektin kautta Pihapiiriin oli palkattu yhdistelmätuella työllistetty 16.12. 2002- 19.5. 2003 välisenä aikana. Työllistetyn työaika oli 20 tuntia viikossa. Keväällä 2003 Pihapiiriin toimintaan osallistuivat myös kaksi sosiaalialan opiskelijaa, jotka suorittivat opintojensa loppuvaiheen harjoittelua Eemeli-projektissa.

Eemeli-projekti Pihapiirissä

1. Asiakkaiden lukumäärät

Asiakkaiden lukumäärät ovat vaikeasti arvioitavissa, koska työskentely tapahtuu Pihapiiriin tavallisten toimintojen sisällä pääsääntöisesti.

Eemelillä ollut kaksi erillistä ryhmää: roolileikkikerho ja näytelmäkerho, jotka ovat toimineet Eemelin työntekijöiden puitteissa, mutta erittelemättä perheitä tai lapsia minkään ryhmän tai ongelmien perusteella.

Toiminta Pihapiirissä on ollut toimimista mitä erilaisimmissa tehtävissä: osallistuminen suunnitteluun, arviointiin, ohjausryhmiin, verstpäiviin, siivoukseen, sijaistamiseen, retkiin, vanhempainiltoihin, ym. Tämän perusteella on hyvin hankala arvioida Eemelin asiakkaiden lukumääriä, ne voidaan yhdistää joiltain osin pihapiiriin asiakkaisiin, mutta kaiken kaikkiaan arviot ovat karkeita.

2. Perheet huolen harmaa vyöhyke-jaottelun mukaan Eemelin näkökulmasta

- normaalit perheet 70%
- huolta 20%
- enemmän huolta 10%

3. Osuus työajasta

- hyvin vaikeasti arvioitavissa
- Havaitsemisen tasolla sekä tietoisesti tiettyjen asiakkaiden kanssa käytetty aika keskusteluneen on vaikeasti arvioitavissa.
- olisi mahdollista mitata, jos siihen luotaisiin tietty kirjauskäytäntö tai rekisteröintimenetelmä.
- työskentelyote kohdentui niihin lapsiin, jotka tarvitsivat enemmän apua, heidän osuuttaan kuitenkin vaikea määritellä.

4. Tehdyt tunnit Pihapiirissä

kevät	projektipäällikkö	280
	projektityöntekijä	180
syksy	projektipäällikkö	150
	projektityöntekijä	75

5. Kustannustiedot

Kulut ja palkat

kevät	projektipäällikkö	$280 * 18,52 = 5185,60$
	projektityöntekijä	$184 * 15,72 = 2892,40$
	toimistotyötunnit	$20 * 16,94 = 338,80$
	yht.	8416,80 euroa
syksy	projektipäällikkö	$175 * 18,52 = 3258,50$
	projektityöntekijä	$75 * 15,72 = 1179,00$
	toimistotunnit	$15 * 16,94 = 254,10$
	yht.	4691,60 euroa

6. Raison seurakunta 2003

	1.1.-30.6.2003	1.7.-1.12.2003	Yhteensä
1 Pihapiirin toimintaan käytetty ammatillinen työ Kesäkuussa Wanhan Pappilan kesäpäivät (3 viikkoa) - 2 lastenohjaajan palkkakustannukset ja palkan sivukulut - 2 isosta Yhteensä	3 602,20	-	3 602,20
2 Vapaaehtoisten käyttämä työpanos			
3 Tilakustannukset Wanhan Pappilan laskennallinen vuokra	3 600,00	3 000,00	6 600,00
4 Muut kustannustiedot			
Tukipalvelut - 1 siivous/vko:	423,31	329,24	752,55
WP:n kesäpäivien tarjoilu (15 pv)			
	kpl	€/kpl	
- kahvit	30	0,25	112,50
- mehut	70	0,25	262,50
			375,00
Kehittämiprojektin vaatimat työtunnit ja tunnin laskennallinen hinta 7 x 7 h 40 min 9,51 €/h	218,83	291,77	510,59
Muut kustannustiedot yhteensä	1 017,14	621,01	1 638,14
YHTEENSÄ	8 219,34	3 621,01	11 840,34